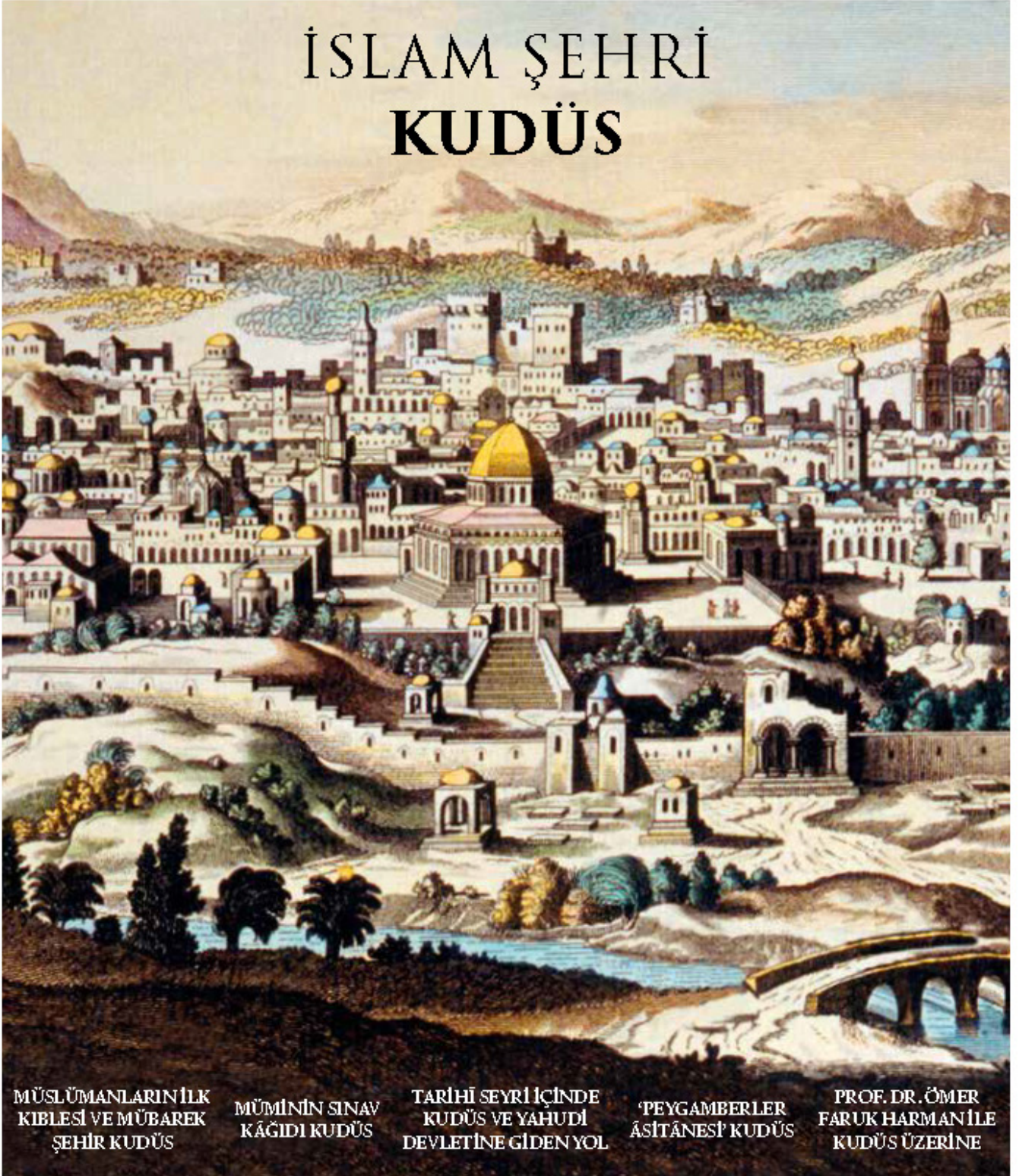

diyanet

Aylık Dergi | Ocak 2018 | Sayı: 325

İSLAM ŞEHRİ KUDÜS

MÜSLÜMANLARIN İLK
KIBLESİ VE MÜBAREK
ŞEHİR KUDÜS

MÜMİNİN SINAV
KÂĞIDI KUDÜS

TARİHİ SEYRİ İÇİNDE
KUDÜS VE YAHUDİ
DEVLETİNE GİDEN YOL

‘PEYGAMBERLER
ÂSİTÂNESİ’ KUDÜS

PROF. DR. ÖMER
FARUK HARMAN İLE
KUDÜS ÜZERİNE

Bir mekân veya zaman, en yüce payeyi ancak vahyin dilinden alabilir. Kudüs ve Beytül-Makdis Yüce Allah'ın ihsanıyla değer bulmuş mübarek mekânlardandır. Cenab-ı Hak, Mescid-i Aksa ve çevresini mübarek kılmış (İsra, 17/1.), o bölgeden mukaddes toprak (Maide, 5/21.) ve iyi güzel bir yer (Yunus, 10/93.) olarak bahsetmiştir. Müslümanların ilk kiblesi Mescid-i Aksa'yı bağrında taşıyan, Rasulüllah (s.a.s.)'ın İsra ve Miraç mucizesine şahitlik eden Kudüs, Müslümanlar için ve hassaten milletimiz için dinî ve sembolik değeri yüksek bir mekândır.

Kudüs tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Kudüs'ü bağrında taşıyan Filistin toprakları Hz. İbrahim'den Hz. Musa'ya, Hz. Yusuf'tan Hz. İsa'ya pek çok peygambere ev sahipliği yapmış, bu hâliyle de imanın, azmin, ibadetin ve tevhidin merkezi olmuştur.

Hz. Ömer'in fethiyle Müslümanların himaye ve yönetimine kavuşan Kudüs, 14 asır süren bu dönemde layık olduğu hürmetle korunmuş, farklılıkların bir arada yaşandığı barış ve güven yurdu hâline gelmiştir. Sadece Müslümanlar için değil, tarihin şahitliği ile diğer din mensupları için de adalet ve özgürlüğün yaşandığı bir şehir olma vasfına kavuşmuştur. Barış ve esenlik yurdu Kudüs'ün bu statüsünün oluşturulup devam etmesi yüzyıllarca yürürlükte kalan Hz. Ömer'in emannamesine dayanmaktadır. Hz. Peygamber'in Medine Vesikası, Hz. Ömer'in emannamesine kaynaklık etmiş, Selahaddin Eyyubi ve Yavuz Sultan Selim de kendi dönemlerinde bu emannameyi güncellemişlerdir.

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın elinden çıkan Kudüs, devam eden yıllarda acının, dinmek bilmeyen bir yaranın, İslam âleminin mazlumiyetinin ve mağduriyetinin bir remzi olmuştur. Bugün, toprakları işgal edilmiş, halkı abluka altına alınmış ve sindirilmiş, ibadetlerini rahatlıkla yerine getirmeleri engellenmiş Filistin halkı, bütün dünyanın gözleri önünde her türlü haksızlığa uğramaya devam ediyor.

Filistin toprakları üzerinde işgalci saiklerle gerçekleştirilen demografik, coğrafi, dinî saldırılar kabul edilemez. Mescid-i Aksa inşa edildiği ilk günden itibaren bugüne kadar bir İslam mabedidir ve kıyamete kadar da öyle kalacaktır. Zira o, Rasul-i Ekrem'in (s.a.s.) İslam ümmetine emaneti ve mirasıdır.

2018 yılının ilk sayısında Kudüs dosyasıyla siz değerli okurlarımızın karşısına çıkmamızın heyecanı içindeyiz. Bu sayımızda Prof. Dr. Ahmet Ağırakça, "Müslümanların İlk Kiblesi Mescid-i Aksa ve Mübarek Şehir Kudüs" başlıklı yazısıyla Kudüs'ün dinî ve tarihî önemine atıfta bulundu. Nermin Taylan, "Müminin Sınav Kâğıdı Kudüs" yazısıyla, Kudüs'ün Müslümanlar için nasıl ezeli bir imtihana tekabül ettiğini kaleme aldı. Ahmet Belada, "Tarihî Seyri İçinde Kudüs ve Yahudi Devletine Giden Yol" yazısıyla coğrafyanın belleğini tazeledi. Musa Biçkioglu, "Kudüs'ü Unutma!", Betül Altun Erincik, "Peygamberler Âsitânesi Kudüs", Prof. Dr. Çağfer Karadaş, "Kudüs'te Gerçekleşen Mucize İsra ve Miraç", "Abdülbaki İşcan, "Rüzgâra Fısıldamak", Prof. Dr. Mustafa Özel "Kudüs'ün Yılmaz Savunucusu: Emin Hüseyini" yazılarıyla dosyamıza katkıda bulundular.

Bu ayki söyleşi konuğumuz Prof. Dr. Ömer Faruk Harman oldu. Muhammed Kamil Yayan'ın sorularını yanıtlayan Harman, Kudüs'ün dününü, bugününü, tarihsel ve zihinsel arka plan eşliğinde ortaya koydu.

Gündem dosyamızın Filistin ve Kudüs bilincinin gelişmesine katkı sunmasını Cenab-ı Alah'tan niyaz ediyor, bir sonraki sayıda tekrar görüşmek üzere iyi okumalar diliyorum...

DİN DÜŞÜNCE YORUM Rüzgâra Fısıldamak

33

GÜNDEM Mübarek Şehir Kudüs

6

BÜYÜTEÇ Çivisi Çıkmış Dünya

56

2018 OCAK

GÜNDEM

- 6 Müslümanların İlk Kiblesi Mescid-i Aksa ve Mübarek Şehir Kudüs
Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA
- 10 Müminin Sınav Kâğıdı Kudüs
Nermin TAYLAN
- 14 Tarihî Seyri İçinde Kudüs ve Yahudi Devletine Giden Yol
Ahmet BELADA
- 18 Kudüs'ü Unutma!
Musa BİÇKİOĞLU
- 21 'Peygamberler Âsitânesi' Kudüs
Betül ALTUN ERİNCİK

SÖYLEŞİ

- 24 Prof. Dr. Ömer Faruk Harman:
"Kudüs Müslüman Toprağıdır!"
Muhammed Kâmil YAYKAN

DİN DÜŞÜNCE YORUM

- 30 Kudüs'te Gerçekleşen Mucize
İsra ve Miraç
Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ
- 33 Rüzgâra Fısıldamak
Abdülkâfi İŞCAN

VAHYİN AYDINLIĞINDA

- 36 İslam Medeniyetinin Başkentleri:
Mekke, Medine, Kudüs
Prof. Dr. Muammer ERBAŞ

HADİSLERİN İŞİĞİNDE

- 38 Mescid-i Aksa
Prof. Dr. Zekeriya GÜLER

EN GÜZEL İSİMLER

- 40 Ölmüş Kalpleri ve Kabirlerdeki
Ölüleri Diriltiren Bâis
Fatma BAYRAM

İZ BIRAKANLAR

- 42 Kudüs'ün Yılmaz Savunucusu:
Emin Hüseyini
Prof. Dr. Mustafa ÖZEL

DÜNYA MÜSLÜMANLARI

- 46 Filistin: Tarihin Mütemaniyen
Yazıldığı Ülke
Prof. Dr. Ahmet KAVAS

BUNU KONUŞALIM

- 50 "Nihai sorumluluğumuzun
Allah'a karşı olduğunu
unutmamak gerekiyor."
Kaan H. SÜLEYMANOĞLU

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Kurulu
Dr. Fatih KURT
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ
Abdulkali İŞCAN
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Yayın Koordinatörleri
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Emin GÜRDAMUR

Dijital Medya
Muhammed Kâmil YAYKAN
Ömer GÜÇLÜ

Tashih
Mustafa BEKTAŞOĞLU

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
EVEN Medya

Bardacık Sk. No: 27/16 Çankaya-Ankara
Tel: 0312 437 37 27 Fax: 0312 437 37 04
www.evenmedya.com iletisim@evenmedya.com

Abone İşleri
Tel: 0312 295 71 96-97
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
www.diyanetdergi.com
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurtiçi yıllık: 84.00 TL
Yurtdışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Baskı

Çağlayan A.Ş.
Tel: 0232 274 22 15

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)
Basım Tarihi: 03/01/2018 ISSN-1300-8471

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kamu Girişimci Şubesi IBAN: TR08 0001 0025 3305 9943 0850 19 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü'ne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - Yurtdışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabılır. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

GEZİ-YORUM

Türkistan ve Otrar Notları

76

DİN VE HAYAT

Kimsezsiz Çocuklar

74

SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Ömer Faruk Harman

24

HATIRA DEFTERİ

- 54 Bu Vatan Size Minnettar
Yasemin ÇATI

BÜYÜTEÇ

- 56 Çivisi Çıkılmış Dünya
Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

- 60 Edebiyat Ne İşe Yarar?
Emin GÜRDAMUR

- 62 Buğday Kabuğunun Ötesi
Lütfi BERGEN

- 64 Kışa Gelen Bahar
İmran ELÂĞÖZ TAŞKIN

DIYANET ARŞİVİ

- 66 Teşkilatımıza "Diyanet" Adı Nasıl Verildi?
Yrd. Doç. Dr. Mehmet BULUT

GEÇMİŞ ZAMANIN İZİNDE

- 68 Medine Müdafaaası:
"Son Kale"
Mustafa Mirza DEMİR

DİN VE HAYAT

- 72 İslam'ın ve Ümmetin Şiârı Ezan
Yrd. Doç. Dr. Abdullah AYGÜN

- 74 Toplumsal Emanet: Kimsesiz Çocuklar
Fatih BEHÇET

GEZİ-YORUM

- 76 Türkistan ve Otrar Notları
Doç. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU

KİTAPLIK

- 80 Ahlak Dersleri
Muhammed Kâmil YAYKAN

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Diyanet İşleri Başkanı

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

KUDÜS

Yeryüzünün kadim şehirlerinden olması habibiyle köklü bir mirasa sahip olan Kudüs, insanlığın tarihî serüvenine tanıklık eden evrensel bir değerdir. Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren vahyin ortak adı olan İslam'ı tebliğ vazifesiyle görevlendirilen nice peygamberin hatırasını barındıran Kudüs, İslam'ın çağlar üstü hakikatlerini ve insanlığın ortak değerlerini temsil eden kutlu bir beldedir. Aynı zamanda Kudüs, Müslümanlar nezdinde her türlü meşakkatin göze alınarak yolculuk yapılmaya değer görüldüğü üç mabetten biri olan (Buhari, Enbiya, 8; Müslim, Mesâcid, 2.) ve çevresinin mübarek kılındığını bizzat Kur'an'ın beyan ettiği (İsra, 17/1.) Mescid-i Aksa'yı bağrında taşıyan şehirdir. Bu meyanda, İsra ve Mirâç mucizesinin yaşandığı bu şehir, yeryüzünden âlemlerin Rabbine açılan yolun ve göklerden dünyaya inen engin rahmetin şahididir. Mescid-i Haram'dan sonra yeryüzünde inşa edilen ikinci mescit ve Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar bütün peygamberlerin aynı anda bulunduğu yeryüzündeki tek kutsal mekân olan Mescid-i Aksa, kökleri tarihin derinliklerine dayanan evrensel değerlerin sembolüdür.

Mukaddes oluşu Kur'an ile tescil ve tebcil edilen (Maide,

5/21.), Allah'ın "iyi ve güzel bir yer" (Yunus, 10/ 93.) olarak tanıttığı Kudüs, Müslümanlar için hakkı teslim edilen kutsal bir mirastır. Sözü edilen miras, nesilden nesile aktarılmış ve Müslümanlar da bu emanete titizlikle sahip çıkarak bu mübarek beldenin zihin ve gönüllerdeki yerini tahkim etmişlerdir. Ayrıca Peygamber Efendimiz, hicretten önce Kâbe'yi de önüne almak suretiyle Kudüs'e yönelerek namaz kılmış, Medine döneminde de kible Kâbe'ye çevrilinceye kadar on altı veya on yedi ay bu uygulama devam etmiştir. (Tirmizi, Tefsir, 3.) Bu itibarla Kudüs, imana muvafık bir duruşun, sabitkadem bir istikamet ve muhabbete bağlı bir yönelişin sembolü olarak Müslümanların hayatında vazgeçilmesi asla mümkün olmayan bir yere sahip olmuştur.

Hz. İbrahim'den Hz. Süleyman'a kadar birçok peygamberin tevhit ve hukuk mücadelesini yaptığı; Yahudi, Hristiyan ve Müslümanlar tarafından kutsal addedilen Kudüs'te, Müslümanların hâkimiyetinde asırlar boyunca üç dinin mabetleri bir arada bulunmuş ve her dinin müntesipleri, özgürce ve hoşgörü içinde birlikte yaşamışlardır. Nitekim bugün azgın bir azınlığın elinde, insanlığı mahcup eden görüntülere sahne olan selam şehri Kudüs, 636 yılında Hz. Ömer (r.a.) tarafından Bi-

Müslümanlar tarafından idare edilirken emniyetin, sulh ve merhametin en güzel örneklerini, farklı din, dil, ırk ve mezheplerin bir arada uyum içerisinde yaşamasının en nadide tablolarını insanlığa takdim eden Kudüs, ne yazık ki I. Dünya Savaşı'nın ardından İslam coğrafyasının işgal edilmesiyle bu ideal vasfını kaybetmeye başlamıştır. Hâl böyleyken sömürgeleştirilen Filistin topraklarında, kadim değerlerle bağları kopartılmak istenircesine tarihî mekânlar tarumar edilmiş, yerli halkın tüm imkânlarına el konulmuş, çeşitli baskı ve uygulamalarla Araplar, şehri terk etmeye zorlanmıştır.

zanslıların elinden alınıp İslam devletinin topraklarına dâhil edildiğinde, şehirdeki herkese mutlak din hürriyeti ve güven içinde yaşayacaklarına dair yazılı eman verilmiştir.

Müslümanlar tarafından idare edilirken emniyetin, sulh ve merhametin en güzel örneklerini, farklı din, dil, ırk ve mezheplerin bir arada uyum içerisinde yaşamasının en nadide tablolarını insanlığa takdim eden Kudüs, ne yazık ki I. Dünya Savaşı'nın ardından İslam coğrafyasının işgal edilmesiyle bu ideal vasfını kaybetmeye başlamıştır. Hâl böyleyken sömürgeleştirilen Filistin topraklarında, kadim değerlerle bağları kopartılmak istenircesine tarihî mekânlar tarumar edilmiş, yerli halkın tüm imkânlarına el konulmuş, çeşitli baskı ve uygulamalarla Araplar, şehri terk etmeye zorlanmıştır. Bu bilinçli istila politikalarıyla dünyanın değişik ülkelerinden -zaman zaman zorlama ve şantajlarla- Yahudiler, Filistin topraklarına taşınmaya başlamıştır. Böylece küçük alanlarda başlayan toprak istilası, her geçen gün Yahudi nüfusun arttığı planlı bir işgale dönüşmüştür. Böylece Filistin topraklarının işgaliyle başlayan süreçte Müslümanlar; baskı, zulüm, işkence ve hatta katliama maruz kalmış, her türlü hak ve özgürlükten mahrum bırakılmış, tüm imkânları talan edilerek gasp edilmiştir. Neticede İslam coğrafyasının merkezinde bir avuç azınlık olarak inşa edilen ve uluslararası hukuku, ahlakı, diğer inançların kutsallarını hiçe sayan İsrail, dünyanın egemen güçlerinin desteğini arkasına almış ve vicdanları yaralayan bu uygulamalar karşısında ciddi bir uluslararası yaptırım ile karşılaşmamıştır.

Son bir asır boyunca yaşanan hadiseler, mutlak çözü-

mün Müslümanların bütün önyargılardan uzaklaşarak bir araya gelmeleriyle gerçekleşeceğini tüm boyutlarıyla ortaya koymaktadır. Zira İslam coğrafyasını hüznün ve gözyaşı diyanı hâline getirenler, ümmetin sorunlarını, zayıflığını ve parçalanmışlığını fırsata çevirerek bunca zulüm ve işkenceyi yapabilmektedir. Bu bağlamda öncelikle yapılması gereken, samimi yaklaşımlarla; bilgi, feraset ve vahdete dayalı çalışmalarla, öteleyici ve suçlayıcı bir tavır ve söylem içine girmeden, ümmetin ortak meselelerini konuşup çözüm üretmek için mutlaka bir araya gelmektir. Aynı zamanda insanlığın ortak değerlerini temsil eden Kudüs için tüm insanlığı harekete geçirecek bir eylem ve söylem planı hazırlanmalıdır. Çünkü Kudüs'ü savunmak bir insanlık borcudur. Kudüs Müslümanların ve insanlığın önünde bir vicdan, hukuk ve ahlak sınavıdır. Kudüs'ün esaretini meşrulaştıracak her söylem, vicdana, tarih ve kültüre, varoluşa karşı işlenmiş bir insanlık suçudur.

Bu noktadan hareketle ifade edelim ki, Kudüs'ü İsrail'in başkenti yapmaya yönelik çalışmalar, fitne, kavga ve kaosu büyütmekten öteye geçmeyen beyhude bir çabadır. Zira Kudüs, ilelebet Filistin'in başkentidir ve öyle kalacaktır. Bu vesileyle, her türlü işgal ve zulme rağmen yıllardır Mescid-i Aksa'nın muhafızlığını yapan Filistinli mazlum Müslümanların yanında olduğumuzu ve onlara her türlü desteği sunmaya devam edeceğimizi ifade ediyorum. Mescid-i Aksa, Kudüs ve çevresinde yaşayan Müslümanlar başta olmak üzere bütün dünyada zulüm ve işkence gören kardeşlerimizin bir an önce huzur ve felaha ermelerini diliyor; Yüce Rabbimden, inayetini bizlerden esirgememesini niyaz ediyorum.

MÜSLÜMANLARIN İLK KIBLESİ MESCİD-İ AKSA VE MÜBAREK ŞEHİR KUDÜS

Prof. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA | Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü

Tevhit inancının önderleri olan peygamberlerin Allah'ın dinini insanlara tebliğ ettikleri kutsal bir mekân olan Kudüs, tarihte birçok devletin ve milletin ilgi odağı olmuştur. Tarihte farklı isimlerle anılan şehrin en çok bilinen ve en çok kullanılan isimleri Asuriler zamanında; Ursalimmu şeklinde bilinir. İbraniler tarafından ise kutsal şehir anlamında Heirolsolyma adıyla isimlendirilmiştir. Latinlerin kullandığı Jerusalem ifadesi, bütün Batı dillerini etkilemiş, Kudüs'ün bu veya buna yakın bir telaffuzla anılmasına neden olmuştur. Yerusalayim ismi kutsal ve esenlik yurdu olarak Arapçaya çevrilince Tevrat'ın Arapça metinlerinde Darusselam diye çevrilmiştir. Hatta tam anlamıyla esenlik ve barış şehri anlamında da Medinetu's-selam diye isimlendirilmiştir.

Kutsal belde, kutsal şehir şeklinde vasıflandırılan bu mübarek belde "Doğruluk Şehri, Allah'ın Şehri, Barış Şehri, İnananların Şehri" şeklinde de isimlendirilmiştir. İslam tarihi kaynaklarına bakıldığında ise hemen hemen aynı anlama gelen kutsal şehir, bereket yurdu, mukaddes mekân anlamında "Kuds" adının kullanıldığı ya da "kutsal ev" anlamında "Beytulmakdis/Beytulmukaddes" şeklinde isimlendirildiği görülür. Kur'an-ı Kerim'de "Kutsal Toprak" anlamında "el-Ardü'l-mukaddese" şeklinde geçmektedir. (Maide, 5/21.) Kaynaklarımızın bir kısmında da Mescid-i Aksa için "Kudüs'teki el-Beytü'l-Mukaddes" terkihi kullanılmıştır.

Bu şehrin ve içindeki mekânların kutsallığı Allah tarafından belirlendiğine göre Kudüs'ü hakiki mana-

da anlamak vahye kulak vermekle mümkün olacaktır. Mübarek şehir Kudüs imar edildiği günden beri Şam diyarının merkezi ve başkenti olagelmıştır. Hz. İbrahim ve Hz. Lut (a.s.)'un Filistin bölgesine gelip yerleşmelerinden beri bölgenin tümü mübarek kabul edilmiştir: "Biz, onu ve Lut'u kurtararak, içinde cümle âleme bereketler verdiğimiz ülkeye ulaştırdık." (Enbiya, 21/71.) Yine Kur'an-ı Kerim'de bu kutsal mabet için "etrafı bereketli kılınmış mescit" diye isimlendirile-

Kudüs Yahudilerin değil, Hz. Âdem'den beri gelen tevhidin temsilcisi peygamberlerin mirasıdır. Bu miras nesilden nesile Allah'a itaat eden salih kullara devredilmiş ve onlar buna sahip olmaya gayret etmişlerdir.

rek el-Mescidü'l-Aksa adı verilmiştir. Bölgenin bereketi hem mümbit ikliminden hem de bölgede metfun peygamberlerden kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Cenab-ı Allah Mescid-i Aksa'dan söz ederken etrafının mübarek kılındığını ifade etmiş olması son derece manidardır. "Bir gece kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Ak-

sa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. O, gerçekten iştendir, görendir." (İsra, 17/1.)

Yeryüzünde Mescid-i Haram'dan sonra ikinci mescidin Mescid-i Aksa olduğu Hz. Peygamber (s.a.s.)'den gelen hadislerle anılmaktadır. Hz. İbrahim (a.s.)'den Hz. İsa (a.s.)'ya kadar pek çok peygamber bu bölgeden gelip geçmiştir. Bunun yanında yeryüzüne salih kulların mirasçı olabileceğini Cenab-ı Allah hükme bağlamış ve bu durum âdeti bir sünnetullah olmuştur: "Bir zamanlar Rabbi İbrahim'i birtakım kelimelerle sınamış, onları tam olarak yerine getirince: Ben seni insanlara önder yapacağım, demişti. 'Soyumdan da (önderler yap ya Rabbi)' dedi. Allah: Ahdim zalimlere ermez (onlar için söz vermem) buyurdu." (Bakara, 2/124.) Yani zalimleri asla önder kılmam buyurmuştu Cenab-ı Allah. Bu ayetin ve "Andolsun Zikir'den sonra Zebur'da da 'Yeryüzüne iyi kullarım varis olacaktır' diye yazmıştık." (Enbiya, 21/105.) ayetinin hükmüne göre bu kutsal mekânlar adil idarecilerin yönetiminde olabilir.

İsra ve Miraç mucizesinin burada gerçekleşmesinden dolayı bölgenin kutsiyetini ifade buyuran Sevgili Peygamberimiz, Mekke ile Medine'nin yanında üçüncü kutsal belde olarak bu şehirden söz etmiştir: "Ziyaretler ancak üç mekâna yapılır: Mekke'deki Mescidü'l-Haram'a, Medine'deki benim bu mescidime ve Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya."

İslam dininin temel ibadetlerinden biri olan namazın bir müddet Mescid-i Aksa'ya yönelerek kılınmasıyla İslam'ın ilk kıblesi hâline gelen

bu kadim Kudüs şehrinin önemi gayet açıktır. Müslümanlar bu ilk kiblenin kutsiyetini idrak ederek, tarih boyunca buraya sahip çıkılması gerektiğinin bilinciyle hareket ederek, bu mukaddes beldeyi hep korumanın ve tevhit inancının bayrağı altında bulunması gerektiğinin inancı içinde olmuşlardır. Kudüs ebediyen İslam'ın ilk kiblesi olma özelliğini koruyacak ve Müslümanlar buraya sahip olmak zorunda olduklarını hep idrak edecek ve bu beldenin haçlı veya Yahudiler tarafından işgal edilmesi hâlinde tarihte olduğu gibi mutlaka kurtarılması gereğine inanarak çalışacaklardır.

Aslında Kudüs Yahudilerin değil, Hz. Âdem'den beri gelen tevhidin

Biz Müslümanlar Hz. Peygamber'in İsrâ ve Mirâç mekânı olarak buraya büyük bir kutsiyet izafe edip inancımız gereği olarak buranın ebedî kutsiyetine inanırız. Bu mübarek şehir Kudüs, bizlere ve tarih boyunca kıyamete kadar tüm Müslümanlara ve ümmete Hz. Ömer'in yadigarı ve emaneti olarak kalacaktır.

temsilcisi peygamberlerin mirasıdır. Bu miras nesilden nesile Allah'a itaat eden salih kullara devredilmiş ve onlar buna sahip olmaya gayret etmişlerdir.

Yahudiler bu topraklara Hz. Musa zamanında sahip çıkmayıp "Git sen ve Rabbin savaşınız." demişler (Maide, 5/24.), bu kutsal mekânları korumaya yanaşmamalarının sonucu olarak kaybetmişlerdir. Hatta bu fırsat ellerine birkaç kez geçmesine rağmen aynı isyan ve korkak-

lığı gösterdiklerinden dolayı artık bu mescit ve çevresi hakkında hiçbir sahiplik iddiasında bulunamayacakları Cenab-ı Allah tarafından onlara defalarca bildirmiştir. Buna rağmen çağımızda dünyayı fesada boğarak Filistin'i işgal etmeleri, bunca insanın kanına girmeleri, boşuna günah çıkartma gayret ve ikiyüzlülüklerinden başka bir şey değildir.

Biz Müslümanlar Hz. Peygamber'in İsrâ ve Mirâç mekânı olarak

buraya büyük bir kutsiyet izafe edip inancımız gereği olarak buranın ebedî kutsiyetine inanırız.

Bu mübarek şehir Kudüs, bizlere ve tarih boyunca kıyamete kadar tüm Müslümanlara ve ümmete Hz. Ömer'in yadigârı ve emaneti olarak kalacaktır.

Kudüs tarihte zaman zaman haçlı veya Yahudiler tarafından işgal edilmişse de Müslümanlar bu beldeyi kurtarmanın yolunu aramış ve nihayetinde kurtarmışlardır. Haçlılar büyük ordular hâlinde Filistin'e saldırıp bir asra yakın bir müddet buraya yerleşmiş ancak orada ebediyen kalacaklarını hiçbir Müslümana kabullendirememişlerdir. Ancak ne yazık ki bugün Kudüs işgal altındadır.

Böylece kutsal mekânlara salih kullar sahiplenirse kutsallıklarına paralel olarak korunurlar. Temennimiz İslam dünyasındaki uyanış ve direniş hareketlerinin gittikçe güç kazanması, bu kutsal mekânların tekrar Allah'ın kendilerinden razı olduğu salih kulların eline geçmesidir. Bunun da ilk işaretlerinin görülmeye başlanmış olması bu ümidi daha da arttırmaktadır. İslam dünyasında gittikçe güçlenen Müslümanlar bir gün mutlaka işgal altındaki bu toprakları kurtaracak ve yeniden salih kimseler ve müminler yeryüzüne mirasçı olacaklardır.

Elli yıldır süren bu işgale hayır demenin tam zamanıdır şimdi. Bütün bir İslam dünyasında suskunluk meşalelerini yakıp tüm cihana bu işgale son verilmesi ve Kudüs'ün özgürlüğüne kavuşturulması mesajını vermenin zamanıdır. Kudüs için hepimizin yapabileceği çok şey vardır... Bu elli yıllık işgal sona ermeden İslam dünyasının başını dik tutması mümkün olamaz. ■

Yafa Kapısı (IRCICA)

Nermin TAYLAN

MÜMİNİN SINAV KÂĞIDI KUDÜS

Tarihin içine sığmayan
Tüm coğrafyaların ötesinde
Masivanın kandili
Gök kubbenin asumanı çınlatan ahdi
Şimdilerde ise Ümmet-i Muhammed'in gözyaşı

Birçok kutsala ev sahipliği yapmış, tevhit dinlerinin merkezi olmuş, İslam'a bakıldığında Mirac'ın ilk basamağı, Hristiyanlığın çıkış ve tebliğ yeri, Yahudilikte Davut Peygamberin bin yıl önce gönlüne ve ömrüne düşen şehir. Süleyman peygamberin başkenti, Hz. Zekeriyâ'nın çilesi, Hz. Meryem'in çılgılığı,

Hız. Yahya'nın hüznü ve elbette Hız. Ömer'in adalet anahtarı...

Selahaddin'in gözbebeği, Yavuz'un duası, Kanuni'nin hayratı, Selim'in infakı, II. Abdülhamit'in çiniyle işlenmiş Kur'an aşkı...

Kudüs ki; Hürrem Sultan'ın asırları aşan şefkat eli...

Bilindiği üzere Yahudiler Hız. Musa'nın arkasında Mısır'dan çıkmış, önce Ürdün'e oradan da Kudüs'e birkaç km uzaklıkta olan Nebi Dağı civarına ulaşmıştı. Hız. Musa, Hız. Yûşa ve Talut'un hükümdarlığı döneminde, babasının ordusunda bir asker olan Davut'un iri cüsseli, güçlü-kuvvetli, herkesin karşısında korkup titredığı Kudüs lideri Gol-

yat'ı attığı bir taş ile yere düşürmesi ve bizzat Golyat'ın kılıcı ile yenilmez görülen Golyat'ı öldürmesiyle Kudüs Yahudilerce fethedilmiştir. Böylece Davut peygamber, MÖ 1003 yılında babası Talut'un ölümüyle kral seçilir ve Hebron'da (el-Halil) krallığı başlamış olur.

Hız. Davut yedi yıl Hebron (el-Halil) kentinde, 33 yıl da Kudüs'te krallık yapar. Kral Davut'un ölümüyle Yahudilerin başına oğul Süleyman geçer. Hız. Süleyman'ın Kudüs'teki 40 yıllık krallığı sırasında buraya uzunluğu 25, genişliği 9 ve yüksekliği 13 metre olan Süleyman mabedini inşa eder.

Süleyman vefat edince Kudüs 587 yılına kadar Yahudiliğin başkenti unvanını korur. Fakat MÖ 587 yılında Babilonya Kralı Buhtun Nasr Kudüs'ü alır, Süleyman mabedini yıkar. Şehri talan edip Yahudilerin büyük kısmını kılıçtan geçirir. Kalan 40.000 Yahudi'yi de Babilonya'ya sürgüne götürür. Yahudilerin sürgüne götürülmesi ve Kudüs'ün yakılıp yıkılması gibi olaylardan sonra Yahudilerin bağımsızlığı artık bitmiş olur.

MÖ 142 yılında tekrar bağımsızlıklarını kazanıncaya kadar geçen sürede Yahudiler Babillerin, Perslerin, Makedonya Kralı Büyük İskender'in, Mısır Pilolama ailesinin, Grekselefkosların ve Evkitler gibi birçok milletin hâkimiyeti altında yaşarlar.

MÖ 538 yılında Kudüs'e dönmelerine izin verilip 142 yılında Haşmanaim sülalesi sayesinde kazandıkları bağımsızlıkları ise MÖ 63 yılında Roma İmparatorluğu tarafından sonlandırılır. MS 70 yılında Titus Roma ordusuyla bölgeye gelir, şehri yakıp-yıkar. Kudüs'ü kan gölüne çe-

virip tarihte görülmemiş derecede büyük bir zulüm uygular. Dönemin yazarları Titus'un katliamını anlatırken "insan cesetlerinden dolayı şehirde dolaşmanın mümkün olmadığını, Süleyman mabedi civarında atların üzengilerine kadar ceset ve kanla dolu olduğunu" kaleme almışlardır.

Titus'un yaşattığı bu acı olaydan sonra ise Kimon Barkofya isimli bir Yahudi önderliğinde Kudüs Yahudilerinin ayaklanmasıyla Roma İmparatoru Hadriyanus bizzat şehre gelerek Mesih iddiasında bulunan isyancı başı Kimon Barkofya'yı öldürüp şehri adeta insan mezbahanesine çevirir. 132-135 yılları arasında yaşanan olaylarda Hadriyanus'un emri ile şehirde taş üzerinde taş bırakılmaz. Süleyman Mabedini temellerine kadar söktürür ve bugün Kubbetü's-Sahra'nın bulunduğu Muallak Kayası'nın üzerine putperestlik inancının kutusu Jupiter adına bir Pagan tapınağı yaptırır. M.S 380 yılında Roma Hristiyanlığı kabul ettiğinde bu tapınak yıkılır ancak yerine hiçbir şey inşa edilmez. Süleyman tapınağı yeniden yapılmaz çünkü Hristiyanlar Yahudileri o bölgeye sokmaz.

Nihayet 633 yılında Hız. Ömer'in Kudüs'ün anahtarını bizzat Patrik Sophronius'un elinden almasıyla Kudüs'te İslam hâkimiyeti başlamış olur. Hız. Ömer'in bölgede yaşayanlara gösterdiği adalet ve hoşgörü bölge insanına asırlar sonra biraz olsun huzur ortamı sağlar. Verdiği emanname ve kiliselerine gösterdiği saygı nice gayrimüslimin Müslüman olmasıyla neticelenir. Emevi, Abbasi, Karmati, Fatimi, Selçukluların döneminde zaman zaman kargaşa çıkmış olsa da büyük ölçüde sükûn ortamı yaşayan Kudüs, bu kez 1099 yılında bir haçlı seferiyle

sarsılır ve haçlıların bölgeye hâkim olması neticesinde Müslüman ve Yahudilerin feryadı tabir yerinde ise şayet "asumana ulaşır."

1187 yılında Eyyubi Hükümdarı Selahaddin Eyyubi'nin Hittin Savaşı ile yeniden Müslümanların eline geçen Kudüs, bu tarihten sonra nihayet 1517 yılında artık Osmanlı hâkimiyetine girecek ve tarihte gördüğü zulümleri unutturmak istercesine hemen hemen tüm Osmanlı padişahları ve dahi bazı valide sultanlar bölgeyi imar etmeyi vazife bileceklerdi.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Kudüs'ü anlatırken; "Mescid-i Aksa'ya 800 kişi hizmet etmektedir. Bu muazzam teşkilatı, Osmanlı devletinin serveti sağlamış. Dört mezhebin birer hatibi ve imamı vardır. Elli müezzini bulunur. Sair hizmet erbabını ona göre kıyas ediniz." diyordu.

Osmanlı Dönemindeki Kudüs varlığı

1517 yılında Kudüs'e hâkim olan Osmanlı, bölgeyi tam 401 yıl idaresi altında barış ve huzur içerisinde tutmayı bilmiştir. Bilindiği üzere Yavuz Sultan Selim Mercidabık Savaşı'nda Memluk'leri yendikten sonra tüm Şam bölgesini Osmanlı topraklarına katmış ve birkaç gün sonra Kudüs şehrine gelerek Mescid-i Aksa ve diğer mukaddesatı ziyaret etmiştir. Kudüs'e girdiğinde Rum Patriği Atalı'ye Hız. Ömer dönemindeki uygulamaların devam edileceğine kilise ve manastırlarında ol-üslûp üzere ayinlerini yapabileceklerine dair bir emanname vermiştir. (BOA. A. DVN. KLS.d 08/7.)

Yavuz Sultan Selim'den sonra tah-ta geçen Kanuni Sultan Süleyman, 1542 yılında evvela şehrin surlarını

yeniletti. Ağlama Duvarı ismiyle anılan duvarı imar edip, Yahudilerden gelen talep üzerine onların harem dışında kalan duvarda ağlamalarına müsaade etti. Kudüs Kale-si'ni büyük ölçüde onardı. 18 çeşme yaptırıp Kubbetü's-Sahra'nın yer döşemesini, Mescid-i Aksa'nın surlarını ve kapılarını yenilettirdi.

Hız. Meryem kapısını açtı, Silsile kubbesinin fayanslarını yenilettirdi ve Bab-ı Zehebi kapısını da kapattırdı. Vakıf bilgilerinden anlaşıldığı üzere, Kanuni Sultan Süleyman Kudüs'e 40 milyon akçe, bugünkü rayiçle yaklaşık 1 trilyon 500 milyar lira vakfederek burayı bayındır kılmıştır. Kanuni ile birlikte eşî Hürrem Sultan da buraya bir imarethane yaptırmış ve her gün 999 fakirin karnı doyurulmuştur. Hürrem Sultan'ın bu asırları aşan merhameti hâlâ devam etmekte, 450 yıl önce yaptırdığı imarethane her gün fakir-fukara, garip-gurebaya yemek vermektedir.

Kanuni Sultan Süleyman Kudüs'e öyle değer veriyordu ki; oranın temizliğiyle alakalı bazı sıkıntıları öğrendiğinde derhal bir ferman gönderiyor ve bizzat kendi lisanı ile şöyle diyordu: Kudüs-i Şerif beyine ve kadısına hüküm ki: Molla Siyami gelip haber verdi ki; Kudüs-i Şerif'te bulunan Mescid-i Aksa, Sahratul-lah-ı Müşerref (Kubbetü's-Sahra) ve Hız. İsa'nın kabri gibi kutsal mekânlara ibadet ve ziyaret için gelen bazı kadınlar o mekânları kirletip, edebe aykırı davranıyorlarmış. Bu haber üzerine buyurdum ki: Emrim oraya vardıktan sonra bu gibi davranışlara kesinlikle izin vermeyin. Şayet bunun aksini duyarsam bilersiniz ki görevden alınmakla kalmazsınız. Sen ki kadısın bu emrimi sicile kaydet ki senden sonra gelen kadınlar da

bu emrime uysunlar. (BOA. A.DVNS. MHM. d. 5/191.)

687 yılında Emevi Halifesi Abdül-melik b. Mervan tarafından peygamberimizin Mirac'a yükseldiği kaya üzerine Mısır'dan alınan vergilerle yaptırılan Kubbetü's-Sahra'yı Kanuni Sultan Süleyman 1546 yılında büyük ölçüde restore etmiş ve dış cephesini çini ve mermerle kaplatmıştır. Yine Kanuni döneminin Kudüs valisi olan Kasım Paşa, 1525

**9 Aralık 1917 günü
Kudüs'ün yönetimi
Osmanlı idaresin-
den çıkarak İngiliz
mandasına geçti
ve 1948 tarihinde
İsrail Devleti Batı
Kudüs'te kuruldu.
1967 tarihinde
İsrail Kudüs'ün
tamamını işgal etti.
Sonrası malum
zulüm, acı, işkence
ve gözyaşı yüzyıldır
o topraklarda hiç
dinmiyor.**

yılında avluya bir şadırvan yaptırmıştır. Bu şadırvanın suyu da yine bir Osmanlı eseri olan sultan havuzundan sağlanmaktadır.

XVIII. yy. sonunda Napolyon Gazze, Yafa ve Ramla şehirlerini işgal etmiş ve Akka valisi Cezzar Ahmet Paşa'ya para teklif ederek kaleyi teslim etmesini istemişti. Cezzar Ahmet Paşa ise Napolyon'a cevap dahi vermeye tenezzül etmeden taarruza geçmiş ve Napolyon'u ebediyen

geri püskürtmeyi başarmıştı. Kudüs bundan sonra 1820 yılında Şam eyaletine bağlandı. 1831'de Mısır Prensi İbrahim Paşa Kudüs ve Şam bölgesini işgal etti ancak Osmanlı 1841 yılında bölgeye yeniden hâkim oldu.

Osmanlı tahtına geçtikten sonra Kudüs'te hâkimiyeti yeniden sağlayan Sultan Abdülmecit, 20.000 altın harcayarak Mescid-i Aksa'yı restore ettirdi. Bu dönemde Kudüs'ün nüfusu artmış, 1858 yılında insanlar Kudüs surları dışına yerleşmeye başlamıştır.

Sultan Abdülaziz döneminde 1867 tarihinde, Kudüs çok gelişmeye başladı ve birçok yol ve çarşı inşa edildi. (Kudüs-Yafa ve Kudüs-Nablüs şehri arasındaki yol) Kudüs'ün yolları mermerlerle döşendi. Mermer döşemelerin bazıları günümüze kadar ulaşmıştır. Sultan Abdülaziz 30.000 altın harcayarak Mescid-i Aksa'nın restoresini yaptırdı. Umeri Camii'ni inşa ettirdi.

Sultan II. Abdülhamit Kubbetü's-Sahra'nın dış cephesine çinilerle Yasin-i Şerif yazdırdı. Zeminini İran halılarıyla döşettirdi. Şimdi Mescid-i Aksa'nın içinde duran büyük avizeyi Kubbetü's-Sahra'nın içerisine, Muallak Taşı'nın üzerine doğru astırdı. 1892'de Kudüs-Yafa şehri arasında tren yolu 1909 yılında el-Halil kapısının yanına büyük kale inşa edildi ve yanına çeşme yaptırıldı.

Bu ve daha sayamadığımız pek çok hizmet, tazim ve hürmet ile Kudüs şehri Osmanlı hâkimiyetinde olduğu 401 yıl boyunca barış ve huzur içinde yönetildi. Fakat 9 Aralık 1917 yılına gelindiğinde 401 yıllık adaletli bir yönetim artık nihayete ermiş ve cephelerdeki mağlubiyet

Osmanlı döneminde Kudüs'te bir okul

Filistin'de sonun başlangıcı olmuştu. Filistin ve Sina cephesi mağlubiyeti Osmanlı'yı derinden yaralamış ve 5200 Mehmetçik bu bölgede toprağın kara bağrına düşmüştü.

9 Aralık 1917 günü Kudüs'ün yönetimi Osmanlı idaresinden çıkarak İngiliz mandasına geçti ve 1948 tarihinde İsrail Devleti Batı Kudüs'te kuruldu. 1967 tarihinde İsrail Kudüs'ün tamamını işgal etti. Sonrası malum zulüm, acı, işkence ve gözyaşı yüzyıldır o topraklarda hiç dinmiyor.

Tarihî geçmişine baktığımızda her vakit insanlıktan nasibini almamış, asla kendisinden başkasına yaşam hakkı tanımayan Yahudi ve Hristiyanlar, Müslümanların idaresi altında kazandıkları hakları şimdiilerde unutmuş. Hz. Davut'un elinde zorbaya karşı atılan sapan taşı şimdi Filistinli çocukların ellerinde. Zorbalar ise tıpkı Golyat gibi zırha bürünmüş vaziyette.

Süleyman devletini tekrar kurmak isteyen ve bu uğurda her yolu kendilerine kutsal bilen Siyonistler,

yeryüzünü tüm diğer din mensuplarından temizleyip cennetin krallığını yaşamak isteyen evanjelistler, Kudüs'e hâkim olma gayesi ile dünyayı kan gölüne çevirmeye devam ediyor. Tüm bu zulme karşı duran tek devlet ise yine Türkiye... Çünkü bizler biliyoruz ki "Kudüs düşerse, İstanbul düşer."

Unutmamak gerekir; 1099'da Kudüs'e girdiler, 1204 yılında İstanbul'a girdiler. 1917 yılında Kudüs'ü aldılar, 1918 yılında İstanbul'u işgal ettiler. 1917'de Kudüs'e giren İngiliz Orduları Kumandanı General Allembi iki gün geçmeden Şam'daki Selahaddin Eyyubi'nin türbesinde sandukasını tekmeliyor ve "Kalk Selahaddin biz geldik." diyordu, 1920'de İzmir'i işgal eden Yunan orduları komutanı Venizelos'un oğlu Sofokles Osman Gazi'nin türbesine gidiyor, sandukasını tekmeliyor ve "Kalk ey koca sarıklı seni yenmeye geldim." diye bağırıyordu.

Hasılıkelam tarihî gerçekler ortada. Haçlı ordusu ile siyonistlerin oyunları gün gibi bedihi. Mekke ve Medine İslam'ın nasıl ruhu ise Kudüs ve İstanbul da damarında dolaşan kanıdır. Kudüs düşerse İstanbul düşer. Ümmet sendeler, yetim kalır. Bu hep böyle bilinmeli ve Kudüs'e her dem sahip çıkılmalı.

Duam odur ki dinsin artık İsa'nın bitmeyen elem yolu, kesilsin Meryem'in gök kubbeyi ağlatan acı çığlığı, Zekeriya'nın feryadı sürura gark olsun. Asumanı inletsin Ömer'in adalet nameleri, Musa'nın hedefi yeniden Kudüs olsun, Golyat'a galip gelsin yine Davut.

Ve Mirac'ın ilk basamağı merdiven olsun Ümmet-i Muhammed'in baki huzuruna... ■

TARİHÎ SEYRİ İÇİNDE KUDÜS VE YAHUDİ DEVLETİNE GİDEN YOL

Ahmet BELADA | DİB Başkanlık Müşaviri

Yerin göğe en yakın noktası olan bu kutsal mekân: “Gökyüzünde kurulduğu” için mi kutsaldır yoksa “kutsal” olduğu için mi “gökyüzünde kurulmuştur” bilinmez ama asırlardır Kudüs kutsal olmanın bedelini ödemektedir.

Zeytin Dağı'na çıkıp, yönünüzü şehre döndüğünüz zaman sarsılır, büyülenir aynı zamanda kendinizi huzurlu hissedersiniz. Ayrıca tarihin huzurunda: Peygamberler, kutsal kitaplar, isralar, miraçlar, dualar, savaşlar, barışlar, göçler, isyanlar, intifadalar, işgaller, işkenceler,

şehitler, tarihe yön veren kahramanlar, mescitler, kiliseler, kutsal mekânlar âdeta bu kentin üzerinden geçit yapar. Bu kutsal şehir, size tarihin akışını değiştiren, insanlığın kaderini etkileyen olaylar karşısında hangi safta yer aldığınızı sorar âdeta. Size kim olduğunuzu

hatırlatır. Kimliğinizi kuşanmanızın sorumluluğunu yükler üzerinize! Zira Kudüs ile kuracağınız ilişki sizin kim olduğunuzla doğrudan ilişkilidir.

Şam bölgesi ve Kudüs dünyanın en eski yerleşim bölgelerindendir. Arkeolojik kazılar şehrin tarihinin 5000 yıldan fazla olduğunu göstermektedir. Şehir tarih boyunca; Yunan, Pers, Roma, Bizans, Haçlılar, Emevi, Abbasi, Fatimi Eyyubi, Memluk, Selçuklu ve Osmanlılar tarafından yönetilmiştir. Kudüs içinde barındırdığı ilahî ve kutsal mekânlardan dolayı, burayı yönetenler tarafından gelin gibi süslenip, gözbebeği gibi bakılmıştır. Kudüs, her ne kadar yedi kez yıkılıp yeniden yapılmış ise de kendine özgü yapısıyla hâlâ kendini muhafaza etmektedir.

Kudüs şehri Filistin toprakları üzerinde çok imtiyazlı bir yerde kurulmuştur. Arap dünyasının merkezinde hatta Arap dünyasını meydana getiren ülkelerin de dört yol kavşağındadır.

Kudüs üç semavi din olan Museviler, Hristiyanlar ve Müslümanlarca kutsal sayılır. Bu yüzden hassaten Kudüs, tarih boyunca üç ayrı dine mensup inananların kutsal saydıkları bir şehirdir. Her üç din için de bu merkeze hâkim olma hayali hep olagelmıştır.

Hiz. İbrahim'in kurban kestiği kabul edilen Hacer-i Muallak'ın Kudüs'te bulunması; Yahudiler için Ağlama Duvarı'nın Kudüs'te olması; Hristiyanlar için Hiz. İsa'nın çarmıha gerildiği, yağlanıp yıkandığı ve gömüldüğü Kıyamet Kilisesi, ahir zamanda Hiz. İsa'nın ineceği Zeytin Dağı'nın burada olması; Müslümanların ilk kiblesinin burada bulunması, Hiz. Muhammed'in Miraç'a buradan çıkması, hiç şüphesiz

tüm ilahî dinler açısından Kudüs'ü çok önemli kılmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi çok önemli ve kutsal olan bu bölgeyi geçmişte yurt edinen Yahudiler, kendilerine Allah tarafından vaat edildiğini düşünerek buranın gerçek sahiplerinin kendileri olduğuna inanmaktadırlar. Bu anlayıştan hareketle Theodor Herzl'in Yahudi devletine giden yolda şu mücadeleyi vermiştir: Önce 1896 başında 'Yahudi Devleti' isminde bir kitap yazdı. Avrupa dâhil birçok yerde dağıtılan kitap çokça tartışıldı. Bu kitabın yayımlanmasından bir yıl sonra "Dünya Siyonist Teşkilatı", Herzl'in çabaları ve başkanlığında, 29 Ağustos 1897'de İsviçre'nin Basel kentinde ilk "Dünya Siyonist Kongresi" yapıldı. Kongrede kararlaştırılan "Basel Programı" hareketin resmî çerçevesini şöyle belirledi. "Siyonizm, Yahudi halkı için Filistin'de kamu hukukunun güvencesi altında bir yurt kurulmasını amaçlamaktadır." Böylece kurulan Dünya Siyonist Teşkilatı, o günden itibaren, kapsayıcı kurumsal yapısı ve düzenli kongreleri yoluyla, programını çizdiği Siyonist hareketi özgün hedefine götürecek olan Filistin'e sürekli göçü düzenleme ve siyasi, iktisadi ve yerleşimci faaliyetleri yürütme yolunda en temel rolü oldu.

Bu bağlamda, 1880'lerden II. Dünya Savaşı'na değin göç dalgasını beş safhada ele alabiliriz.

A. 1882-1903 arası ağırlıklı olarak Rusya, Romanya ve Galicya'dan göç eden 20-30.000 kişi,

B. 1904-1914 arası gene çoklukla Rusya'dan göç eden 35-40.000 kişi,

C. 1919-1923 arası Rusya, Polonya ve Romanya'dan gelen, aralarından İsrail'in siyasi önderlerinin de çıktığı, 35.000 kişi,

D. 1924-1931 arası özellikle Polonya'dan ayrılıp gelen 88.000 kişi,

E. 1932-1938 arası ise Nazizm'in yükselişiyle özellikle Orta Avrupa'dan kopup gelen 215.000 kişi.

Göç dalgasının yanı sıra Doğu Yahudilerinden olup daha ilk gençliğinden itibaren Siyonist davaya kendisini adanmış bulunan Chaim Weizmann, savaş tekniğine ilişkin katkısından dolayı İngiltere'ye Yahudileri daha bir yaklaştırdı. Bu yakınlaşmanın sonucu ise tarihî "Balfour Bildirgesi'nin ortaya çıkmasını sağladı. Bu bildiride İngiliz kabinesinde yapılan müzakerelerin ardından, ABD Başkanının da muvafakatı alınarak, Dışişleri Bakanı Balfour'un 2 Kasım 1917'de Filistin'de Yahudi halkı için bir millî yurdun kurulması olumlu karşılandı...

Bu karar verildiğinde Filistin, nüfusunun yüzde doksanı Arap ve toprağının ancak yüzde ikisi Yahudi mülkünde olan bir ülkedydi.

Bu noktada, Siyonizm'in nüfus ve toprak bakımından böylesine Yahudilere uzak bir ülkede iki dünya savaşı sürecinde nasıl olup da devlet kurma noktasına kadar başarıyla ulaşabildiğini anlamak bakımından İngiltere'nin rolünün altı çizilmelidir. Şöyle ki, "Londra'nın Siyonizm'i destekleme kararı emperyalistler arası mücadelede belirsiz olmayan bir hesaplamanın sonucu (olduğu gibi), ayrıca arkasında, Protestan kültürde Yahudilerin Kutsal Topraklara geri dönüşünü tasvip eden, uzun bir geçmişi bulunan bir ideolojik anlayış da yatmaktaydı. İşte bu Hristiyan Siyonizm'i Filistin'de Yahudi yerleşimlerinin oluşumunu sağladı.

Böylece II. Dünya Savaşı çıkıncaya kadar İngiliz emperyalizmi Filistinli siyasal toplumun belkemiğini

kırmış, Siyonizm'in o savaş sonrasındaki zaferine giden yolu açmış bulunuyordu. Zira 1917 sonlarına gelindiğinde, Filistin'in simgesi Kudüs'ün düşüşü, Osmanlı idaresi için bu topraklarda nihai sonun başlangıcı oldu. Aralıklı suren çarpışmalar sonunda Eylül 1918'e kadar İngilizler Filistin topraklarının tümünü ele geçirdi.

Tam bu noktada, Siyonizm'in ilerleyişiyle sonraki yıllarda doğacak haksızlık ve çarpıklıkları anlamak bakımından, bölgenin o tarihteki nüfus kompozisyonuna ilişkin bir hatırlatmada bulunmak gerekirse: 748.128'lik toplamda; 611.098 Müslüman, 58.728 Yahudi, 70.429 Hristiyan, 7.268 Dürzi, 162 Şii ve 443 diğerleri bulunmaktaydı. Bu durumda, Filistin'de, Yahudi nüfusunun ancak yüzde beşi bulduğu da hatırlanırsa ülke halkının yüz yıllar boyunca Arap temelli olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

İngiltere'nin idareyi ele alışıyla rahatlık kazanıp hızlanan Yahudi göçleri ve 1923'e kadar hızı kesilmemek üzere Filistin'e daha sistematik bir şekilde devam etti.

Savaş sonrası modern dünya ve uluslararası hukuk şekillenirken, içinde önemli bir ilke olarak beliren "kendi geleceklerini belirleme hakkı" doğrultusunda 1920'deki San Remo Konferansı Filistin'i Şeria Nehri'nin doğusundaki topraklarla birlikte İngiliz mandasına tevdi ediyordu. Belirtmek gerekir ki, sözü edilen Doğu bölgesi İngiltere tarafından çok geçmeden ayrılarak oluşturulan Trans Jordan Emirliği'ne verildi. Bu emirliğin başına da savaş sırasında isyan için yanlarına çektikleri Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Abdullah'ı getirdiler.

Yeni düzenin uluslararası organı

olan Milletler Cemiyeti aldığı kararlar mandalı idaresini 24 Temmuz 1922'de onayladı. İngiltere, mandalı hukukunu oluşturan 1922'deki metne, "Yahudi halkın Filistin'le tarihî bağları ve bu ülkede yeniden bir yurt edinme hakkını" tanıma şeklindeki başlangıç ifadeleriyle Balfour Bildirgesi'nin katılmasını sağlamıştır.

Bu hakkın gerçekleşmesi için şartları oluşturma ve göçle gelip toprak edinmeye imkân sağlama sorumluluğu da başka maddelerle metne dâhil edilmişti. Bu ise hukuk dışılığı ve karmaşayı arttıracaktı. Zira yeni oluşturulan uluslararası hukuka göre Filistin "A sınıfı" mandalı ülkeler arasında kabul edilmekte; Cemiyetin Misakına göre ise bu sınıftakiler, kendilerini ayakta tutacak teşkilatlanmalarını tamamlayınca kadar, Mandater devletin ancak idari tavsiye ve yardımlarına tabi bulunup, sonunda içlerindeki halk çoğunluğunun geleceklerini belirleme hakları doğrultusunda bağımsız varlık kazanacaklardı. Buna rağmen İngiltere'nin Yahudilere verdiği taahhüdü mandalı metni içine sokması ve idari tavsiyenin ötesinde bir yönetim kurup yürütmeye başlamasıyla Filistin'de hukuk dışı bir gelişmenin önü açılmış oluyordu.

Bu noktada yeri gelmişken, İngiltere'den sonra Siyonist hareketin hedefini gerçekleştirmesi ve ardından devlet olarak varlığını sürdürmesinde XX. yüzyıl boyunca en temel rolü oynayacak olan ABD'nin de, aynı mandalı yönetiminin resmîleştiği sıralarda, 21 Eylül 1922 tarihli Kongre kararıyla, Balfour Bildirgesi metnine benzer ifadelerle, Filistin'de Yahudi devletinin kurulmasını uygun görmüştür.

Daha önce işaret edilen nüfus gerçeği karşısında çarpıklığı açık bu mandalı düzenlemesi tabii olarak, Müslüman yahut Hristiyan, Filistinli Arapların tepkisini çekecektir. Dolayısıyla, bu tarihten itibaren mandalı dönemi boyunca, "Yahudiler bu dönemde Filistin'e mümkün olduğu kadar fazla Yahudi göçünü sağlamağa çalışırken, Araplar da bir yandan bu göçleri engelleme ve öte yandan da, Filistin'de bağımsız bir devlet kurmak için çaba harcıyorlardı. Ne var ki bu ikili mücadelede Araplar karşısında, Siyonist hareketin kurumsal hâli ve planlı çalışmaları, daha iyi ilerlemelerini sağlıyordu. Bu ilerlemede Mandalı idaresinin payı da unutulmamalıdır.

1920'lerde başlayan çatışmalara karşı Filistin'deki Yahudileri savunma iddiasıyla kurulan "Haganah" silahlı gücü bütün Filistin'e yayıldığı gibi, ayrıca gizli terör örgütü olarak da çalışıyorlardı.

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle patlak veren II. Dünya Savaşı ise, Siyonizm'in tarih yolculuğunda yeni dönemeçleri ortaya çıkardı. En kayda değer gelişme ise savaş sırasında artan Hitler zulmünden dolayı dünya kamuoyunda desteğini artıran Siyonistler İngiltere'den uzaklaşarak, ABD'ye yakınlaştılar. 11 Mayıs 1942 tarihinde ABD'nin New York kentindeki Biltmore Hotel'de gerçekleştirilen Siyonist konferansı bunu göstermektedir. Biltmore programı olarak anılan olağanüstü toplantıda ilk kez Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasından bahsedilmiştir.

Biltmore Programı bir yandan Siyonizm'in devlet talebini daha da resmîleştirmiş bir yandan da İngiltere'yle bozulan ilişkilerin ardından Siyonist hareketin stratejik bağım-

lılık ibresinin günümüze kadar süregelmek üzere ABD'ye dönüşünün işaret levhası olmuştur. Olayların gelişimi itibarıyla, Filistin'de yukarıda sözü edilen çatışmaların çok yönlü süreceği, bu arada özellikle manda yönetimine karşı Siyonist şiddetin de özel bir görünürlük kazanacağı bu savaş resmen bittiğinde ise, yeni bir uluslararası düzen ve bağlayıcı organ olarak BM Teşkilatı'nın yanı sıra güç politikasında ABD dünya sahnesine çıkmış oldu. Filistin üzerinde açık çakışan çıkarlar ve Siyonist liderlerin bilinçli çabaları da ABD'nin iyiden iyiye Yahudi meselesine eğilmesi sonucunu doğurdu.

Bu sıralarda Filistin'deki gelişmeler Arap-Yahudi çatışmalarını ve Yahudi terör faaliyetlerini iyice hızlandırmıştı. Bu sebeple de, sıkıntısı iyice artmış durumda 1946'da bir sıkıyönetim ve ilintili savunma kanunlarını Filistin'de uygulamaya başlayan İngiltere yapması gerekeni yaptıktan sonra bu sorunu BM'ye devretti. Genel Kurul'un bu konuda araştırma için oluşturduğu bir özel komitenin 1947'deki sonuç raporunda, ancak bir çoğunluk planı olarak, bir ekonomik birlik altında bölgenin iki halka taksimini önerdi. Yoğun itirazlara rağmen, 29 Kasım 1947'de oylanmak üzere Genel Kurul'un önüne geldi. Gerekli üçte iki oy çokluğunu sağlamak için, Kurul üyesi küçük devletler de mevcut plana karşı yaygın direnç Amerikan şantaj ve rüşvet gücünün altında kalarak, Kurul taksim kararını verdi. Buna göre ise Filistin, Kudüs ve çevresi için öngörülen bir milletlerarası statü ile o bölge hariç tutularak, yedi kısma ayrılıyordu. Üçer bölge Araplara ve Yahudilere, yedincisi olan Yafa ise Yahudi bölgele-ri içinde kalmış ayrı bir parça olarak gene Araplara veriliyordu.

Kararda belirlenen oranlamaya göre Filistin topraklarının yarısından fazlasının (%56,4'u) Yahudilere verilmesi demekti. Bu duruma ise o günün şartlarında bile nüfus dengesi açısından anlam verebilenin güçlüğü göstermek için, 1946'daki nüfus oranına bakmak yeterlidir. 1.942.350'yi bulan nüfusun %60'ı Müslüman, %31'ı Yahudi, %8'i Hristiyan ve %1'i de diğer azınlıklar.

Bu nüfus gerçeğine bakılacak olursa, Arap cephesinin kabullenmesi mümkün olmayan bu Taksim kararı, Siyonizm'in özgün hedefine giden bir yol oldu. Verilen bu kararın ardından İngiltere'nin manda idaresini 15 Mayıs 1948'de sona erdireceğini söylemesi bulunmaz bir fırsat oldu. İngiltere Filistin'den çekilirken, yani 14 Mayıs günü Tel Aviv'de toplanan bir grup Siyonist önder, İsrail adını verdikleri devletin kurulduğunu dünyaya ilan ettiler. İlandan dakikalar sonra ABD hemen tanıdı.

Ancak bu tanınma son nokta olmayacaktı. Zira hemen ardından başlayan ilk Arap-İsrail Savaşı sonunda, Temmuz 1949'da ulaşılan diğer bir tarihî nokta, İsrail'in Kudüs'ün batısı da dâhil olmak üzere Taksim Kararı'nda ayrılan sınırları epeyce aşan topraklara sahip olması, Filistin'den geriye kalan Gazze'nin Mısır'ın ve Doğu Kudüs ile birlikte Batı Şeria'nın Ürdün'ün eline geçmesi oldu. Bu Filistin'in yaklaşık %78'inin İsrail'in eline geçmesi demekti.

BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararıyla 1967'den itibaren, bir yandan Filistinlilerin millî haklarının, bir yandan da İsrail'in onlara ait olup işgal ettiği topraklardan çekilmesi isteniyor. Fakat bu ve

bundan sonra alınan kararlar ne uygulandı ne de uygulanması için gereği yapıldı.

Hiç şüphesiz Yahudi Siyonizm'ine en büyük desteği İngilizler vermiştir. İngiliz politikacıları 1840'lı yıllardan itibaren Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması projesini ele almaya başlamışlardı. İngilizler savaşın yarattığı askerî ve siyasi ortamdan hareketle Siyonizm'in bir "devlet politikası" olduğunu benimsemiş ve buna göre pozisyon almıştır. Bunu gerçekleştirirken de dünyadaki Hristiyanları rencide ederek, hatta müttefiki olan Fransa'nın dahi menfaatini hiçe sayarak yapmıştır.

Siyonistlerin hizmetlerine karşılık olarak İngilizler, taviz üstüne taviz vermiştir. Verilen tavizin en büyüğü Kasım 1917'de İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour'un yayınladığı ve tarihi "Balfour Deklarasyonu"dur.

1917'de yayınlanan "Balfour Bildirisi"nde İngiliz hükûmeti Filistin'de millî bir Yahudi devletinin kurulmasından yana olduğunu tüm dünyaya açıkça ilan etti.

Devam eden bu sürecin sonunda dünyanın muhtelif yerinde yaşayan Yahudilerin buraya göçleri temin edilmeye çalışıldı. Gelen Yahudiler her fırsatta huzursuzluk çıkartırken İngilizler, bırakınız zulüm yapanları cezalandırmayı Müslümanları suçlamaya çalıştılar. Bu şartlar altında 1948 yılına kadar devam eden sürecin sonunda İsrail denen devlet suni de olsa kuruldu.

Kurulduğu/kurdurulduğu tarihten günümüze ne kendileri ne de bulundukları bölge insanında huzur bıraktılar. Gözükten o ki, bu gidişle bölgedeki huzursuzluk daha da devam edeceği benziyor. ■

El Halil

KUDÜS'Ü UNUTMA!

Musa BİÇKİOĞLU

Kudüs; İslam ümmetinin, vahdet binasının kilit taşıdır...

Kudüs ve çevresi çok değerli bir mekândır. Birçok yönden farklı değer ve zenginliklere sahiptir. Üç semavi dinin kutsal olması, peygamber yurdu oluşu, peygamber kabir ve makamlarının bulunması,

vahiy coğrafyası olması, tarihsel değeri, sanatsal ve anıtsal yapıtları, arkeolojik zenginliği, jeolojik özelliği dikkate alındığında çok güzide, nevi şahsına münhasır bir bölgedir. Bu kadar çok değere sahip Kudüs elbette ki tarih boyunca olağanüstü rağbet görmüştür. İlahî ifade ile Hz. Peygamber'in İsra Gecesi yü-

rütüldüğü çevresi bereketli kılınan Mescid-i Aksa dinî manada bereketin merkezi olarak gösterilmiştir.

Hz. İbrahim'in hicret ettiği mübarek mekân, Hz. İsmail'in ve Hz. İshak'ın doğduğu, yaşadığı ve vefat ettiği, Hz. Yakup'un yaşadığı ve vefatından sonra tıpkı dedesi

İbrahim ve babası İshak gibi defnedildiği, Hz. Yusuf'un doğduğu, kuyuya atıldığı Mısır hayatı sonrası vefat ettiği Mısır'dan getirilip defnedildiği yer, bir ömür Hz. Musa'nın Hz. Harun'la birlikte uğrunda yürüdüğü şehir, Hz. Yuşa'nın yakınlarına kadar geldiği, Talut'un uğrunda mücadele ettiği, Hz. Davut'un fethettiği, Hz. Süleyman'ın mülkünün merkez beldesi, Hz. Meryem'in adandığı mescit ve büyüdüğü mihrap, Hz. Zekeriya'nın tıpkı Hz. Meryem gibi ilahî ikrama nail olduğu mekân ve mihrap, Hz. Yahya'nın Rabbanî tesmiye ile müjdelendiği mekân ve mihrap, Hz. Zekeriya ve Hz. Yahya'nın canlarını imanlarına şahit kılarak şehit oldukları, Hz. İsa'nın yaşadığı ve tebliğde bulunduğu, Hz. Rasulüallah'ın İsra ve Miraç beldesi, İslam ümmetinin ilk kiblesi Kudüs...

Hz. Ömer'in fethettiği ve ilk defa mescit alanını temizleyerek mescidi inşa ettiği, Selahaddin-i Eyyubi'nin haçlılardan kurtarıp fethettiği, Yavuz Sultan Selim'in fethettiği ve Sultan Abdülhamit'in himaye ettiği Kudüs...

Özelliklerini saymakla bitiremeyeceğimiz Kudüs, Hz. Musa'nın bir ömür yolunda yürürken Kudüs'e vuslat için çabalarken Tevrat nazil olmuştur. Hz. Davud'a Zebur, Hz. İsa'ya İncil Kudüs'te nazil olmuştur. Yukarıda saydığımız diğer peygamberlere vahiy ve suhuf bu bölgelerde indirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerin çoğunun yaşadığı ve vahiy aldıkları bölgedir. Kur'an kıssalarının önemli bir kısmı bu bölgede cereyan etmiştir. Yani hayat kitabımız Kur'an-ı Kerim'de de Kudüs ve civarı anlatılmaktadır.

Tüm bunları saydıktan sonra Rab-

bimizin isimlendirdiği Mescid-i Aksa'nın "aksa" ismi üzerine düşünmemizde fayda var. Akşa demek uzak demektir. Mekke Müslümanları için Mescid-i Aksa uzak olsa da Kudüs'te hatta Mescid-i Aksa müstemilatının bitişiğinde yaşayan Müslümanların dâhil, Mescid-i Aksa'yı ilahî tesmiyenin gereği olarak Akşa diye ifade etmeleri manidardır.

XX. yüzyıl itibarıyla tefrika bataklığına düşen İslam ümmeti, 9 Aralık 1917'den beri Kudüs'ün bereketsizliğini yaşamaktadır. Müteaddit defalar İslam ümmetinin tartışmasız bir şekilde etrafında toplanabildiği Kudüs, ihtiva ettiği bereket ile yine ümmeti tefrika bataklığından çıkaracak potansiyele sahiptir.

Buradan anlamamız gereken acaba bu kutlu belde, bu mübarek ve mukaddes arz, peygamber ve vahiy yurdu, ümmet tarafından hep ihmal edilecek, hep unutulacak, hep ilgiden uzak mı kalacaktı? Veya hep uzak kalacaktı da rabbimiz ismini Akşa koyarak ey ümmet sakın Akşa'yı uzak etmeyin diye ihtar mı ediyordu?

Bu bağlamda acaba Hz. Rasulüallah'ın Mekke'den değil, bizatihi

Mescid-i Haram'dan birtakım ayetleri göstermek üzere Mescid-i Aksa'ya yürütülmesiyle ümmete: Mescid-i Haram'da bulunuyor olabilirsiniz ancak Mescid-i Aksa'ya vuslatınızı ihmal etmemelisiniz mesajı mı veriliyordu?

İsra hadisesinin, gecenin bir vaktinde vuku bulmasının hikmeti acaba ümmete gecenin karanlığında olsanız dahi Mescid-i Aksa'ya yürümelisiniz mesajı mı veriliyordu?

Makam-ı İbrahim'in bulunduğu Mescid-i Haram'da ümmetin hac ve umre ibadetinde her daim hatırlaması gereken İbrahim'in makamı ile birlikte ümmetin unutmaması gereken İbrahim'in mekânını mı hatırlamamız isteniyor? Veya makamı değerli olan İbrahim Peygamberin mekânı neden ihmal ediliyor? Veya Hz. Rasulüallah'ın Medine'sini unutmayan ümmet, Allah'ın Halil'i İbrahim'in Medinesini neden hatırlamıyor?

Buraları unutmamanın alametlerinden olarak, her namazımızda tahiyatın son pasajında sallı barik okuyarak peygamberlerin atası, tevhidin sembolü, fitri yetisiyle putların varlığına rağmen hakikati bulan ve Allah'a teslim olma çağrısını yapan, evladı ile imtihan edilip imtihanı geçen İbrahim Peygamberi günde beş vakit anmıyor muyuz?

İrkımız ve rengimiz ne olursa olsun iman edenler olarak İbrahim'in milletinden değil miyiz? Tüm bunlara rağmen Kudüs'ün gündem olması için neye ihtiyaç duymaktayız? Kudüs'ü gündem etmeyen, Kudüs'le dertlenmeyen mazereti ne olabilir ki? Bu hatırlatmalarla acaba Akşa ismi itibarıyla bereketin merkezinde tanımlanan Mescid-i Aksa'nın, uzak olmaması için üm-

mete ihtar, ümmete hatırlatmalar mı yapılmaktadır?

Kur'an-ı Kerim'de mukaddes arza ilgisiz kalmalarının, mukaddes arzdan yüz çevirmelerinin cezası olarak, mukaddes arza kırk yıl giriş yasağına çarptırılan İsrailoğulları'nın bu tutumu kıyamete kadar ibretlik bir durum olarak mı anlatılıyor. İslam ümmetine; eğer yüz çevirirseniz, eğer sahip çıkmazsanız İsrailoğulları gibi kırk yıl veya belki de ömür boyu Kudüs'e girme yasağını hak ettiğimiz mi hatırlatılıyor? Acaba bu dünyevi cezanın uhrevi bir tarafı da var mıdır?

Bu cezadan sakınmak isteyen veya bu cezaya maruz kalmak istemeyen Hz. Musa'nın; "Musa, ey Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebilirim. Artık bizimle, o yoldan çıkmışların arasını ayır dedi." Hz. Musa'nın bu tavrı, İslam ümmetine kıyamete kadar örneklik teşkil etmeli değil midir?

Acaba Kudüs yolunda, gerektiğinde Hz. Davut ile barbar Calut'un mücadelesiyle, Hz. Davut'un cesareti bize örnek olarak anlatılmıyor mu? Hz. Davut'un rolünde olmayanların, Calut olmasalar bile, Talut'un ordusunda olup nehirden su içerek en azından imtihanı kaybedenler safında olmayacaklar mı?

Acaba Kur'an'ın ilk suresi, her namazımızda her rekâtta okuduğumuz Fatiha'nın son ayetinde, gazaba uğrayanlar ve sapıtanlar diye anlatılan, Yahudi ve Hristiyanların ilahî emanete ihanetleri, tahrif ettikleri vahiy Tevrat ve İncil'i bizlere hatırlatıyor olabilir mi?

Peygamberimiz (s.a.s.)'in eşi Hz. Meymune validemiz bir gün, "Ya Rasulallah! Bize Beyt-i Makdis hakkında bilgi verir misin?" der.

Allah Rasulü şöyle buyurur: "Orası mahşer ve menşer, yani yeniden diriliş yeridir. Oraya gidin ve içinde namaz kılın. Çünkü orada kılınan bir namaz başka yerdeki bin namaza bedeldir." Hz. Meymune: "Peki oraya girmeye gücümüz yetmezse ne yapalım ya Rasulallah" dediğinde Rahmet Elçisi şu cevabı verir: "Kandillerinde yakmak-aydınlatmak için zeytinyağı, yakıt hediye gönderin. Kim bunu yaparsa oraya gitmiş ve namaz kılmış gibi olur." (Ebu Davud, Salat, 14.)

Hadis-i şerifte açıkça Efendimizin Beytül-Makdis'e gidilmesini istediğini ve buraya gitmenin faziletinden söz ederek teşvik ettiğini görüyoruz. Meymune annemizin sualine Efendimizin cevabı, üzerinde düşünmemiz gereken bir diğer noktayı teşkil eder. Öyle ki, oraya gidemez isek veya gidilemiyorsa, vuslat imkânı bulunmuyorsa ilgisiz kalmaya mazeret olmayacak bir hedef gösterilmiştir. Kandillerinde yakmak için yakıt, zeytinyağı göndermemizi istemiştir. Evet, her daim kandilleri aydınlık tutulması gereken Beyt-i Mukaddes, çevresi bereketli, vahiy ve peygamber yurdu, İsra ve Miraç beldesi ilk kiblemiz Mescid-i Aksa karanlığa terk edilmemelidir. Hz. Rasulüllah'ın bizlere emri, bizlere gösterdiği hedef; Mescid-i Aksa'yı yakıtsız bırakmamak karanlığa terk etmemektir. Geniş anlamı itibarıyla her bir ihmal Mescid-i Aksa'yı, Beytül-Makdis'i karanlığa terk etmeme anlamında düşünülmelidir. Hadis-i şerifte işaret edilen ilk nokta, oraya gidip namaz kılmaktır. Namaz kılmak gibi bir imkân yok ise aydınlatmak için yakıt gönderilmesi istenmiştir. Bu noktadan hareketle; ey ümmet Mescid-i Aksa'yı unutarak, ihmal ederek, zalimin eline terk ederek, ama özellikle cemaatsiz bırakarak

aydınlığın mefhumu muhalifi; karanlığa terk etmeyin ikazı şeklinde düşünülmelidir.

Belki de bu gibi ihmallerin, Kudüs ve bereketin merkezi olan Mescid-i Aksa'yı unutmanın, sahip çıkmanın sonucu olarak bereketsiz bir ömür, bereketsizlikten kaynaklı tefrikaya düşmüş bir ümmet, bereketsiz bir duruş, bereketsiz bir dünyaya mahkûm olmaktadır.

Tekrar Müslümana yaraşır bir izzet, onurlu bir dünya hayatı için bereketin merkezi Mescid-i Aksa'nın kıymet ve değerini bilmek, bilinçlenmek, yaşamak ve yaşatmak zorundayız. Aksi halde tarih tekerrürden ibarettir. 15 Temmuz 1099'da haçlılara karşı Kudüs'ü koruyamayan İslam dünyası tefrika bataklığına sürüklenmişti. Ancak Kudüs'ün bereketinin değerinin farkına varıldığında 1183 yılında Selahaddin-i Eyyubi önderliğinde Şam deklarasyonu ile İslam dünyası tefrika bataklığından vahdetin bereketine nail olmuştur. İslam dünyası bu adımdan dört yıl sonra 2 Ekim 1187'de Kudüs'ün özgürlüğü ile müşerref olmuştur.

XX. yüzyıl itibarıyla tefrika bataklığına düşen İslam ümmeti, 9 Aralık 1917'den beri Kudüs'ün bereketsizliğini yaşamaktadır. Müteaddit defalar İslam ümmetinin tartışmasız bir şekilde etrafında toplanabildiği Kudüs, ihtiva ettiği bereket ile yine ümmeti tefrika bataklığından çıkaracak potansiyele sahiptir. Bu açıdan Kudüs ve bereketin merkezi Mescid-i Aksa İslam ümmeti için imtihandan çok ilahî bir ikram olarak değerlendirilmeli ve ihmal edilmemelidir.

Zira İslam ümmeti Kudüs'ü değil, bilakis Kudüs İslam ümmetini esaretten kurtaracaktır. ■

“Ve Kudüs şehri. Gökte yapılp yere indirilen şehir
Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri.”

Sezai Karakoç

Davut Kulesi

‘PEYGAMBERLER ÂSİTÂNESİ’ KUDÜS

Betül ALTUN ERİNCİK | Ankara Müftülüğü Uzman Vaizi

Kendisine kavuşmanın vuslat duygusu uyardığı şehirler vardır: Mekke, Medine ve Kudüs... Mekke-i Mükerreme Rahman’a vuslattır; Cenab-ı Hakk’ın haremine misafir olmak. Medine-i Münevvere Muhammed Mustafa’ya vuslattır; Hz. Peygamber (s.a.s.)’e komşu olmak. Kudüs-i Şerif ise bir yanıyla insanlık tarihine ve İbrahim milletine, bir yanıyla göklere, bir yanıyla da cennete vuslattır. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.)’in hurma diyarı Medine’ye ve Muallak Kayası’nı bağrında barındıran

Mescid-i Aksa ve Kudüs’e atıfla bu yurduğu gibi “hurma ve kaya cennettendir.” (İbn Mace, Tıb, 8.) Nice peygamberin tevhit mücadelesine şahit olan bu kadim şehrin her taşında bir peygamberin hatırası ve göz izi var. Bundandır ki tarihî süreklilik idraki kazandırıyor Kudüs ziyareti, tüm ziyaretçilerine. Kidron vadisindeki Hz. Meryem’in kabrini Hristiyan turistlerle beraber ziyaret ediyoruz. Bir turistin yanındakine “Bunlar Müslüman değil mi? Meryem Anamızın kabrinde ne işleri var?” dediğini işitiyorum. “Ben dünyada ve ahirette

insanların Meryem oğlu İsa’ya en yakın olanıyım.” (Buhari, Enbiya, 48.) diyen Son Peygamber’in ümmeti-yim diyorum içimden. Meryem’e çok yakınım. Sion tepesinde ziyaret ettiğimiz Hz. Davud’un kabrinde ise Mezmur’dan içli ilahiler okuyan Yahudilerle beraberiz. Meryem’in kabrinde Yahudiler, Davud (a.s.)’un kabrinde Hristiyanlar bulunmazken Kudüs’ün Müslüman ziyaretçileri her iki mekân da ziyaret ediyorlar. İslam’ın en son ve evrensel din olmasının anlamını idrak ediyorum bu tanıklıkla. Kudüs hatırlıyor ki Allah katında din tektir ve

Hız. Peygamber'in buyurduğu gibi tüm peygamberler kardeşlerler. (Buhari, Fedail, 48.)

Zaman perdesi kalkıyor bu topraklarda. Büyüleyici bir mekânda, zamanın dışında, efsunlu bir anın içindeyim. Tüm zamanları cem ediyor Kudüs, cem makamında. Geçmiş ve bugün iç içe geçiyor. İnsanlık tarihi bir film şeridi gibi geçiyor gözlerimin önünden. Ben Kudüs / Gerçeğin en uzun masalı ben / Olağanüstülükler şehri / Anayurdu mahşerin (Arif Ay) dizeleri geliyor yâdıma.

Filistin babalar ve oğulların diyarıdır. İnsanlık ailesinin yurdudur. İbrahim ile oğulları İshak ve İsmail, Yakup ile Yusuf, Hız. Meryem ve onun mucizevi bir yaratılış örneği olan oğlu İsa'nın hikâyesi karışmıştır onun her karış toprağına. Güney Mezopotamya'daki Ur şehrinden başlayan hicreti, Musul ve Urf'a'nın ardından adını verdiği el-Halil'de nihayetlenen İbrahim Halilullah'tır en çok da Filistin. 'Bağı yanık, içli ve yumuşak huylu' (Tevbe, 9/114; Hud, 11/75.) bir peygamber geçmiştir bu topraklardan, Allah'ın dostu İbrahim (a.s.).

Kudüs Hız. Hacer'in sabrı, tevekkülü ve gayretidir. Hacer'in kuş uçmaz, kervan geçmez, ot yeşermeyiz o vadide -Mekke'de- iki tepeliğin arasında gerçekleşen sa'yi Kudüs'ten başlar. Mekke, Medine ile Kudüs'ün kaderi birlikte yazılmıştır ve bu kaderi birleştiren Rasul-i Ekrem'in kendisidir bizzat, yeryüzünde ziyaret için yoluna düşülecek üç mescidin: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi ve Mescid-i Aksa olduğunu beyan eden sözleriyle. (Buhari, Fadlu's- Salat, 1.)

İleride peygamber olacak özel bir

Hız. Meryem'in vefat ettiği düşünölen mekânlardan biri olan Kudüs'teki kilise

evladın kaybıyla gözlerine perde inen Yakup (a.s.)'tır Kudüs. Kardeşleri tarafından kör kuyulara atılan Yusuf'tur. Bugün de bir başına değıl mi Filistin'in çocukları Kudüs'te, el-Halil'de, Gazze'de, Ramallah'ta? Sahi biz de terk etmiyor muyuz Yusuf'ları bugün, unutuluşun ve hamasetin kuyularına?

Kudüs Davut (a.s.)'un Zebur okuyan içli sesidir. Hâlâ yankılanıyor sanki o davudi ses, dağlarının, taşlarının, kuşlarının Allah'ı tespih ettiği bu mukaddes şehrin sokaklarında! "Kendisiyle birlikte sabah akşam tespih etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Davut'un emrine verdik. Onların her biri Allah'a yönelmişlerdi." (Sa'd, 38/18-19.)

Zalim ve güçlü Calut'u alından vurarak düşüren, Hız. Davut'un attığı sapan taşıdır Kudüs.

Ağırl silahlarla donatılmış İsrail askerlerinin karşısına elinde sapanlarla çıkan Filistin'in cesur çocuklarıdır; gözleri bağı, elleri kelepçeli ama başı dik ve mağrur yürüyen on beş yaşındaki Fevzi el-Cüneydi'dir.

Kurda, kuşa, karıncaya, rüzgâra, insana ve cine hükmeden kral peygamber Hız. Süleyman'dır Kudüs. Ötelerden haber getiren hüthüt kuşudur. "Ey Rabbimiz! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimseye nasip olmayacak bir hükümlanlık bağışla. Şüphesiz sen çok bahşediciisin." (Sa'd, 38/35.) diye yakaran Süleyman (a.s.)'ın kabul olunmuş duasıdır. (Nesai, Mesacid, 6; İbn Mace, İkamet, 196.)

Kudüs kavminin ihanetine uğrayan şehit peygamberler; Hız. Zekeriya ve oğlu Yahya'dır. Peygamberlerin kanı, Filistin babalarının ve oğullarının kanına karışıyor bu topraklar-

da biteviye, tekerrür eden bir şehadet ve şehitler diyarı oluyor Filistin. Ben Kudüs \ Şehr-i kadim \ Uzun bir kışa erdim \ Kubbetü's-Sahra ile göğü çınlatır âh'ım \ Kanla dolu mahzenlerim (Arif Ay)

Kudüs seçilmiş ve diğer kadınlara üstün kılınmış Hz. Meryem'dir, (Âl-i İmran, 3/42.) Mekke ve Medine ile beraber diğer şehirlere üstün kılınan Kudüs-i Şerif gibi. O Meryem ki sayıları milyonları bulan bugünün Filistinli mültecileri gibi, kucağında çocuğuyla beraber göç etmek zorunda bırakılmıştı bu mübarek beldeden.

Kudüs Hz. Meryem'in içinde ibadete çekildiği, kendisine cennet meyvelerinin indirildiği mihrabıdır. Hocalarının ve talebelerinin arasında kadınların da bulunduğu nice ilim halkaları kuruldu bu mihrapta. Bu ilim halkalarından birinde bir garip talib-i ilim olarak tahayyül ediyorum kendimi.

Annesinin kucağında dile gelen Hz. İsa'dır Kudüs, (Meryem, 19/30-33.) üzerine yemin edilen zeytin ve incir ağacıdır. Hz. İsa'nın havariyle hasbihaline, yalnızlığına ve İsrailoğulları'nın kendisine ihanetine tanıklık eden ve göklere ulaşan son yolculuğunun ilk durağı olan Zeytin Dağı'dır.

Bir gece Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya getirilen Muhammed Mustafa'dır Kudüs. Bir sonsuzluk yolculuğunda Kâinatın Efendisi'nin geride bıraktığı ayak izleridir. Yeryüzünün Mescid-i Haram'dan sonra ikinci mescidi, Mekke ve Medine'den sonra çevresiyle beraber mübarek kılınmış üçüncü harem-i şerifi olan Mescid-i Aksa'dır, Kubbetü's-Sahra'dır, Rasulullah'ın

miraca yükselirken üzerine bastığı Muallak Kayası'dır. Yeryüzünün göğe açılan kapısıdır, bir ucu göklerde. Yükseliş ve yücelişin dünyada son durağıdır. Kudüs duvarların kesiştiği yeredir \ aşkların, acıların ve gözyaşlarının \ kesiştiği yeredir \ yüreğin sızladığı yeredir \ göğün merdivenidir \ yeredir. (Kemal Sayar)

Hiç bitmeyen duamız, dinmeyen hüznümüz, 'en mahcup yanımız', kaderin üstündeki kaderimizdir. İslam âleminin en yakıcı meselesidir. Şairden ilhamla söyleyelim o vakit: Devrilen her taş bizim / Yıkılan her ev bizim / Bizden yıkılıyor hepsi / Biz yıkılıyor / Yıkılan biziz. (Sezai Karakoç)

Bir mahzun ve mahcup ziyaret-

çisiyim Kudüs'ün artık. Sevinç ile hüznün, vuslat ile hasret, aşinalık ve aşkınlık, burukluk, acizlik ve mahcubiyet duyguları içindeyim. Buraya bir defa gelenin gönlünü ebediyen kendisine bağlıyor şehir âdeta hasretle, ancak özgürlüğü ile dindirilmek üzere... Seni unutursam ey Kudüs seni unutursam, Sağ elim hünerini unutsun \ eğer seni anmazsam \ eğer Kudüs seni en yüksek sevincimin üzerinde tutmazsam \ dilim damağım yapışsın. (Mezmurlar, 137:5-6.)

Kulu Muhammed'i bir gece Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'a andolsun ki 'bir Filistin vardı ve bir Filistin hep olacak.' (Mahmut Derviş) ■

PROF. DR. ÖMER FARUK HARMAN: "Kudüs Müslüman toprağıdır! "

Hocam, davetimizi kırmadığınız için teşekkür ediyorum. İnsanlık tarihinin belki de en önemli kenti olan Kudüs'ün etimolojisinden ve kronolojisinden sözü açalım isterseniz. Kudüs, günümüze gelene kadar nasıl bir serencamdan geçmiştir?

Günümüzde Kudüs ismi ile adlandırdığımız şehir, Orta Doğu'da Filistin coğrafyasında Güney Filistin'in merkezidir. Şehrin çok uzun bir geçmişi vardır. Kudüs şehrinin geçtiği belki en eski belge MÖ XIX. ve XVIII. yüzyıllara ait Mısır metinleridir. MÖ XIV. yüzyıla ait Telamarna mektuplarında şehrin adı "Urusalim", geç Asur metinlerinde "Urusilumu" veya "Ursalimmu", İbranice metinlerde "Yeruşalim" veya "Yeruşalayim" şeklinde geçer. Eski Aramice metinlerde Kudüs'ün adı "Yeruşalem" şeklinde telaffuz edilir. Bugün Batı dillerinde Kudüs'ün adı Jerusalem'dir. İbranice Yeruşalayim kelimesi ne demek ona bakalım: Bu iki kelimeden müteşekkil. Biri "yeru" diğeri de "şalem" ya da "şalayim" kelimesi. Salem kelimesinin barış anlamına geldiği veya İsrailoğullarının o topraklara gelmeden önce oranın yerli halkı olan Kenanlıların veya daha eski ve Arap kökenli bir kavim olan Ameleklerin bir şehir ilahı olan Şalem veya Saleme nispeten "Salem'in şehri" anlamında buraya Arapça kökenden "Urşalim" dendiği, İbranicede Yeruşalayim kelimesinin ise -yeru kurmak tesis etmek, şalem o ilahın adı- "Şalem'in kurduğu şehir." anlamına geliyor. Ama bu salem kelimesini Kenanlıların taptığı bir put olmasından hareketle. Ama salem, selam kelimesi Arapçada İbranicede şalom kelimesi barış, sulh, sükûn ve selamet demektir. Şimdi Tevrat'ı MS IX. yüzyılda İbranice metinden Arapçaya çeviren meşhur Yahudi din bilgini Said bin Yusuf el Feyyumi ki ona İbranicede Saadia Gaon da deniyor. Onun yaptığı Tevrat çevirisinde Yahudi kutsal kitabında geçen Yeruşalayim kelimesini Darüsselam veya Medinetüsselam diye çevirmiştir. Dolayısıyla o da bunu bir ilah adı olarak almamış, barış sulh sükûnet

ve selamet anlamındaki şalom kelimesinden hareketle orayı barış ve selamet ve sulh ve sükûn yurdu, şehri diye adlandırıyor. Kelimenin adı bu...

İslami kaynaklarda ise Kur'an'dan hareketle Mescid-i Aksa'ya, İsrâ suresinin birinci ayetinde zikredildiği gibi Mescid-i Aksa denilmiş fakat Roma imparatoru Adrianus'un MS II. yy. içinde yani 136'lı yıllarda şehre kendi ön adı olan "Aelia"yı vermesi sebebiyle ki Adrianus 135'te Yahudi ayaklanmasını bastırdıktan sonra adeta Yahudilerden hiçbir iz kalmasın diye şehri yerle bir eder ve sonra 136 yılında şehri yeniden kurar. Kurduğu şehre kendi adını verir. Bundan hareketle bizim

İslami kaynaklarda bir dönem şehrin adı Aeliya'nın Arapçaya geçmiş şekli olan İlya olarak da anılır oldu. Burası Aramice "İrhakodeş" olarak da telaffuz edilirdi. Kutsal şehir demektir. Buradan Arapçaya intikal ettiği ve dolayısıyla şehrin adı El-Kuds oldu. Yani Kudüs olarak anılmaya başladı.

Yahudilerde bu anlattığınız isimlendirme farklı olarak algılanmakta. Çünkü onların ifadesine göre Kur'an-ı Kerim'de Kudüs ismi geçmemekte. Bu konu hakkında neler söylemek istersiniz?

Arapçada şehrin adı olan Kudüs kelimesi Kur'an'da geçiyor mu geçmiyor mu? Yahudiler bu sorudan hareket-

le kendilerine bir cevap çıkarırlar her zaman. Aslında Kudüs kelimesi Kur'an'da geçiyor. Ama şehir adı olarak geçmiyor. Kudüs mukaddes, kutsal demek. Kur'an-ı Kerim'de Kudüs kelimesi "Biz onu kutsal ruhla destekledik, güçlendirdik." (Bakara, 2/87.) mealindeki ayetle Hz. İsa'ya onunla alakalı olarak biz İsa Mesih'i kutsal ruhla yani Cebrail ile destekledik anlamındaki ayette Kudüs kelimesi geçiyor. Şehir adı olarak değil. Ama Kur'an-ı Kerim'de bu şehre başka ve farklı isimlerle temas edildiği, atıfta bulunduğu görülüyor. Bunlardan birisi nedir? Kudüs'ün de içinde bulunduğu çevreye Kur'an "el-arz-ı mukaddese" diyor, Maide suresi 21. ayete göre.

“

Kudüs bizim için kutsal bir mekândır. Niye kutsaldır, bunun bir ayağı Kur'an-ı Kerim'de Kudüs'ün içinde bulunduğu o bölgeden bahsediliyor olması ve daha da önemlisi iyi niyetlemlerle bahsediliyor olmasıdır.

”

Hız. Musa'nın ilahî hitapları aldıktan sonra İsrailoğulları'na vaat edilmiş topraklar ya da bu mukaddes topraklar hedef olarak gösterildi. Sonra Hız. Musa yine kavmi İsrailoğulları'nın başında bu defa Sina dağından ki Sina dağı Sina yarımadasının alt ucunda idi. Sina dağından kuzeye çıktılar. Ta Ölüdeniz civarına kadar geldiler, arz-ı mevut hududuna. Orada kavmine maida suresinin 21. ayetinde bahis konusu edilen "Ey kavmim Allah'ın size vermeyi vadettiği, girin dediği o mukaddes topraklara girin" dedi. Ama İsrailoğulları "orada çok zorlu insanlar var biz girmeyelim" dediler. Bunun üzerine savaş müsaadesi çıktı. Bu toprakları ben ceddiniz Hız. İbrahim'e vaat ettim sonra Hız. İshak, Hız. Yakup ile devam etti. Siz de o topraklara girin. Kur'an-ı Kerim'e göre İsrailoğulları Cenab-ı Hakk'a karşı çok büyük bir küstahlık yaparak "Sen ve Rabbin gidin savaşın biz burada bekleyeceğiz." dediler. Bunun üzerine o topraklar bunlara kırk yıl haram kılındı, çölde, Tih sahrasında dolaşacaklar emri geldi. Dolayısıyla İsrailoğulları 40 yıl orada ömür tükettiler. Buranın adı Kur'an'a göre arz-ı mukaddese; mukaddes diyar... Yani içinde Kudüs'ün bulunduğu o bölge Kur'an'da mukaddes bölge olarak geçiyor.

Sadece bu ayetler de değil. Kudüs, Kur'an-ı Kerim'de farklı ayetlerde farklı kelimelerle pek çok kez zikredi-

len bir belde. Meşarikü'l-arz, Mübevvee sıdk, Karye, Mescit, Kible ve Mihrap gibi pek çok kavramla Kudüs işaret edilmiştir kitabımızda...

Yaklaşık dört milyar insanın "Kutsal" olarak tanımladığı bu kentin kronolojisini de sizden öğrenmek isteriz.

Aslında önceki sorularınızda bu hususa giriş yapmıştık. Oradan devam edelim. Kudüs tarihi çok eski olan bir şehirdir. Kudüs oraya İsrailoğulları gelmeden önce de kutsal bir şehirdi. Niye? O bölgede yaşayan insanların ilah kabul ettikleri ve taptıkları varlıkların yaşadığına inanılan şehir olması açısından kutsaldı. Tevhit akidesini temsil eden ilk kişi olarak Hız. İbrahim, Tevrat'a göre Kudüs'e gitti. Şehrin o zamanki adı Salem şehri idi. Kudüs'e tevhit ehli olarak ilk gidenler İsrailoğullarıdır. İsrailoğulları'ndan da Kudüs'ü ilk alan Hız. Davut'tur. Hız. Davut, İsrailoğullarının ikinci kralıdır. Hız. Davut, Kudüs'ü aldı orayı devletin merkezi yaptı ve İsrailoğulları'nı bağımsız bir millet yaptı ve onlara müstakil bir devlet kurdu. Orada kendisine bir ev yaptı "Ahit Sandığı" dediğimiz çok kutsal bir sandığı bu geçici yerine getirdi. Sonra Rabb'e de bir mabet yapmak istedi fakat Rab ona, Tevrat'a göre: "Benim mabedim senin oğlun Süleyman tarafından yapılacaktır." dedi. Kırk yıllık saltanattan sonra Hız. Davut'un yerine Hız.

Süleyman geçti. Ve o da milattan önce 970 - 930 yılları arasında kırk yıl saltanat sürdü. Ve bir rivayete göre 967 yılında mabedin inşasına başladı. 960 yılında 7 yıllık bir inşaattan sonra “Süleyman Mabedi” tamamlandı ve Ahit Sandığı dediğimiz o sandık mabetteki asıl yerine yani “Kutsül-akdes” denilen kısma getirilip konuldu. Yahudilikte Kudüs’ün kutsiyet kazanması Süleyman Mabedi’nden, mabedin kutsiyet kazanması Kutsül-akdes denilen mabedin o bölümünden, o odanın kutsiyet kazanması da Ahit Sandığı’ndan kaynaklanır. Sandıkta Allah’ın Hz. Musa’ya vahyettiği kitabelerin var olduğuna inanılmaktadır. Bir de Kudüs’ün kutsallığı mabedin orada olması ve Yahudiliğin artık göçebelikten yerleşik hayata geçmesi sebebiyle sabit bir mabetlerinin bulunması sebebiyledir.

Yahudilikte asıl ibadetlerden biri de kurbandır. Kurban ise ancak mabette gerçekleştirilen bir ibadettir. Dolayısıyla Kudüs’ün kutsiyet kazanmasının bir diğer hususu da buradadır. Kurban ibadetinin mabette gerçekleştirilmesi Kudüs’ün alınması ve Süleyman Mabedi’nin inşa edilmesi ile mümkün olmuştur.

Yahudi kutsal kitabında Süleyman Mabedi’yle alakalı, Kudüs’le alakalı: “Tanrının mekânıdır, tanrının izzetinin şehridir.” şeklinde böyle çok övücü nitelemeler söz konusu olmuştur. Yahudilik için mabet bizdeki Kâbe gibi dinin mektebini teşkil eden bir hâl aldı ama Hz. Süleyman tarafından yapılan bu mabet günümüze kadar gelmedi. MÖ 587’de yıkıldı.

Burada şunu da belirtmek isterim. Yahudiler Kudüs’ün kendilerinin kadim şehri olduğunu, Kudüs’ün ezelden beri Yahudilerin başkenti olduğunu, Kudüs’e en uzun süre Yahudilerin hâkim olduğunu savunuyorlar. Ama bu yanlışır. Hz. Davut 40 yıllık krallığının ilk yedi yılını Hebron’da kalan 33 yılını ise Kudüs’te yaşamıştır. Ondan sonra yerine gelen oğlu Hz. Süleyman da 40 yıllık bir saltanat sürmüştür. Bu iki saltanat süresini toplarsak 73 yıl olur ki bu süre aslında Yahudilerin o bölgede bağımsız bir devlete sahip olmaları ve bu devletin başkentinin Kudüs olduğu süredir. Hz. Süleyman’dan sonra ülke ikiye bölündü güney ve kuzey olmak üzere. Kudüs merkez olacak şekilde güney Filistin’deki devlete Yahudi krallığı dendi. Bu krallık da Hz. Süleyman’ın vefat tarihi olan MÖ 930’dan MÖ 587 yılına kadar ayakta kaldı. Yani toplamda 416 yıllık bir süreden bahsediyoruz burada.

Sonra ne oldu? Sonra Babilliler şehri hâkimiyetleri al-

tına aldılar. Yahudiler de bu dönemde Babil esaretinde kaldılar. Ta ki MÖ 538 yılında Pers imparatorluğu Babillileri mağlup edip ve şehri ele geçirene kadar. Pers Kralı Sirus kentteki Yahudilere özgür olduklarını ve rahatlıkla ibadetlerini gerçekleştirebileceklerini söyledi. Kudüs’e onların denetimleri altında girebileceklerini söyledi. MÖ 515 yılında yine bir başka Pers Kralı olan Daryüs ise Kudüs’te Babilliler tarafından yıkılan mabedin tekrar yapılmasına yardımcı oldu. Süleyman Mabedi ikinci kez yapıldı. Bu yapılan ikinci mabet, milattan önce yirmili yıllarda Kral Hirodes tarafından genişletildi. Tamirâtı yapıldı ve çevresine de bir kuşatma duvarı çevrildi ki bu kuşatma duvarından günümüze kalan bakiyye kalıntılar Batılıların Ağlama duvarı, Yahudilerin Batı duvarı dedikleri duvardır. Ve yine genel kanıda var olan bu duvarın Hz. Süleyman tarafından yapılması ile alakası yoktur. Duvar Hz. Süleyman’dan çok daha sonra inşa edilmiştir.

Az önce söylediğime ek olarak o bölgede MÖ 142 yılından yine MÖ 63 yılına kadar da kısa bir dönem Yahudi bağımsızlığı da var. Onu da az önceki 416 yıllık süreye ekleyebiliriz. MÖ 63 yılından sonra ise şehir Romalıların eline geçti. Yine dikkat edelim bu tarihten sonra artık bölgede bağımsız bir Yahudi devleti kurulmadı. MÖ 63 yılından MS 637 yılına kadar şehirdeki Roma hâkimiyeti devam etti. Bu hâkimiyet esnasında MS 70 yılında Süleyman Mabedi ikinci ve son kez yıkıldı.

Hocam peki Müslümanların bölgeye hâkimiyeti nasıl oldu ve Müslümanlar bölgede kaç yıl hüküm sürdü?

637’de bölge Hz. Ömer (r.a.) tarafından fethedildi ve Kudüs İslam hâkimiyetine girmiş oldu. Sonrasında ise Emeviler, sonra Abbasiler bölgeye hâkim oldular. Yani bölgede Müslüman hâkimiyeti başladı 637’den itibaren. Kaça kadar? Ta 1099’da Haçlıların Kudüs’ü ele geçirmelerine kadar. 1099’dan 1187’ye kadar Haçlıların elinde kalan bölge 1187 yılında Selahaddin Eyyubi tarafından tekrar fethedildi. Sonrasında Eyyubiler, Fatımiler ve Memlûklüler bölgeye hâkim oldu ve nihayet 1516 senesinin son günlerinde Kudüs Yavuz Sultan Selim Han yönetimindeki Osmanlı hâkimiyetine girdi. Ve 1917’ye kadar Osmanlılar Kudüs’e hâkim oldu. Şimdi buradan bakarsak 637’den 1099’a kadar, 1187’den 1917’ye kadar bu kutsal kent Müslüman idaresinde kaldı. Yani toplamda 1192 yıl. 400 küsur yıllık bir süreçle kalkıp “Kudüs bizim ezeli ve ebedî başken-

timizdir.” diyorlar şimdi. Tarihlerle bakalım orada kim daha uzun süre kalmış.

Bir de Kudüs’ü sanki Müslümanlar yok etmiş gibi bir algı var. Bu da yanlış. Süleyman Mabedi ilk olarak Babilliler tarafından sonra da Romalılar tarafından yıkıldı. Ve Yahudileri Kudüs’ten kovan Babilliler ve Romalılardı. Şimdi İsrailoğulları diasporada 2000 yıl boyunca vatansız kalmalarını, onların tabirleri ile diyar-ı gurbette dolaşmalarının acılarını Filistinli kardeşlerimizden çıkardılar ve bugün Filistinlileri vatansız hâle getirdiler. Bugün ne yazık ki Filistin halkının çoğu Ürdün’de ve Filistin dışındaki topraklarda yaşıyorlar. Filistin coğrafyasında yaşayan Müslümanların ise zaten bağımsızlığı ve özgürlüğü maalesef yok.

Hocam konuyu daha da özel bir boyuta taşıyalım şu aşamada... Kudüs’ün biz Müslümanlar için önemi nedir?

Kudüs bizim için kutsal bir mekân’dır. Niye kutsaldır, bunun bir ayağı Kur’an-ı Kerim’de Kudüs’ün içinde bulunduğu o bölgeden bahsediliyor olması ve daha da önemlisi iyi nitelendirmelerle bahsediliyor olmasıdır. Onu söylemeye çalıştık. Bir, o bölgede Kudüs’ün de içinde bulunduğu bölge mukaddes bölge diye niteleniyor. İki, mübarek bereketli kılınmış topraklar diye nitelendiriyor. Üç, geçmişte de gönderilen pek çok peygamberin hayat hikâyesinin geçmesi. Dolayısıyla onların görev yaptığı o mekânlar ilahî vahyin tecelli ettiği mekânlar olması açısından da bizim açımızdan gene kutsaldır. Neden? Çünkü bizde imanın esaslarından en önde gelenlerinden birisi peygamberlere iman konusudur. Yani tüm peygamberlere iman etmek dinin en temel vecibelerindendir. Dolayısıyla peygamberlerin pek çoğu ilahî vahye bu topraklarda nail olmuştur. Hz. Musa, Hz. Davut, Hz. Süleyman ve ismini zikredemediğimiz pek çok peygamber -Efendimiz de bunlara dâhildir- bu topraklarda Allah’ın vahyini almışlardır.

Bir de Efendimizin üç mescit hadisi var. Bu hadis bağlamından da Kudüs’ün bizler için ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır.

II. Dünya Savaşı’nın bitişini takiben Filistin topraklarındaki İsrail yerleşimini gösteren, 1947’den günümüze değişimi anlatan haritalarla sıklıkla karşılaşmaktayız. Olayları bu duruma getiren, haritaları günden güne şekillendiren hususlar nelerdir?

Aslında 1947’den biraz daha geriye gitmek gerek. 1517’den 1917’ye kadar Kudüs Osmanlı toprağı idi. Ve kelimenin gerçek anlamı ile Medinetü’s-Selam idi. Öte yandan dünyanın farklı coğrafyalarında Yahudiler katlediliyordu. Fransa’da, Portekiz’de ve hemen hemen tüm Avrupa’da Yahudiler türlü işkencelere maruz kalmışlardı. Ama Osmanlı bunlara kucak açtı. Yahudiler Osmanlı bünyesinde özgürce yaşamaya ve dernekle-

rini kurmaya başladı. Hatta 1992’de bir şükran vesilesi olarak, 1492’deki Osmanlı’nın Yahudileri kurtarmasına binaen Yahudiler 500 yıl vakfını kurdular ve Osmanlı’ya şükranlarını ilan ettiler.

Ama işin seyrini değiştiren XIX. yüzyılda tarih sahnesine çıkan Avusturyalı bir Yahudi olan Theodor Herzl oldu. 1896 yılında “Yahudi Devleti” isimli bir kitap yazdı Almanca. 1897’de ise Dünya I. Yahudi Konferansı’nı topladı ve burada Filistin coğrafyası üzerine bir İsrail devletinin kurulması gerekliliğinden bahsetti. Bu hareketlerle Musevilerin aklı çelinmeye başladı. Siyonizmin hedefi Kudüs’te ve Filistin’de Yahudi bir devlet kurmaktı. Orada Yahudi gücü gerekiyordu.

Nüfus çok önemli bir faktör. Bakın sonra ne yaptılar XIX. yüzyılda Avrupa’daki semitizm hareketini el altından desteklediler. Bunu yaparken diğer yandan da oradaki Musevileri tahrik eden, kıskırtan hareketlere giriştiler. Siyonistler öyle rahatlarına düşkün bir hâlde Avrupa’da yaşayıp kalmasınlar, göç etmek zorunda kalsınlar Filistin’e diyerek. Yani aslında bu olayı çıkartan kendileri. Daha sonra İngiliz Dış İşleri Bakanının Sultan Abdülhamit’le görüşme teşebbüsleri var. Para karşılığı Filistin’den toprak istiyor. Sultan Abdülhamit Han da: “O topraklar ecdat kanıyla alındı parayla satılmaz.” diyerek bu adamı kovuyor huzurundan ve bu adamı karşısına getiren haham başını da azarlıyor “Bu densizleri neden huzuruma getiriyorsun?” diyerek.

“

17 Aralık 1917’de I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı mağlup edildi. İngiliz orduları komutanı Arenby’nin Selahattin Eyyubi’nin sandukasını tekmelemesini hepimiz biliyoruz. Orada, mezarın başında şu sözleri söylüyor: “Haçlı seferleri işte bugün sonucuna ulaştı. Selahaddin, biz geri geldik!”

”

Daha sonra dünya savaşları patlak veriyor. Ama alttan alta bu fikirler işlenmeye de devam ediyor II. Dünya Savaşı'nın bitişine mukabil, bu harita farklı siyasi hamlelerle şekilleniyor.

Ama benim bu hususta asıl değinmek istediğim şey olayın tarihsel akışından çok zihinsel arka planı. Burası kronolojiden çok daha önemli bence.

O zaman yeri gelmişken soralım. Bütün bu olayların arkasındaki zihinsel arka plan nedir? Yahudileri yönlendiren bu tutum ve davranışların temelinde ne yatıyor?

Hepsinden önce şunu söylemek isterim: Bütün bunların arka planında unutmamak yatıyor.

17 Aralık 1917'de I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı mağlup edildi. İngiliz orduları komutanı Arenby'nin Selahattin Eyyubi'nin sandukasını tekmelemesini hepimiz biliyoruz. Orada, mezarın başında şu sözleri söylüyor: "Haçlı seferleri işte bugün sonucuna ulaştı. Selahaddin, biz geri geldik!" Düşünebiliyor musunuz, 900 yıl öncesini unutmuyor ve onun verdiği hınçla böyle bir işe girişiyor.

Nurettin Zengi tarafından yaptırılan ve benzerinin bir daha yapılamayacağı ifade edilen muhteşem bir minber var. Bu minber bir Yahudi anarşist olan Michael Dennis tarafından 1969'da ateşe veriliyor. Dönemin İsrail başbakanı Golda Meir'in şu açıklaması ise çok mühimdir: "O gece sabaha kadar uyuyamadım." diyor Golda Meir. "İslam dünyası şimdi birlik olacak ve bize topyekûn savaş açacak diye sabaha kadar gözüm uykuyu girmede. Ne zaman gün aydınlandı, kimse de bize savaş açmadı, ben o zaman 'Artık her şeyi başarabiliriz.' dedim." diyor eski başbakan. Burada Şimon Peres'in "Önce Kur'an'da anlatılan Müslümanlar gelsin; sonra düşünürüz." sözünü de tekrar hatırlamamız gerek. Biz maalesef çok unutkanız.

14 Mayıs 1948'de akşama doğru İsrail devletinin kurulduğu ilan edildi. Buna mukabil on dakika içerisinde ABD, İsrail'i tanıyan ilk devlet oldu. Dönemin başkanı Truman, kendisine teşekkür için giden Yahudi teşkilatına: "Ben sizin Sirus'unuzum." diyor. Peki, kimdir Sirus? MÖ 538'de Babil'i yenerek Yahudilere özgürlük tanıyan Pers kralı. Arada 2500 yıllık devasa bir zaman var. Ama unutmayan, geçmişini sürekli hatırında tutan bir anlayış da var. Aslında olayların tarihsel ve zihinsel arka planında tam olarak bu yatıyor.

Öte yandan ben derslerde öğrencilerime "Kudüs neresi, Mescid-i Aksa neresi?" diye sorduğumda tam anlamıyla doğru bir cevap alamıyorum. Üniversiteye geçmiş, akademik başarı göstermesini beklediğimiz bir sınıf dolusu öğrenciden ne yazık ki tam anlamıyla doğru bir cevap alamıyoruz. Bu da ayrıca üzerinde durulması gereken bir husus. Bize burada düşen çok okumak, çok araştırmak. Nereden geldiğimizi hiçbir zaman unutmamak.

Yahudilerin bu toprakların kendilerine vaat edilen topraklar olduğu inancı da var. Ama bu topraklar ilk önce Hz. İbrahim'e vaat edildi. Ve Kur'an'ın ifadesi ile o, ne Yahudi ne de Hristiyan idi. Ve şüphesiz insanların İbrahim'e en yakın olanı Efendimiz Hz. Muhammed ve müminlerdir. Dolayısıyla Kudüs Müslüman toprağıdır.

Son olarak Amerika'nın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımasının ardından İslam İşbirliği Teşki-

latı belki de tarihinde ilk kez bu kadar hızlı bir karar alarak Kudüs'ü Filistin'in başkenti ilan etti. Bu gelişmeleri biz nasıl okumalıyız. Bütün bunlardan hareketle "İslam dünyası o hep arzu edilen birliğe ulaşabilir" diyebilir miyiz?

Şimdi efendim bu sorunuza bugünden bakmamak lazım. Amerikan başkanları Regan'dan bu yana Evanjelik'tir. Evanjelikler kimdir? Bunlar protestanların bir alt kolu olan mutaassıp Hristiyanlardır. Eski Ahit'te ve İncil'de geçen kehanetlerin gerçekleşmesi için çalışan insanlardır bunlar. Bir de Kudüs ve Filistin davası için çalışan Siyonistler var. Bu iki grup bu bölge üzerinde beraber çalışıyor desek yalan olmaz. Her iki inanışta da Mesih inancı var. Bu da müşterek bir nokta daha. Ama şunu hemen belirtelim, her iki inanışın beklediği Mesih aynı kişi değil. Yahudiler farklı bir Mesih, Hristiyanlar farklı bir Mesih bekliyor.

Evanjelik Hristiyanlığın en büyük hedefi İsa Mesih'in biran evvel yeryüzüne dönüp yanına iyi güçleri olarak Deccal'in başında bulunacağı kötü güçlerle, şer güçlerle savaşması. Armageddon Savaşı olarak isimlendirilen bu savaş sonucunda yeryüzüne iyiliğin hâkim olması. Evanjelikler burada devreye giriyor işte. Baktılar süreç normal akışında olduğu zaman İsa Mesih gelmeyecek biz bunun gelmesini öne alalım, işi aceleleştirelim. Ne yapalım? Onun gelmesinin bir şartı var. Yeryüzünde olaylar çıkacak, kargaşalar çıkacak, huzur kalmayacak, savaşlar olacak vesaire... İsa Mesih yeryüzüne o zaman ve ıslah gerçekleşecek. "Tanrıyı kıyamete zorlamak" diye bir terim var. Bu terim tam olarak da bu durumu anlatıyor. Biz olayları çıkaralım, ortamı gerelim ve İsa Mesih'in gelişini gerçekleştirelim.

Bu düşüncelerle hareket ediyorlar ve bir plan doğrultusunda faaliyete başlıyorlar. Bir; Yahudileri o topraklara götürelim, götürmeye yardımcı olalım. İki; o topraklarda onları hâkim kılalım. Üç; Kudüs'ü onlara başkent olarak yapalım ki Trump'ın yaptığı da budur. Dört; onlar o bölgelere hâkim olsun. Orada Büyük

İsrail ve Büyük Orta Doğu Projeleri çerçevesinde hareket edelim. Süleyman Mabedi'ni tekrar inşa edelim. Diğer dinlere ve özellikle İslam dinine ait kutsalları yerle bir edelim. Sonra olaylar meydana gelsin ve bu topraklardaki yerli halkların, milletlerin birbirlerini kırmamasını sağlayalım. Bu yukarıdakine "Artık gel, in." demek.

Yahudilere göre MÖ IV. yüzyılda peygamberlik bitti artık. Onlar da bir Mesih beklentisi içinde. Onların beklediği Mesih'e, Hz. Davut gibi eli kılıç tutan bir savaşçı gözüyle bakıyorlar. Dünyayı kötülerden kurtaracak, kötülerin kökünü kazıyıp yeryüzünde iyiliği hâkim kılacak bir savaşçı. İşte her iki inancın kesişim noktalarından birisi de bu. Mesih'e yüklenen anlam. Dolayısıyla bugün Evanjelik Hristiyanlarla Siyonist Yahudiler işbirliği halindeler. Trump'ın bu kararı almasının altında yatan da bu. Zaten Amerika'da Yahudi lobisi hâkim. Dolayısıyla bunu yapacaklar. Avrupa'da da ön planda bu lobi.

Ama şimdi bakın bütün dünya içerisinde özelde de İslam ülkeleri içerisinde sadece Türkiye, Türk halkı Filistinli kardeşine gözyaşı döküyor ve o heyecanı taşıyor.

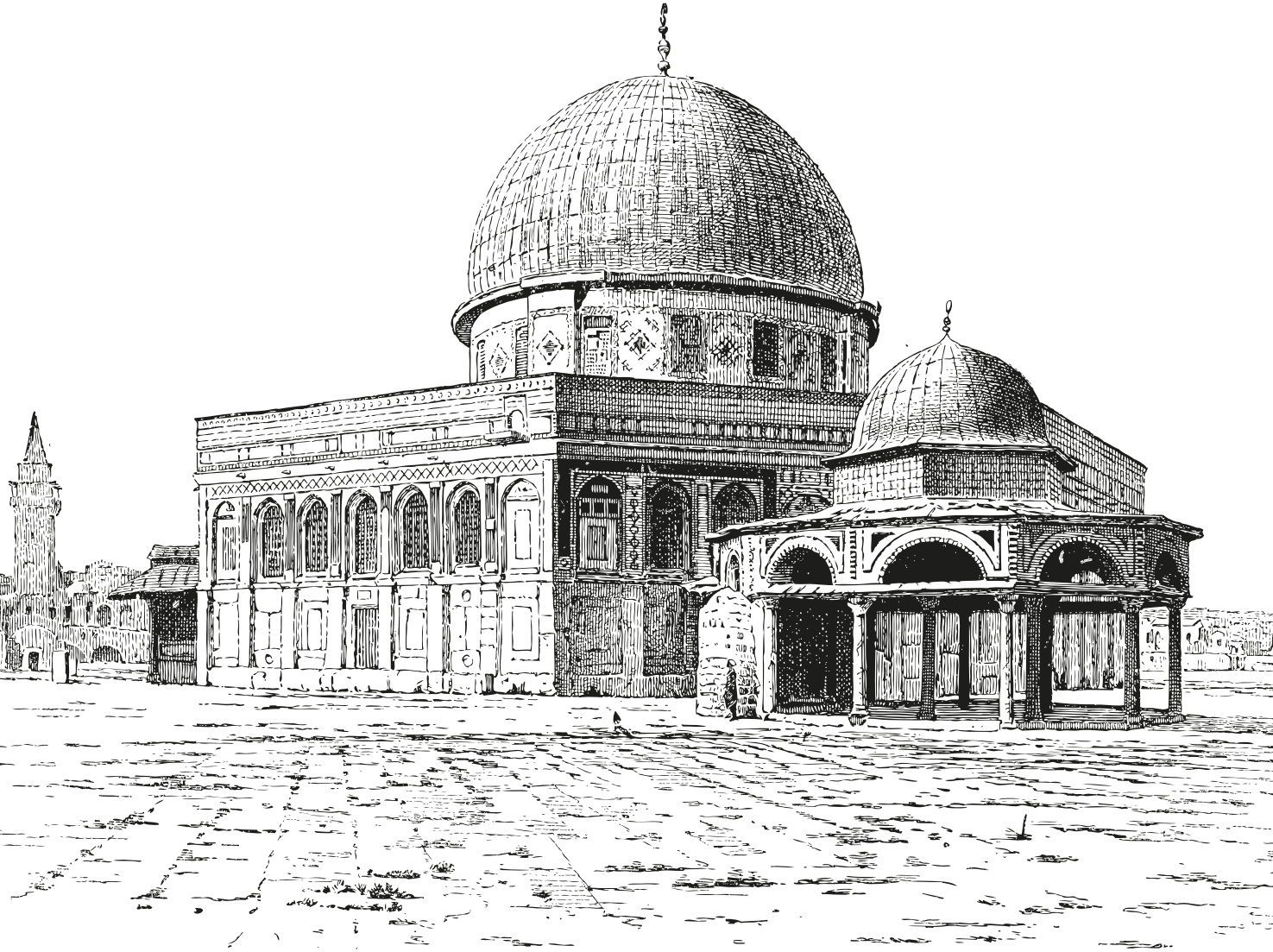
Şimdi bizim ne yapmamız lazım! Harekete geçildi artık. Bu meselenin burada kalmaması ve durumun BM Genel Kurulu'na taşınması lazım. (Söyleşi bu kuruldan önceki bir tarihte gerçekleştirilmiştir.) Kurulda alınacak bir kararla dünya çapında bir yaptırım gücünün oluşturulması lazım. Eğer konu yalnızca Güvenlik Konseyi'nde konuşulacaksa oradan pek bir şey çıkacağını düşünmüyorum. Çünkü ABD oranın daimi temsilcilerinden biri. Burada ülkemizin ve Sayın Cumhurbaşkanımızın önderliğinde konunun tüm dünya tarafından dikkate alınması çok mühimdir.

Sayın Hocam, bizlerle paylaştığınız bu kıymetli bilgiler; konunun güncelliği üzerine yaptığınız değerli yorumlar için teşekkürlerimizi sunarız.

1 950 yılında Bilecik Söğüt'te doğdu. 1968'de İstanbul İmam-Hatip Okulu'nu, 1969'da Pertevniyal Lisesi'ni bitirdi. 1972 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden, 1973'te İÜ Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Memuriyete 1974 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde kütüphane memuru olarak başladı. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 1977 yılında asistan olarak atandı. 1983 yılında MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dinler Tarihi Açısından Şehristânî ve el-Milel ve'n-Nihal adlı çalışmasıyla doktor oldu. 1988'de doçent, 1994'te profesör ünvanını aldı. 2005 yılında Paris Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği görevine naklen atandı. 2009 yılında Fakülte'deki görevine geri döndü.

KUDÜS’TE GERÇEKLEŞEN MUCİZE İSRA VE MİRAC

Prof. Dr. Çağfer KARADAŞ | Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

İsra ve Mirac hadisesinin özü

Hiz. Peygamber’in (s.a.s.) İsra ve Mirac mucizesi Kur’an’da açık olarak sadece İsra kısmıyla yer alır.

Hadislerde ise hem başlangıcında birtakım ilave bilgiler hem de devamında yani Kudüs durağı sonrasında göklere doğru gerçekleşen bir Mirac hadisesinden bahsedilir.

Buhari-Müslim ortak rivayetini eksen alarak Mirac hadisesini şöyle özetlemek mümkündür: “Peygamberimiz (s.a.s.) Mekke’de uyku ile uyanıklık arasında bir hâlde

iken Cebrail ve bazı melekler geldiler göğsünden itibaren iç bölgesini açtılar, zemm ile yıkadılar ve hikmet ve imanla doldurdular. (bk. Erdinç Ahatlı, Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği, Ankara 2007, s. 150-170.) Burak adı verilen bir binekle Kudüs'e götürdüler. Peygamberimiz orada bütün peygamberlere namaz kıldırdı. Bazı rivayetlerde burada peygamberimize süt, su, bal sunuldu ve bunlardan birini tercih etmesi istendi. Peygamberimiz sütü tercih etti. Bunun üzerine Cebrail fitratı ve hikmeti tercih ettiğini müjdeledi. Ardından yedi kat göğü kapsayan Miraç yolculuğu başladı. Bazı rivayetlerde bu yolculuk miraç adı verilen bir araçla gerçekleşti.

Birinci gökte Hz. Âdem, ikinci gökte Hz. İsa, üçüncü gökte Hz. Yusuf, dördüncü gökte Hz. İdris, beşinci gökte Hz. Harun, altıncı gökte Hz. Musa, yedinci gökte ise Hz. İbrahim ile karşılaştı ve selamlaştı.

Ardından binlerce meleğin her yıl ibadet yaptıkları el-Beytül-Ma'mur'a uğradı, buradan kendisinden başka kimsenin geçemeyeceği durak olan es-Sidretü'l-Münteha'ya yükseltildi. Miraç esnasında namaz farz kılındı.

Aynı gece içerisinde Peygamberimiz Mekke'ye döndü ve o günün sabahında bu olayı halka anlattı. Bütün müşrikler bunu yalanlayıp reddettiler hatta daha ileri gidip alay konusu yapmak istediler. Çünkü o günün şartlarında Mekke-Kudüs arası 40 günlük bir mesafe idi ve bir kişinin bir gecede oraya gidip gelmesi muhtemel ve mümkün değildi. Bunu öyle bir algı operasyonuna dönüştürdüler ki, netice bazı zayıf iradeli Müslümanlar dinden döndü. Müşriklerin

bütün umudu Hz. Ebubekir'i de ikna etmekte. Derhal onun yanına koştular ve olayı müstehzi bir şekilde anlattılar ve kendilerine göre şu can alıcı soruyu sordular: Buna da inanabilir misin? Hz. Ebubekir'in cevabı "Ben ondan daha fazlasına inanmışım, onun göklerden haber almasını tasdik etmişim, buna mı inanmayacağım?" şeklinde oldu. Bir rivayete göre Hz. Ebubekir bir başka rivayete göre ise müşrikler içinden Kudüs'ü daha önce görmüş olanlar Hz. Peygamber'den

İsra ve Miraç, Hz. Peygamber'in hayatında gerçekleşmiş olağanüstü bir hâdisedir. Bunun mümkün olduğu aklen kabul edilebilir, gerçekliği ise İsra suresi 1. ayeti ve birçok sahih hadisle de sabittir, dolayısıyla ne imkânında ne de gerçekliğinde şüphe bulunmaktadır.

bilgi istediler. Peygamberimiz gözünün önüne gelen Kudüs manzarası ile sorulan bütün sorulara doğru bir şekilde cevap verdi. Ancak müşrikler söylenenleri doğru bulmalarına rağmen, gerçekleşen bu olayı, açık bir sihir olarak niteleme yoluna gittiler. (bk. Mukatil b. Süleyman, Tefsîr, II, 246; Hud b. Muhakkem el-Huvvârî, Tefsîru Kitabi'l-lahi'l-Aziz, II, 397-407; Zemahşerî, el-Keşşâf, II, 705-706; Fahreddin er-Razî, et-Tefsîru'l-Ke-bîr, XX, 146-147; el-Mufaddal Felevânî,

es-Sîratü'l-Müeyesserâ Sîretü İbn Hişam, Kahire 1434/2013, Daru's-Selâm, s. 155-161.)

Sebeb ve hikmeti

Ayette İsra'nın sebebi, Yüce Allah'ın azamet ve kudret ayetlerini göstermek şeklinde bildirilir. İlk siyer müelliflerinden İbn İshak'a göre İsra ve Miraç hadisesinin sebebi, İslam'ın Mekke ve civar kabileler arasında yayıldığı bir sırada hem Müslümanları hem de inanmayanları çetin bir sınamaya ve samimiyet testine tabi tutmak için Hz. Peygambere böyle bir mucizenin verilmesidir. Nitekim bu olay inananlar için bir hidayet ve rahmet vesilesi olmuştur. (İbn İshâk, Sîretü İbn İshâk, nşr. Muhammed Hamidullah, Konya 1401/1981, s. 274.) Kâdî İyaz'ın naklettiğine göre ise olayın hikmeti Yüce Allah'ın insanı hayretler içinde bırakan azametini ve celalini göstermek, Hz. Peygamber'i onurlandırmak ve ona İsra ile bir ikramda bulunmaktır. (Kâdî İyâz, eş-Şifâ, s. 151.)

Hadisenin hicretten bir yıl önce vuku bulduğu hesaba katılırsa, Hz. Peygamber'in en zor döneminde bunun bir teselli ikramı olduğu söylenebilir. Çünkü o yıllarda Hz. Peygamber en büyük hâmisî olan amcası Ebu Talip'i ve yegâne sığınağı ve hayat arkadaşı Hz. Hatice validemizi kaybetmiş, müşriklerin ambargosuna maruz kalmış ve Mekke'den çıkış için bir yer bulma arzu ve arayışındadır. Hicret için ilk düşündüğü yer olan Taif'ten büyük bir üzüntü ve eziyete maruz kalarak dönmesi bu zorluklara âdeta tuz-biber olmuştur.

Zamanı ve mekânı

İsra ve Mirac'ın zamanı ve mekânı konusunda oldukça fazla ihtilaf

bulunmaktadır. Sahabeden Hz. Enes ve tabiinden Hasan el-Basri, hâdisenin peygamberlikten önce olduğunu ileri sürerken çoğunluk, olayın Mekke döneminde hicretten bir yıl önce vuku bulduğu bilgisini vermektedir. Öte yandan İsrâ ve Mirac'ın bir değil birkaç kez gerçekleştiğini iddia edenler de bulunmaktadır. Bu olay ile ilişkilendirilen beş vakit namazın farz kılınması göz önüne alındığında hicretten bir yıl önce olduğu şeklindeki kanaatin daha isabetli olduğu aşîkârdır. (Zemahşerî, el-Keşşâf, II, 706; Mansur Ali Nasîf, et-Tâc, I, 257-263; Muhammed Fuad Abdulbaki, el-Lü'lü ve'l-Mercân, I, 35-39.)

Mekân konusunda genel kanaat bu hâdisenin Hz. Peygamber (s.a.s.) Mescid-i Haram içerisinde iken vuku bulduğu yönündedir. Çoğunluk rivayetler Hz. Peygamber Kâbe'nin yanında Hicr bölgesinde uyurken yolculuk gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber'in amca kızı olan Ümmü Hânî'den gelen bir rivayete göre ise, hâdisenin onun evinde uyuduğu bir gece gerçekleşmiş ve sabahleyin bizzat Peygamberimiz bunu ona anlatmıştır. Ümmü Hânî'nin evi zaten Harem sınırları içinde bulunduğu için hâdisenin geçtiği yer yine de Harem bölgesidir.

Hâdisenin ilk durağı yani İsrâ kısmının varış noktası, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'dır. Fahrreddin Razi'nin dikkat çektiği bir husus da: 'Acaba Hz. Peygamber Mescid-i Aksa'nın içine girmiş midir girmemiş midir?' Çünkü ayette "Mescid-i Aksa'ya kadar" ifadesi Mescid'e kadar gittiği, ama içeri girmedeği izlenimini vermektedir.

Öte yandan burada kastedilen yer, İliya bölgesinde bulunan Beyt-i

Makdis'tir. O dönemde orada Mescid'in olup olmadığı tam belli değildir. Nitekim sahabeden Huzeife b. Yeman Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'ya girmediği görüşündedir. Zemahşerî ise orada mescit bulunmadığından Kur'an'da geçen Mescid-i Aksa'nın Beyt-i Makdis olduğunu ileri sürer. Ancak bu konudaki hadislerin neredeyse tamamında Hz. Peygamber'in diğer peygamberlere namaz kıldırıldığı bilgisinden hareketle, en azından orada namaz kılınacak bir yerin bulunduğunu var saymak gerekir. Bu yerin de Hz. Süleyman'ın yaptırdığı mescidin kalıntıları veya eskiden mescidin bulunduğu yer olması kuvvetle muhtemeldir. (İbn İshâk, Sîretü İbn İshâk, s. 274; Zemahşerî, el-Keşşâf, II, 706; Fahrreddin er-Razî, Tefsîr, XX, 146-147.)

Mirac'ın diğer durakları ise hadislerde geçtiği ve yukarıda ifade edildiği şekliyle yedi kat göktür. Yedinci kat gökte Hz. İbrahim'in duvarına yaslanmış vaziyette oturduğu Beyt-i Mamur denilen yere Hz. Peygamber uğramıştır. Beyt-i Mamur, hadislerdeki tasvire göre her gün 70 bin meleğin ziyaret ettiği meleklerle ait bir ibadet ve zikir mekânıdır. Buradan es-Sidretü'l-Müntehâ'ya yükseltilmiştir. es-Sidretü'l-Müntehâ, müttefekun aleyh rivayetlerde yedinci kat gökte, bazı rivayetlerde ise altıncı kat göktedir. (Buharî, "Bed'ü'l-Halk" 6; Müslim, "İmân" 103; Ebû'l-Leys es-Semerikandî, Tefsîru's-Semerikandî, nşr. Ali el-Mevhud, Ali el-Muavvad, Beyrut 1427/2006, III, 290; Kadî İyâz, eş-Şifâ, s. 142. Ayrıntılar için bk. Yaşar Kandemir, Şifa-i Şerîf Şerhi, I, 370-384.)

Hz. Peygamber'in tüm hayatını mucizelere boğmak, her hâl ve hareketinde olağanüstülükler aramak, Kur'an'da üsve-i hasene

olarak nitelenen Hz. Peygamber'i insanlara örnek olmaktan uzaklaştırır. Bunun tersi olan hayatındaki mucizeleri yok saymak ise, peygamberliğini gölgeler. Zira Hz. Âdem'den Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.s.) kadar tüm peygamberler için birtakım olağanüstülükler Kur'an ve sünnette bildirilmiştir. Kelam âlimleri de mucizeyi, peygamberin ilahî buyruk ile görevlendirildiğinin en önemli delili saymışlar ve peygamberi mucize ile desteklenmiş kişi şeklinde tanımlamışlardır. Kaldı ki bir peygamberin hayatındaki bütün mucizeler yok sayılsa bile, ilahî alandan vahiy alması başlı başına bir mucize olarak yeterlidir. Hz. Ebubekir'in müşriklere söylediği "Ben bundan daha fazlasına inanmışım. Onun göklerden haber almasını tasdik etmişim, buna mı inanmayacağım?" sözü, tam da bunu ifade eder.

İsrâ ve Miraç, Hz. Peygamber'in hayatında gerçekleşmiş olağanüstü bir hâdisedir. Bunun mümkün olduğu aklen kabul edilebilir, gerçekliği ise İsrâ suresi 1. ayeti ve birçok sahih hadislerle de sabittir, dolayısıyla ne imkânında ne de gerçekliğinde şüphe bulunmaktadır. Âlimlerin genel kanaati, Kur'an'da açık olarak geçmesi sebebiyle İsrâ'ya iman vacip, sübut bakımından katiyet ifade etmediği için zannî delil sayılan ahad haberlere dayanması sebebiyle Mirac'a iman vacip değildir. Ancak ümmetin çoğunluğunun kanaati Mirac'ın da hak olduğu yönündedir. Nitekim ümmetin zihninde ve söyleminde Miraç öne çıkmış, İsrâ ise içerisinde değerlendirilmiştir. Nitekim ülkemizde halk bu olayı Miraç kelimesi üzerinden bilir ve konuşur. ■

RÜZGÂRA FISILDAMAK

Abdulkaki İŞCAN

**Hissetmez misin zeytin ağaçlarının kokusu duru sabahlarda
Zeytin Dağı'ndan nasıl duyulur! Ve orada çocuklar sarı gün
doğumlarında temiz alınlarından nasıl vurulur!**

D

erdimi götürsen
uzaklara diyorum,
sonra getirsen geri...

Bu kuru şehir yüklü
acımasız ağırlığın altında nefes alıp
verirken, bu miraç izli zamanın han-
gi dilimindeysen, hüznünlü bir grup
vaktinin dökülen ışıkları gibi, pey-
gamber kokusuyla çıkıp gelsen...

Götürsen uzaklara diyorum, kavim-

lerin göç yoluna vursan, bildiğin ne
varsa anlatsan; yıkasan, temizlesen,
yanında tutsan...

Diyorum ki; kutlu bir eylül günün-
de beni götürsen olgun hurmaların
bereketle döküldüğü yere. On iki
bin şamdanlı avludan vakarla geç-
sek, artçı bölükten lğdırılı Onbaşı
Hasan'ın yanında soluklansak, ar-
dımızda on iki bin nefes ile kıyama
dursak...

Hayber'in tozuna katsan benden al-
dığın ne varsa, özüm olsun. Sözüm
olsun Hz. Musa'nın duası, avucum-
da bıraktığın yakarışlar ahtım olsun.

Hissetmez misin zeytin ağaçlarının
kokusu duru sabahlarda Zeytin Da-
ğı'ndan nasıl duyulur! Ve orada ço-
cuklar sarı gün doğumlarında temiz
alınlarından nasıl vurulur!

Rüzgâr! Mirac'ın mukaddes anah-

tarı bu kadar mahzunken, aşkımızı toprağa kim verdi?

Yorgun değilim. Sevdalar daha fazla tükenmeden ölüme bakan yüzlerin ucuna bıraksan diyorum.

Bilirim uzağım bin derde deva çöl toprağının kokusundan ki şu hicrana müptela yerde bana yasaklanmış miskidilara. Güneş kuşları ülfetini kestiğinden beri mahzunlar diyarında bir sefil hayat kurmaktır payıma düşen ve senden işittiğim yanık tenli bir kavmin özgürlük şarkılarının son satırlarına sığınarak avunmaktır.

Sen benden elini eteğini çektikten sonra kanat gerdim başımdan yukarı, gönül bağım artık viran.

Gökyüzünü gecenin aydınlığında seyreden gözlerimi dağladılar da sesim soluğum çıkmadı bak, geride kalan görüntülerden göğsümün tam da ortasına bir isyan ağacı diktim dallarıyla sana tutunan. Kurutma onları...

Bilmez misin ki bu Ken'an diyarında

en çok Hızır Kubbesi serinliğine, en çok ezan sesinin diriliğine ve de en çok 'yerin gökle yakın avlusu'nun sabah gülüşüne düşkünlüğüm vardır. Mağlup insanlığımızın üstüne haramiler çadır açarken görmez misin ki her gece semazen gibi beynimde dönüp duran bir bedensize mahkûmum. Tutkunu oldu bütün azalarım. Bak derse bakanım, duy derse duyanım. O yüzdendir ki gecem gündüze karışmakta. O yüzdendir ki her sabah boynu bükük bir çocuk gölgesi acı sesiyle açar uykularımı. Uyu derse uyuyanım, uyuma hadi kalk derse, uykuyu zehir yapanım.

Rüzgâr! Alınlarına kına çalınmış süvarilerin aklını kim çeldi?

Topraktan devşirilmiş şu uzak mescidin bekçileri derler ki; ruhta var olan neyse yaşatır adımızı tekrar toprak olana kadar. Ama kimin aklına gelir son Osmanlı Onbaşı Hasan orada ne arar? Hem bir emanete sahip çıkmakla geçen bu kadar yalnız yılı ıssız şehir vakitlerinde dualarla uğurlarken, bilmez misin ki benim

payıma düşen gölgeleri billur parçası yerlerde seninle yol almayı murat etmektir.

Yolunun izine bu kaç ömür yamasıdır harcadığım, yine de ben gibi tedirgin gönüllere akşam serinliğinde bir nefesi çok görmedesin.

Bir dudak üfürmesi yalnızca, bir soluk alıp vermesi zor mudur ki hâlâ eğlenmedesin.

Selahattin'in diriliğine götürsen diyorum, Yusuf'un gömleğinin kokusunu nasıl taşıdıysan öyle. Kerbelâ'daki Hüseyinler gibi yığınca keder şehri her yerinden kuşattı görmez misin hâlâ? Vadi yamaçlarından savrulan yaprak senin düşkününse eğer ne diye esip durmadasın, gazellere her dem bir umutsuzluk vermedesin.

Toza toprağa karışmaya meyilli yıkıntı evler, çalıntı sokak araları, kaç asırdır huylarından huylandığım sisli gölgelikler ansızın üşüşürler ve birden bire gözleri büyümüş kızıl bir korku örter şehrin aralıksız üstünü,

taştan duvarlar tedirgin olur; anneler, babalar ölümüne tedirgin.

Rüzgâr, kalbinde Hanzala'yı taşıyan altın yürekli çocukları kim götürdü?

Değil mi ki sen her vakit ayrı yönden eserken ve her daim gündüzlerin boynunda yürürken, gecikirsek ve çıkmazsa bu yollar şehrin sokaklarına, geceye aydınlık uğramayacak. Değil mi ki bir kavmi helak ederken irili ufaklı sende binlercesi, ölüm-lülerin üzerinde ad olarak kalacak.

Sabah güneşinin ışıklarına mı kal-saydı korkularımızı savuşturmamız, başka bir gün doğumuna mı bırak-saydık yeni bekleyişlerimizi, adını ne koysaydık meydanlara düşen kanlı mahzunluklarımızın?

Saf kanatlarıyla umut yüklü bulutlara yükselirken gördüğüm gök gözlü çocukların hatırı kime öyleyse?

Hem Mekke kumuyla hemhal bir esinti dolaşiyor şimdi dışarıda, yük-seklerden inmeli diyorum hem de şehirlerin en kederlisine gitmeli. Üzerine ateş inmemiş ev aramalı.

Bu ne kıyamettir ki ömrüme düşen, birkaç geceydi geldi geçti demiyorum. Derdimi diyorum yani beni, acı nefesimin şiddetli yalnızlığını; ateş gibi bir yalnızlık diyorum, bir varlık ki ay kadar parlak, asma köprülerin orta yerinde sallantılı ruhlar gibi bekliyor adımlarının sıcak sesini.

Diyorum ki alıp götürsen hepsini sonra bin bir umutla getirsen geri.

İssız karanlıkların tellalı gelip geçici olduğunu söyler, her dem değiş-menden şikâyet edermiş, ne gam. Sevgilinin başında onlarca yıl mum olup bekleyenden de razı değil-miş, kime ne? Ben ruhuma kırılmış müjdeler fısıldayan hayırsız uğultulardan çok vurgun yedim, uyuşuk seslerin ağırlığından usandı hü-zün dolu gezmelerim. Her bir mevsimin her gününün her sabahında ve her akşamında görüyor olmaktan bıktım başıboşlukları. Senden bekleyerek bir gülümsemeyi, bu umudu besliyorum durmadan bir çelimsiz fidan gibi.

Rüzgâr, vefalı bir neferin küskün bakışlarını gözlerine kim esir etti?

Duymadın mı hiç, zalimin ayak izi dahi ayrılırmış diğerlerinden. Gamlı bildiğin ne varsa bu diyardadır, duymadın mı?

Bağ ve bostanda dolaşıp dururken bana yeniden can vermeyi unuttur-sun. Hem ıtır kokularını tan ağartı-sına saklaman niye? Geceye asude yalnızlık gerek, seninle yol miskini olmak bana gerek. Böyle hicran nü-mayışlarından vazgeçmezsen, böyle bin nazla etrafımda gezinip de eteklerine sarmazsan, yolum nereye düşer?

Demedi deme, kuyuya su ışıktan yeğdir.

Götür dertlerimin hepsini yani beni, sonra getir geri.

Bırakmışım kendimi senin eline, bana ne gerekliyse onu ver işte. Ya da ilişme, unutulup giden biri olayım... ■

İSLAM MEDENİYETİNİN BAŞKENTLERİ: MEKKE, MEDİNE, KUDÜS

Prof. Dr. Muammer ERBAŞ | Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

لَا أَقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ { } وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ

“Bu beldeye yemin olsun ki, sen bu beldeye ikamet etmekteisin.” (Beled, 90/1-2.)

Sosyal bir varlık olan insan, aynı zamanda mekânla kayıtlıdır. Buna göre her insanın önce içine sığacak bir ocağa, ardından da üzerinde yaşayacak bir yurda ihtiyacı vardır. Bu noktada önemli olan husus, herhangi bir ocak veya yurt değil, bilakis Allah'ın rızasına uygun; yani İslam üzere tüten bir ocak ve yine içinde İslam üzere yaşanan bir yurt edinmektir: “Ve şöyle niyaz et: Rabbim! Gireceğim yere dürüstlükle girmemi sağla; çıkacağım yerden de dürüstlükle çıkmamı sağla. Bana tarafından, hakkıyla yardım edici bir kuvvet ver.” (İsra, 17/80.)

Allah Teala, insanoğlu için yeryüzünde ilk kutsal ocak olarak Kâbe'yi, yurt olarak da Mekke'yi belirlemiştir: “Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, dünyalar için mübarek ve doğru yol gösteren Kâbe'dir.” (Âl-i İmran, 3/96.)

Mekke-i Mükerreme, Hz. İbrahim'le birlikte insanlık için tevhide; yani Allah'ın varlığı ve birliğine dayalı İslami yaşamın merkez üssü ilan edilmiştir. Nitekim Allah Teala, Hz. İbrahim'den Mekke'de tevhit ocağı olan Kâbe'yi yeniden tütürmesini istemiş ve o da oğluyla birlikte bu kutsal görevi başarıyla yerine getirmiştir: “Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı:) Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin.” (Bakara, 2/127.)

Tarih boyunca peygamberler ve onların güzide dava arkadaşları, bu kutlu görev ve misyonun; yani gönderildikleri beldelerin

İslamlaştırılmasının öncü akıncıları olmuşlardır. Onlar, İslam bayrağını sadece gönderildikleri beldeye değil, bilakis adım adım ulaşabildikleri her yere taşımaya gayret etmişlerdir. Zira Yüce Rabbimizin çağrısı, sadece Mekke'nin değil, yeryüzünün bütün yerleşim merkezlerinin aslı hâline yani İslam'a geri döndürülmesi doğrultusundadır. Çünkü doğusu ve batısıyla bütün yeryüzü Allah'a ait olup, her yerde daima onun adı yüceltilmelidir: “Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah'ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.” (Bakara, 2/115.)

Bu bağlamda üstlendikleri İslam davasını Hz. Âdem, Hz. Salih, Hz. İsmail, Hz. İlyas ve Hz. Muhammed Hicaz bölgesinde, Hz. İdris, Hz. İshak, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve Hz. İsa Filistin'de, Hz. Lut Ürdün'de, Hz. Hud Yemen'de, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Şuayp, Hz. Musa ve Hz. Harun Mısır'da, Hz. Yunus ise Irak'ta, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Eyüp ise Anadolu'da tebliğ edip yaymaya gayret etmişlerdir: “Andolsun, biz Nuh'u kavmine elçi gönderdik. Onlara: «Ben (dedi), sizin için apaçık bir uyarıcıyım... (Nihayet) su çekildi; iş bitirildi; (gemi de) Cûdî (dağının) üzerine yerleşti...” (Hud, 11/25, 44.)

Aradan asırlar geçmiş ve maa-lesef tevhidin sembolü olan Kâbe yeniden putlarla dolmuş ve Mekke İslam diyarı olmaktan çıkıp putperest bir cahiliye yurduna dönüşmüştür. Bunun üzerine Allah Teala, son elçisi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.)'yı görevlen-

Mekke ve Medine'den sonra İslam'ın bir diğer kutlu şehri, Müslümanların ilk kiblesi olan Kudüs'tür.

direrek sönmeye yüz tutan Kâbe'deki tevhit nurunu tekrar parlatmasını ve onu başta Mekke olmak üzere ulaştığı bütün beldelere adım adım yaymasını emretmiştir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, bu hususa, şöyle işaret edilir: "Bu beldeye yemin olsun ki, sen bu beldeye ikamet etmekteisin." (Beled, 90/1-2.)

Bu ayet-i kerimede özelde kastedilen, Hz. Peygamber ile onun içinde yaşadığı kutsal Mekke şehri, genelde kastedilen ise her bir Müslüman ile onun içinde ikamet ettiği her bir belgedir. Çünkü Müslüman, yeryüzünde Allah ve Rasulü'nün şerefli temsilcisidir. Bu nedenle her Müslümanın yaşadığı yeri İslam; yani barış ve huzur diyarı hâline getirmeye çalışması, onun en temel görev ve sorumluluğudur: "Hatırla ki Rabbin meleklerle: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi..." (Bakara, 2/30.)

Bu bağlamda Medine, şehir olarak İslam'la daha önce şereflenme hususunda Mekke'den daha bahiyar olmuştur. Zira Mekkeli müşrikler İslam'ı kabulde inat edip gecikince, Medine ehli bu yarışta öncülüğü ele geçirmiştir. Bunun ötesinde Medineli Müslümanlar, Mekkeli muhacir kardeşlerine kucak açarak "ensar" sıfatını almış, Kur'an'da kendilerinden övgüyle bahsedilmiş ve cennetle müjdelenmişlerdir: "İyilik yarışında önceliği kazanan muhacirler ve ensar ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnuturlar..." (Tevbe, 9/100.)

Mekke ve Medine'den sonra İslam'ın bir diğer kutlu şehri, Müslümanların ilk kiblesi olan Kudüs'tür. Hz. Peygamber (s.a.s.), Kâbe putlarla dolu olduğundan ilk namazlarını ashabıyla birlikte içinde kutsal Süleyman Mabed'i bulunan Kudüs'e yönelerek kılmış, bunun ötesinde o, Rabbine en yakın makama ulaştığı Miraç yolculuğuna buradan başlamıştır: "Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını göstereyim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir." (İsra, 17/1.)

Hz. Peygamber'in ömrü Kudüs'ü İslam'la şereflelendirmeye yetmemiştir. Fakat İslam

sancağını Hz. Peygamber'den devralan II. halife Hz. Ömer (r.a.), daha 15/636 yılında kutsal Kudüs şehrini fethederek orayı Allah ve Rasulü adına İslam'la şereflelendirmiştir. Birkaç yüzyıl sonra büyük lider ve komutan Selahaddin Eyyubi, Kudüs'ü eline düştüğü Haçlı işgalinden tekrar kurtararak II. Kudüs Fatih'i unvanını almıştır. O günden bu yana Hz. Süleyman'ın yurdu Kudüs, Müslümanlar için en önemli kutsal İslam başkentlerinden biri olagelmıştır: "Bereketli kıldığımız yere doğru, Süleyman'ın emriyle yürüyen şiddetli rüzgârı, onun buyruğuna verdik..." (Enbiya, 21/81.)

Fetih ruhu ashab-ı kiramı ve sonrasındaki Müslüman ecdadı, kısa sürede Doğu'da Azerbaycan ve Ermenistan sınırlarına, Batı'da İspanya'ya ve Viyana kapılarına ulaştırmıştır. Müslüman fatihler, Mısır'da, Yemen'de, Irak'ta, Suriye'de, İran'da, Hint'te, Anadolu'da, Afrika'da, Balkanlarda, Kafkaslarda, hatta Avrupa'da yaşayan yüzlerce-binlerce Arap'ı, Acem'i, Türk'ü, Kürt'ü, Laz'ı, Çerkez'i, Boşnak'ı... İslam'la tanıştırmak aşkına Bağdat'ı, Şam'ı, Kahire'yi, Tebriz'i, Buhara'yı, Semerkant'ı, Erzurum'u, Konya'yı, İstanbul'u, Bosna'yı, Kurtuba'yı ve daha nice beldeyi fethetmiş ve İslam medeniyetinin sağlam birer kalesi hâline getirmişlerdir: "Doğrusu biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik." (Fetih, 48/1.)

Maalesef tarihî süreçte her biri İslam'ın sembolü olan bu kalelerden Endülüs, Bosna, vb. bir kısmı düşmüştü. Bugün ise, diğerleri büyük bir tehlike ve tehdit altında. Onlarca yıl İslam hilafetine başkentlik yapan Bağdat ve Şam, Müslümanların içine düştüğü mezhepçilik ve mezrepçilik nedeniyle bugün tanınmaz bir hâlde. Ve son olarak işgal altında-ki Kudüs, bütünüyle elden gitmek üzere.

Hz. Peygamber (s.a.s.), Kâbe putlarla dolu olduğundan ilk namazlarını ashabıyla birlikte içinde kutsal Süleyman Mabed'i bulunan Kudüs'e yönelerek kılmıştır.

Bu durumda biz Müslümanlar, vakit çok geç olmadan kendimize gelecek üzerimize serpilen ölü toprağın- dan silkinip yeniden bir araya gelmeli ve ecdadımızın bizlere teslim ettiği İslam sancağını yaşadığımız bütün belde-lerde ait olduğu yüce arşa doğru yeniden yükseltmeliyiz: "O büyük Arş'ın sahibi olan Allah'tan başka tanrı yoktur." (Neml, 27/26.)

MESCİD-İ AKSA

Prof. Dr. Zekeriya GÜLER | Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى".

Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

**"(İbadet için) sadece şu üç mescide yolculuk yapılır:
Mescid-i Haram, Mescid-i Nebi ve Mescid-i Aksa."**

(Buhârî, Fadlu's-salâti fi Mescid-i Mekke ve'l-Medîne, 1; Müslim, Hac, 511; Ebû Davud, Menâsik, 94; Tirmizî, Salât, 126; Nasaî, Mesâcid, 10; Dârimî, Salât, 132; Ahmed b. Hanbel, II, 234.)

Açıklama

Hadisin bazı tariklerinde Mescid-i Akse yerine "Mescid-i İliyâ" geçer. İliyâ, Beytül-Makdis demektir. Nitekim hadisin "Mescid-i Beytül-Makdis" tariki de mevcuttur. Ayrıca Mescidi'l-Akse, lâm-ı tarif ile "el-Mescidi'l-Akse" diye de varittir.

Hadis metnindeki "şedd-i riha" yani bineklerin koşturulması tabiri seferden kinayedir. Üç mescide yapılan yolculuğun faziletini ve onların diğerlerinden farkını açıklayan bu hadisin manası, hadis ve fıkıh âlimi Nevevî'nin ifadesiyle, "Cumhur ulemaya göre bunların dışında kalan bir mescide yapılan seferde (bu anlamda bir) fazilet yoktur. Bu yüzden 'bunların dışındakilere yolculuk yapmak haram olur' şeklinde dile getirilen bir görüş yanlıştır." O, söz konusu üstünlüğü, bu mekânların peygamberlerin mescitleri olup oralarda namaz kılmanın faziletli olması- na bağlar. (bkz. Nevevî, Şerhu Sahîh-i Müslim, IX, 150-151, 238-239.) Nitekim İmam Buhari de ilgili hadisi "Mekke ve Medine mescidinde namazın fazileti" anlamına gelen bab başlığı altında zikreder.

Demek oluyor ki, bu üç belde (mescit), hüküm itibarıyla diğerlerinden farklıdır. Oralarındaki ibadetin fazileti hiçbir mescitle kıyaslanamaz. Zira diğer mescitlerin birbirlerine eşit oldukları açıktır. Bu sebeple bu hadisten, söz konusu üç mescit dışında herhangi bir mescitte ibadet

etmeyi adanmış olan bir kimsenin, bu adağını yerine getirmek için mutlaka o mescide gitmesine gerek olmadığı, bulunduğu yerdeki mescitte bu adağını yerine getirebileceği hükmü çıkarılmıştır.

Şüphesiz meşru sebeplerle başka beldelelere seyahat düzenlemek her daim mümkündür. Nitekim hac, umre, ilim, ticaret, ziyaret ve seyahat maksadıyla dünyanın dört bir yanından gelen Müslümanlar, kadim zamanların bu mübarek mekânlarında buluşurlar, tanışırlar, kaynaşırlar ve fikir alışverişinde bulunarak birbirlerinden haberdar olurlar.

Mescid-i Haram: Mekke'de Kâbe'yi çevreleyen ve kuşatan, yeryüzünde en faziletli mabet olarak bina edilen ilk mescittir. Kâbe, bu mescidin ortasındadır. Nitekim şu ayet-i kerime, bu mescidin yerini ve faziletini açıklar: "Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için vazedilen ilk ev, Mekke'deki Kâbe'dir. Orada apaçık nişaneler, makâm-ı İbrahim vardır. Oraya giren emniyette olur." (Âl-i İmran, 3/96-97.)

Mekke'deki Mescid-i Haram ile birlikte Medine'deki Mescid-i Nebi ve Kudüs'teki Mescid-i Akse için Harem-i şerif denilir.

Mescid-i Nebi: Medine'de bizzat Peygamberimizin (s.a.s.) öncülüğünde inşa edilen bu mescit, İslam tarih ve medeniyetinin ilk kurumudur. "Evimle minberim arasın-

Mescid-i Akse: Kudüs'te Beyt-i Makdis (mukaddes ev) adıyla da bilinen ve yeryüzünde inşa edilen ikinci mescittir.

da cennet bahçelerinden bir bahçe vardır." hadisi-nin (Buhari, Tatavvu, 18; Müslim, Hac, 500.) işaret ettiği Ravza-i Mutahhara yani Peygamberimizin (s.a.s.) kabri ile minberi arasındaki bölüm de bu mescidin içindedir.

Mescid-i Aksa: Kudüs'te Beyt-i Makdis (mukaddes ev) adıyla da bilinen ve yeryüzünde inşa edilen ikinci mescittir. Enbiya makamı olan ve üç semavi din tarafından mukaddes bilinen bu mekânın Mescid-i Aksa adını alması, aralarındaki zaman (bina tarihi) farkı ve mekân (mesafe) itibarıyla Mescid-i Haram'dan uzak olmasına veya ötesinde bir mescidin bulunmaması-na bağlıdır.

Bizzat peygamberler tarafından bina edilen ve tevhidin şiarları (sembolleri) olan bu üç mescit, iman heyecanının ziyadesiyle hissedildiği ve duaların kabul edilip günahların bağışlandığı müstesna mabetlerdir. Bu mabetlerin özellikle zikredilmesi, Mescid-i Haram'ın hac ve kible, Mescid-i Nebi'nin "takva üzere kurulu" (Tevbe, 9/108.), Mescid-i Aksa'nın ise geçmiş ümmetlerin kıblesi olmalarıyla açıklanır. Kaldı ki bu mabet, Kâbe'den önce on altı-on yedi ay kadar bizim için de ilk kible olma şerefine ermiştir.

Mescid-i Aksa, çevresinin nimetlerle, hatıra ve nişanelerle donatıldığı, Hz. Musa'dan Hz. İsa'ya kadar peygamberler silsilesinin tevhit mücadelesinin geçtiği ve Hâtemül'-Enbiya'nın Mirâç adı verilen gökyüzü yolculuğunun başladığı mübarek ve mukaddes bir mabettir. Yüce Rabbimiz şöyle buyurur: "Bir gece, kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulumu Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir." (İsra, 17/1.) Bu ayette geçen "Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götüren" ifadesi Rasul-i Ekrem'in, gökyüzü yolculuğundan önce Mescid-i Aksa'ya uğradığını göstermektedir. Çevresi mübarek kılınan Mescid-i Aksa, Beyt-i Makdis'tir. "Mübevvee sıdk (güvenli bir yurt)" (Yunus, 10/93.) ve "el-ardu'l-mukaddese (kutsal toprak)" (Maide, 5/21.) tabirleri de burayı hatırlatmaktadır.

Mescid-i Aksa'nın faziletine dair şu hadisi zikretmekte fayda vardır: "Davut oğlu Süleyman Beyt-i Makdis'in binasını tamamladıktan sonra Allah'tan üç şey istedi: Hükm-i ilahîye uygun düşecek şekilde karar verme yeteneği, kendisinden sonra

kimsenin ulaşamayacağı bir hükümranlılık, sadece namaz kılmak için Mescid-i Aksa'ya gelen herkesin, anasından doğduğu gün gibi günahlarından arınarak geri dönmesi. Bunlardan ilk ikisi kendisine verildi. Üçüncüsünün de verilmiş olmasını ümit ediyorum." (İbn Mace, İkâmetü's-salât, 196.)

Yahudi, Hristiyan ve Müslümanlar tarafından kutsal görülen Kudüs'ün fethinin ardından bazı sahabe ve tabiinden buraya yerleşenler olmuştur. Şeddad b. Evs, Kudüs'te metfun sahabiler arasındadır. Şeddad (r.a.), Rasul-i Ekrem'in vefatının yaklaştığını anlayınca "Artık yeryüzü bana dar gelmeye başladı ey Allah'ın Elçisi!" diyerek üzüntüsünü dile getirmiş, Rasul-i Ekrem de onu "Üzülme, Şam ve Beytül'-Makdis fethedilecek, inşallah sen ve senden sonra evladın oraların yöneticileri olursunuz." diye teselli etmiştir. (Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, VII, 289.) Ubade b. Sâmî de Kudüs'te kadılık yapmış ve orada vefat etmiştir.

Burada İslam ümmetinin hissiyatına tercüman olarak ifade edilmelidir ki, Kudüs bir emanettir; Hz. Ömer'in, Salahaddin Eyyubi'nin ve Yavuz Sultan Selim'in emanetidir. Ne var ki küresel emperyalizm ve siyonizm, tam dört asır Osmanlının bir parçası olan bu kutlu şehirde Filistinli Müslümanlar üzerinde bir asırdır zulüm, şiddet, esaret ve baskı siyaseti uygulamaktadır. İslam dünyasının sulh, sükûn ve huzuru Mescid-i Aksa'nın bu zulüm ve esareten kurtulup hürriyet ve adil yönetime kavuşmasına bağlıdır. Zira Yüce Kur'an, muhatabını yeryüzünü imar ve ıslah ederek orada bir medeniyet kurmakla yükümlü tutmaktadır: "Sizi topraktan yaratıp geliştiren ve orayı mamur kılmanızı isteyen O'dur." (Hud, 11/61.)

Hadisten Öğrendiklerimiz

- Mescid-i Haram, Mescid-i Nebi ve Mescid-i Aksa, diğer mescit ve mabetlerden daha faziletlidir.

- Tevhit dininin sembolleri olan bu üç mescide ziyaret ve ibadet maksadıyla gidilmesi gerekir. Bunlardan başka herhangi bir mescit için daha fazla fazilet atfedip sevap umarak yolculuk yapılmaz.

- İnsanlığın ortak bir meselesi olan Kudüs, maruz kaldığı esaret ve baskı yönetiminden kurtarılmalı, hak ettiği hürriyet ve emniyet iklimine kavuşturulmalıdır.

İslam dünyasının sulh, sükûn ve huzuru Mescid-i Aksa'nın bu zulüm ve esareten kurtulup hürriyet ve adil yönetime kavuşmasına bağlıdır.

ÖLMÜŞ KALPLERİ VE KABİRLERDEKİ ÖLÜLERİ DIRİLTEN BÂİS

Fatma BAYRAM

Ba's kelimesinin sözlükte iki temel anlamı vardır: harekete geçirmek ve diriltmek. Aslında diriltmek de bir nevi harekete geçirmektir. Çünkü hareket diriliğin belirtisidir ve diriltmek ölmüş bedenlere (veya kalp ve akıllara) hareket vermektir. Böyle olunca Bâis ruh vererek bedenlere, peygamber göndererek ruhlara ve düşünceler ilham ederek akıllara hayat ve dirilik veren demektir.

Rabbimiz esmayhüsnasından: Hâlik, Bâri', Musavvir, Vehhab, Latif, Muhyî, Hayy, Bedî' ve daha pek çok isimlerinin tecellisi ile bize yaşayan bedenler, kavrayan akıllar ve hisseden kalpler bahsettiği gibi dilediği zaman Bâis ismiyle de onlarda saklı olan potansiyelleri ortaya çıkarır, harekete geçirir, daldığımız uykudan uyandırır; üzerimizde biriken ölü toprağını silker atar. Hatta Ragıb el-İsfehani'ye göre bu isimde yoktan var etme anlamı dahi vardır.

Gazali de Bâis ile Hâlik kavramları arasında bir bağlantının mevcut olduğunu kabul eder ve özellikle ba's kökünün sadece ahiret hayatındaki ikinci ve son yaratmayı ifade etmediğini, bunun yanında ilk yaratmadan sonraki birçok yaratmanın her biri için de kullanılabileceğini belirtir (Vâkıa, 56/61.) Yine ona göre bir bakıma ölüm kabul edilen bilgisizliği (Fâtır, 35/22.) izale edip yerine hayatı simgeleyen bilgiyi koymak da bu ismin bir tecellisi olarak kabul edilmelidir. Bu ikincil anlamlarına dikkatinizi çektikten sonra bariz olarak bilinen ilk anlam üzerinde biraz daha duralım.

Diriliş

Bildiğiniz üzere ba's İslami literatürde asıl ve en yaygın olarak, "kıyamet gününde Allah'ın ölüleri kabirlerinden çıkararak yeniden canlandırması" anlamında kullanılır. Buna göre Bâis isminden ilk anlaşılan vakti saati geldiğinde "ölüler diriltlen"dir. İnanç problemi yaşayan insanların önemli bir bölümü yaratılışı kabul ettikleri hâlde

dirilişi inkâr ederler. (En'am, 6/29; Nahl, 16/38.) Bunun altında dinin koyduğu sınırlara uymamaktan doğacak her türlü uhrevi sorumluluğu ret vardır. Eğer dirilmeyeceksek ve ölüm nihai son demekse bütün sorumluluklar anlamını yitirir. Aksine diriliş ve hesaba iman eden ise inancının belirlediği her alandaki sorumlulukları kabul etmiş demektir. İşte sadece bu neden bile Bâis ismine iman etmenin (var olan gizli güçlerimizi harekete geçirerek çizgimizi yükseltmesine ilaveten) hayatımızın kalitesine yapacağı katkıyı ortaya koyar. Bu nedenle Rabbimiz bütün inkârcılara cevap olmak üzere Kur'an'da diriliş üzerinde çok durur (Hac, 22/5-7; Lokman, 31/28; Tegabün, 64/7.) Çünkü dirilişi kabul etmemek -nihai sorumluluğu ret anlamında- Allah'ı inkârla aynı kapağı çıkar.

Günümüz deistlerinin mantığı da aynıdır. Allah'ın yaratıcılığından bahsederken hayran olunacak sözler eden bu insanlar dirilişi kabul etmeyerek Allah'ı tamamen hayatın dışına itmek isterler. Çünkü diriliş yoksa hesap yoktur. Hesap yoksa kurallar ve sorumluluklar yoktur. Ahiret inancının dindeki bu aslı yeri nedeniyle Kur'an ve sünnette Allah'a imanla ahirete iman hep yan yana zikredilir. Çünkü biri olmadığında diğeri de işlevsizdir. (Nahl, 16/22.) Aslında dirilişten şüphe duymak Allah'ın güç ve kudretinden şüphe duymak demektir. (Ahkâf, 46/33; Kiyamet, 75/3-4.) Oysa Allah ilk yaratılışımızda inorganik maddelere hayat vermiş, yani ölüden diriyi çıkarmıştır. (Âl-i İmran, 3/27; En'am, 6/95; Rum, 30/27.) Bunu ilk kez yapmak mı, ikinci kez yapmak mı daha zordur, bunu bile düşünemezler.

Kur'an'da Ba's

Bâis kelimesi Kur'an-ı Kerim'de geçmemekle birlikte aynı kökten türeyen elliyi aşkın kelime Allah'a nispet edilmektedir. Bunların çoğunda peygamber gönderme ve dirilişten bahsederken mesela En'am suresi 60. ayette ölümün

O gün insanlar arasında dünyada kurulmuş olan hiçbir bağ fayda vermez, herkes kendi derdine düşer, hatta insan kendisinden hak isteyeceklerinden korkarak bütün yakınlarından kaçır.

Rabbimizin ölüleri diriltene kudreti bizde tecelli ettiğinde hasta bedenimize şifa, kalplerimizin ölmüş noktalarına hayat, akıllarımızın donuk kısımlarına neşvünema verir. Böyle bir insan yarı ölü olarak yaşayıp hayata boş gözlerle bakmaz; bütün potansiyelini gerçekleştirmiş, hayat dolu, üretken bir insana dönüşür.

الْبَإِيسُ

kardeşi olan uykudan sonra her yeni güne dirilerek başladığımız anlatılır. Özellikle peygamber gönderme konusu Kur'an'da sayısız ayette bu kelime ile ifade edilmiş (Bakara, 2/56, 129.) ve bu şekilde vahyin diriltici yönüne çok açık bir şekilde işaret edilmiştir. (Âl-i İmran, 3/164; Cuma, 62/2.)

Kur'an'da kıyamet gününün mutlaka geleceği (Mü'min, 40/59.), kabirlerin açılacağı (İnfitar, 82/4.), yeryüzünün içindeki ağırlıkları dışarı atacağı (Zilzal, 99/2.) ve Allah'ın insanları tekrar dirilterek yerden ot bitirir gibi topraktan çıkaracağı (Nuh, 71/17-18.), bütün yaratılmışların yeniden canlanarak (Zümer, 39/68.) belli bir hedefe odaklanmış şekilde koşup (Mearic, 70/43.) Rablerinin huzuruna çıkacakları (Yasin, 36/51.) bildirilmiştir. Kur'an'a göre kıyametin bir adı da yevmül-ba's -diriliş günü-dür. (Hicr, 15/36; Rum, 30/56.) O gün insanlar arasında dünyada kurulmuş olan hiçbir bağ fayda vermez, herkes kendi derdine düşer, hatta insan kendisinden hak isteyeceklerinden korkarak bütün yakınlarından kaçır. (Abese, 80/34-36.) Herkes tek başınadır. (Meryem, 19/95.) Bazı yüzler ak bazı yüzler karadır. (Âl-i İmran, 3/106.)

Kur'an, ölümden sonra diriliş hayretle karışılan ve bu konuda kesin bilgi sahibi olmak isteyenlerin taleplerini dikkate almış ve onlara cevap teşkil etmek üzere, ölmüş ve parçalarına ayrılmış bazı canlıların yeniden diriltildiğini göstererek (Bakara, 2/72-73, 259-260.) diriliş gerçeğini insan zihninin kavrayacağı şekilde ortaya koymuştur. (Burada dikkatimizi çeken bir başka husus diriliş inancıyla alay ederek sorular

soranlara hep yaratılış örnek verilirken, gerçek bir öğrenme isteğiyle soru soranlara gerçek canlandırmalarla cevap verilmesidir. Bu iki soru tarzına yaklaşım örnekleri insan ilişkileri ve eğitim metotları açısından son derece öğreticidir.)

Bâis tecelli ederse

Rabbimizin ölüleri diriltene kudreti bizde tecelli ettiğinde hasta bedenimize şifa, kalplerimizin ölmüş noktalarına hayat, akıllarımızın donuk kısımlarına neşvünema verir. Böyle bir insan yarı ölü olarak yaşayıp hayata boş gözlerle bakmaz; bütün potansiyelini gerçekleştirmiş, hayat dolu, üretken bir insana dönüşür. Psikolojinin en büyük sağlık belirtisi saydığı "sevmek ve çalışmak" onda azami noktasına ulaşmıştır. Bir toplumun böylesi diri insanlara sahip olması gidişatı aksatan her tıkanıklıktan sonra yeniden başlama şansına sahip olması demektir. Gelişme ve yenilenme vasıflarını kaybetmiş bir toplum -artık hücreleri yenilenmeyen bir organizma gibi- ölüm döşeginde demektir. İşte Bâis isminin tecelli ettiği, yenilenmeye açık, üretken insanlar sürekli bir gelişim içindedirler ve her zaman sistemi yeniden organize edebilirler. Bu güçlü şahsiyetler sadece kendileri için değil, bütün toplumları için de hayat kaynağıdır.

Bâis isminin tecelli ettiği, yenilenmeye açık, üretken insanlar sürekli bir gelişim içindedirler ve her zaman sistemi yeniden organize edebilirler.

Sözlerimizi Yüce rabbimizin her bir insana yaratılıştan potansiyel olarak verdiği bu canlılığı çoğu zaman yanlış eğitim yöntemleri ile biz yetişkinlerin öldürdüğünü belirterek kapatalım ve kıyamete kalmadan Rabbimizin Bâis ismiyle varlığımızın bütün ölü noktalarına yeniden hayat vermesini dileyelim.

KUDÜS'ÜN YILMAZ SAVUNUCUSU: EMİN HÜSEYİNİ

Prof. Dr. Mustafa ÖZEL | İstanbul Şehir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Yaşadığı sürece İsrail'in varlığını kabul etmeyen Emin Hüseyini, Filistin topraklarının Filistinlilerin olduğu konusunda fikren ve fiilen yıllarca mücadele etti. 4 Temmuz 1974'te Beyrut'ta vefat etti. Mezarı, Şehidler Mezarlığı'ndadır.

Kudüs deyince akla bazı isimler gelir; kimisi geçmişten, kimisi de günümüzde bunların. Geçmişten birkaç isim: Kudüs'ü kuşatan İslam orduları başkumandanı Ebu Ubeyde b. Cerrah, şehri halifeye teslim etmek isteyen halkın talebi üzerine Kudüs'ü teslim alan Hz. Ömer, halifenin şehre kadı olarak tayin ettiği Ubade b. Samit, Hz. Ömer'in Filistin'in fethinden sonra bölgenin yönetiminin yarısını kendisine verdiği ve ilk Müslüman deniz ordusu komutanı olan Alkame b. Mücezziz, 2 Ekim 1187 cuma günü şehri Haçlılar'ın elinden geri alan Selâhaddin Eyyûbî. Ve 29 Aralık 1516'da Kudüs'e gelen Yavuz Sultan Selim. İzzeddin Kassam, Emin Hüseyini ise son dönemin önde gelen isimlerindendir.

Kudüs'te doğan Emin Hüseyini'nin doğum tarihi ihtilaflıdır. Bir görüşe göre 1893, başka bir görüşe ise 1895'tir. Hüseyini ailesi, Osmanlı dönemi Kudüs'ünün en zengin ve en güçlü ailelerinden biriydi. Soy, Hz. Hüseyin'e uzanmaktadır. Babası, Kudüs müftüsüydü. İlk ve orta öğrenimini burada yaptı. Türkçe eğitim yapan bir hükümet okulunda (İdâdî) eğitimini sürdürdü ve Türkçesini çok iyi derecede illettir. Bazı hocalardan özel olarak

Arapça, Farsça, İslami ilimleri aldı. Daha sonra Mısır'a gidip öğrenimini Ezher Üniversitesi'nde sürdürdü (1912). Burada Reşid Rıza'nın kurduğu Dava ve İrşâd Fakültesi'nde okudu. Ancak burayı bitiremedi. 1913'te hacca giden annesine eşlik etti. Bundan sonra isminin başına eklenecek olacak olan el-hâc (hacı) sıfatını kazandı. Babası onu 1915 yılında İstanbul'a gönderdi, Mekteb-i Harbiye'ye kaydoldu, buradan kurmay subay olarak mezun oldu. Bir süre subay olarak İzmir'de görev yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi'nde bulunan amcazadeleri aracılığıyla Teşkilat-ı Mahsusa'da görev aldı. Kudüs sorumlusu oldu. I. Dünya Savaşı'nda, Çanakkale ve Galiçya'da Osmanlı ordusunda subay olarak savaştı. Ali Ulvi Kurucu'nun nakline göre, Emin Hüseyini Çanakkale'de gönüllü olarak savaşmıştır. Bu esnada yirmi yaşındadır. (syf. 229.)

Savaş bitince memleketine döndü, İngilizlere karşı mücadeleye başladı. Bu amaçla kurduğu örgütün başkanlığına getirildi. İngilizler, Emin Hüseyini'yi yargılayıp mahkûm ederek durduracaklarını zannettiler. İngiliz Askerî Mahkemesi, kendisini on yıla mahkûm etti. Hüseyini, bir yandan İngilizlere, öte yandan da Dünya Siyonist Teşkilatı'na karşı mücadele ediyordu. İngilizlerin eline düşmemek için

Suriye'ye sığındı. Bu arada Şam'da yapılan Suriye-Filistin Kurtuluş Kongresi'nde, Suriye bağımsızlığını ilan etti. Bunun üzerine Fransız Silahlı Kuvvetleri, ülkeyi işgal edince Emin Hüseyini Suriye çöllerindeki aşiretleri örgütlemeye, birleştirmeye, ayaklandırmaya çalıştı. Bu esnada Filistin'de İngilizlerin, hakkında vermiş olduğu mahkûmiyet kaldırılmıştı. Şartlar düzelince Kudüs'e geri döndü. 1921'de Kudüs Müftülüğü görevini yürüten ağabeyi Seyyid Muhammed Kamil'in vefat etmesi üzerine müftülüğe seçildi. 1922 yılında Evkâf ve İslam Meclisi başkanlığına getirildi. Başkanlığı döneminde Müslüman toprakların Yahudilerin eline geçmemesi için yoğun çalışmalarda bulundu. Bu amaçla Emr-i bi'l-Maruf Nehy-i ani'l-Münker adında bir teşkilat kurdu. İslam dünyasının her bölgesine temsilciler göndererek Yahudi ve İngiliz sömürgeciliğinin içyüzünü anlattı. İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) 1928 yılında kurulduğunda teşkilata katıldı. Aynı mesele için 1931'de II. Dünya İslam Kongresi'ni topladı, burada katılımcılara Yahudilerin Filistin ve Mescid-i Aksa ile ilgili planlarını, emellerini bir daha anlattı. Onlara 1929'da başlatılan fiili mücadeleyi izah etti. İngiliz Parlamentosundan Senatör Sir Walter (Smart)'ın yarım milyon sterlin karşılığında Yahudi

Davası'nı savunduğunu belgelerle ispat etti. 1930'da Filistin heyetinin başkanı olarak İngiltere'ye gitti.

1934'te içlerinde Emir Şekip Arslan'ın da bulunduğu bir heyetle Yemen ile Suudi Arabistan arasındaki sorunu barışla sonuçlandırdı. 1936'da Filistinli bütün partilerin desteğiyle Yüksek Filistin Heyeti başkanlığına getirildi. Filistin topraklarının bölünmesi için yapılan çalışmalara bütün gücüyle karşı çıktı. Bu bağlamda gerçekleştirilen hareketlerin akım kalmasını sağladı. İngilizler 1938 yılında Yüksek Filistin Konseyi Heyeti'ni kuşatmalarına rağmen Harem-i Şerif'te bir odada dört ay saklandı. Teşkilatın diğer üyeleri yakalanarak Şili'ye

sürüldü. Kendisi kaçıp Lübnan'a sığındı. İngiltere Fransa'yı sıkıştırınca Irak'a geçti. 1941'deki Irak'ın İngiliz işgaline kadar orada kaldı. İngilizler Irak'ı işgal edince, arkadaşlarıyla birlikte bu kez İran'a gitti. İngilizler ve Ruslar İran'ı işgal edince İngiliz mareşali, Emin Hüseyini'nin yerini bildirene 20.000 sterlin ödül verileceğini ilan etti. Bunun üzerine Türkiye'ye geçmeye çalıştı. Ancak bu teşebbüs başarısız oldu, Avrupa'ya gitmekten başka çare kalmamıştı. II. Dünya Savaşı süresince Avrupa'da (İtalya, Bulgaristan ve Almanya) kaldı. Savaşı Almanların kazanacağı düşüncesiyle onlara yakın durdu. Almanlar da bölgede İngilizlere karşı ondan yararlanmak istediler. Ancak her iki taraf da is-

tediğini alamadı. Buralarda Filistin davasını anlatmaya çalıştı, Filistin'e Yahudi göçünü önlemek için çaba sarf etti. Savaşın sonucu belli olmaya başlayınca Fransa'ya gitti. Fransızlar kendisini tutuklayıp bir yıl göz hapsinde tuttular. 1946'da Mısır'a gitti. Burada kaldığı süre boyunca yine Yüksek Filistin Konseyi Heyeti başkanlığını yürüttü. Müslüman Filistin topraklarının bölünmesi, İsrail devletinin kurulması sebebiyle 45 ülkenin temsilcileriyle Karacî'de Dünya İslam Kongresi'nin toplanmasını sağladı. Kongrenin başkanlığına getirildi. Hüseyini, 1959 yılında siyasi çalışmalarını sürdürmek için Kahire'den Beyrut'a gitti. 1962'de Mekke'de kurulan Dünya İslam Birliği'nin (Râbitatü'l-Âlemi'l-İslâmî) kurucu üyesi oldu. 1967'de otuz yıldan beri uzak kaldığı Kudüs'e geri döndü. Yaşadığı sürece İsrail'in varlığını kabul etmeyen Emin Hüseyini, Filistin topraklarının Filistinlilerin olduğu konusunda fikren ve fiilen yıllarca mücadele etti. 4 Temmuz 1974'te Beyrut'ta vefat etti. Mezarı, Şehitler Mezarlığı'ndadır (Makberatü's-Şüheda).

Türkçeden başka Farsça, İngilizce ve Fransızca da biliyordu. Bir gazeteci yıllar boyu her hac farzasında karşılaştığı ve görüştüğü Emin Hüseyini'den çeşitli tarihî bilgi ve öyküleri Türkçe dinlediğini belirtmektedir. Güzel Türkçe konuştuğuna tanıklık eden başkaları da vardır.

II.

Son dönemin önemli simalarından biri olan merhum Ali Ulvi Kurucu, hatıralarında Emin Hüseyini'den sitayişle, övgüyle bahsetmektedir. Kurucu, Ertuğrul Düzdağ tarafından hazırlanan Üstad Ali Ulvi Kurucu: Hatıralar adlı eserinde merhum Hüseyini'yi şöyle nitelemektedir:

“Bu zat, son asır İslam liderlerinin en temizlerinden, en samimilerinden, en fedakârlarından ve İslam düşmanlarının oyunlarını en iyi bilenlerden, çok bilgili, tecrübeli ve baasiretli bir mücahit idi.” (Üstad Ali Ulvi Kurucu: Hatıralar II, syf.: 227.) Ali Ulvi hocaefendi, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi’nin kendisini Mustafa Runyun ve Ali Yakup Cenkciler ile birlikte bir misafir geleceğini söyleyerek evine davet ettiğini belirtmektedir. Osmanlı şeyhülislamının misafiri, Kudüs müftüsü Hacı Muhammed Emin Hüsey-ni’dir. Hüsey-ni şimdiye kadar ziyarete geleme-yişinin sebebini, peşini İngilizlerin, Yahudilerin bırakmaması, kendisinden dolayı Şeyhülislam efendinin başına bir şey gelmesini istememek olarak izah etmiştir. (syf. 228.) Hüsey-ni’ye göre I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti’ni yıkmak, Müslümanları başsız bırakmak için, düşmanların elbirliğiyle çıkarılmış bir savaştır. (syf. 230.) Müslümanların halinin oldukça içler acısı bir durumda olduğuna dikkat çeken Kudüs Müftüsü Emin Hüsey-ni şu tespiti yapmaktadır: “Müslümanların şeyhülislamı ile Kudüs-i Şerif’in müftüsü gizli görüşüyor. Şu zillate bakınız. Belki buradan çıkarken yakalanacağım. Kıyafetimi değiştirmek zorunda kalıyorum. Maşlah, agel giyiniyorum. Hem de Kahire’de, bir İslam diyarında, cusus gibi dolaşıyorum.” (syf. 230-231.) Şeyhülislam efendi ile Müftü efendinin görüşmesinin gerçekleştiği tarih, İhvan’ın kurucusu, mürşidi Hasan el-Benna’nın şehadete erdiği 12 Şubat 1949’dan önce olmalıdır. Çünkü Mustafa Sabri Efendi, Emin Hüsey-ni’ye, “Hasanül Benna ile görüşür müsünüz?” diye bir sormuş, o da Hasan el-Bennâ hakkındaki kanaatlerini, düşüncelerini, hislerini belirtmiştir. Bu bağlamda

Hüsey-ni’nin şu cümlesi oldukça manidardır: “Müslüman dünyasında bugün görüşülecek birisi varsa, odur.” Kaya gibi sağlam bir iradeye ve kararlılığa sahip olduğunu ifade ettiği Müslüman Kardeşler’in liderinin, kendisini davadan alıkoymak için dolaylı ve doğrudan yapılan bütün teklifleri elinin tersiyle ittiğine işaret etmektedir. (syf. 233.) Hüsey-ni’nin sohbette, görüşmede bulunan gençlere Hasan el-Benna’nın sohbetlerine gitmeyi teşvik ettiğini de öğreniyoruz bu arada. Ali Ulvi hocaefendi, Emin Hüsey-ni ile muhtelif zamanlarda beş altı kez görüşüğünü ifade etmektedir. (syf. 235.) Müftü Hüsey-ni, yukarıda bahsettiğimiz kurucu üyesi olduğu Dünya İslam Birliği’nin (Râbitatü’l-Âlemi’l-İslâmî) toplantıları için Mekke’ye gelir, sonra da Medine’ye uğramış. Bu görüşmelerden bazı-sı işte bu vesileyle Medine’de gerçekleşmiş. Buraya Şeyh Şamil’in torunu Said Şamil bey ile beraber gelirlermiş. Bu arada Said Şamil beyin Emin Hüsey-ni hakkında “Fransızlara karşı Cezayir’de Emir Abdülkadir, İngilizlere karşı Sudan’da Mehdi, İtalyanlara karşı Libya’da Senûsî ve Rıf’î, İspanyollara karşı Emir Abdülkerim ne ise Yahudilere karşı Filistin’i savunmaya çalışan Emin Hüsey-ni de o çapta bir şahsiyettir.” şeklinde yaptığı değerlendirmeye temas etmeden geçmeye-lim. (syf. 235.) Ali Ulvi Kurucu’nun Emin Hüsey-ni ile son karşılaşması, 1974’teki vefatından bir iki yıl öncedir. Ziyarete gelenler arasında Medine’de yaşamak zorunda kalan Filistinli gençler de vardır. Gençler heyecanlı, öfkeli ve serttirler. Yaşadıkları, onları bu duruma getirmiştir. Heyecanlıdırlar, çünkü Filistin’i, Kudüs’ü, Mescid-i Aksa’yı Yahudi işgalinden kurtarmak istemektedirler. Öfkeli-dirler, çünkü Arap li-

derler Filistinli kardeşlerini yalnız bırakmışlardır. Serttirler, çünkü mücadele ancak silahla yapılırsa sonuç verecektir. Kudüs müftüsü gençlerin sözleri, tavırları, tepkileri karşısında oldukça sakin bir edayla davranır, verdiği cevaplar da aynı tarzdadır. Şöyle der bu Aksa sevdalısı delikanlılara: “Evladım, düşman kuvvetli ve çok belâli. İngiltere de, Amerika da, Rusya da onun tarafında. Halbuki senin silâhın, malzemen yok. İhtiyacın olanları bu üçünden alacaksın. Ama bu üçü de onun dostu.” Emin Hüsey-ni’nin bu tavır ve tutumuna Kurucu hocaefendi hayran olur. (syf. 237.)

III.

Emin Hüsey-ni denince akla gelen konulardan biri de onun Adolf Hitler’le olan ilişkisidir. Yukarıda II. Dünya Savaşı sırasında Almanya’ya gittiğinden söz etmiştik. Buraya gidişinin iki temel sebebi vardı: Biri İngilizlerin baskısından dolayı Arap ülkelerinde yaşama imkânının kalmaması; diğeri ise İngilizlere karşı Almanya’nın, Hitler’in kendilerine yardım edebileceği beklentisidir. Bu mesele özellikle Yahudiler tarafından köpürtülmüştür. Hitler’in Yahudileri yakmasının nedenlerinden birinin Emin Hüsey-ni’nin verdiği destek olduğu ileri sürülmüştür. (Aşağıda vereceğimiz okuma/kitap listesinde görüleceği gibi bu konuda eserler bile yazılmıştır.) Hüsey-ni, Hitler’le ölümünden dört yıl önce 28 Kasım 1941’de görüşmüştür. Dolayısıyla Hitler’i Yahudilere soykırım uygulaması konusunda etkileme ihtimali yoktur. Hitler’in en güçlü ve en kararlı olduğu, siyasi ve ideolojik olarak zirve yaptığı bir dönemde, yaşayacak bir ülke bulamayan ve bu yüzden Avrupa’ya, Almanya’ya, deyim yerindeyse sığınmak durumunda kalan birinin

görüŖ ve düşüncelerine itibar etmesini beklemek, akıl kârı değildir. Yahudiler kendi lehlerine, düşmanlarının aleyhlerine kullanılabilecek her enstrümanı kullandıkları gibi bunu da kullanmışlardır. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi Emin Hüseyini, Filistin'e, Kudüs'e Yahudilerin yerleşmesine karşı uzun yıllar büyük bir mücadele vermiştir. Bir biçimde Filistin topraklarına Yahudi göçünü hızlandıracak bir uygulamaya destek çıkması, kendisine, mücadelesine, davasına ihanet hükmündedir. Şu hususun da altını çizmekte fayda vardır: İngilizlerin, başta Osmanlı ve Hindistan topraklarında İslam âlemine karşı yaptığı hainâne işlerden dolayı bütün Müslümanlar İngilizlere karşı bir tutum ve tavır içindeydi.

Ali Ulvi Kurucu'nun hatıralarından öğrendiğimize göre Emin Hüseyini, Adolf Hitlerle kendisinin davetiyle üç kez görüşmüştür. (syf. 245.) Bunların ilkinde Hitler kendisine İslam âlemi hakkında, Arap İngiliz ilişkileriyle ilgili sorular sormuştu. Almanların Araplara nasıl yardım edebileceği konusunda düşüncesini öğrenmek istemiştir. Hitler Osmanlı yönetimiyle İngilizlerin farkını sorunca Hüseyini kendini tutamamış, gözlerinden yaşlar boşanmıştır. Bu durum üzerine Hitler, müftüye Türk olup olmadığını sormuştur. Emin Hüseyini'nin verdiği cevap şudur: "Ben, Türkleri ecdadımdan daha çok severim." Sonra bunun gerekçelerini anlatmıştır. İngilizlerin Filistin'i ele geçirme endişesini dile getiren Hüseyini'ye Hitler şu cevabı vermiştir: "Müftü Efendi, endişe etmeyiniz. Benim aslanlarım İngilizleri kovacak. Yahudinin de kökünü kazıyacağız. Bayramı da birlikte yapacağız." (syf. 246.) Bilindiği üzere tarih Hitler'in

arzusunun hilafına gerçekleşmiştir.

Hitler'in Emin Hüseyini'yi üçüncü ve son davetinin gerekçesi oldukça enteresandır. Savaşta birçok gencini kaybeden Almanya'nın birçok kadın ve kızının kocasız kalacağını, nüfusun da artması gerektiğini, bunun da bir erkeğin birden fazla kadınla evlenerek mümkün olacağını, ancak kilisenin bu konuya sıcak bakmadığını anlatarak, İslam'ın bu konu hakkındaki görüşünün ne ol-

Türkçeden başka Farsça, İngilizce ve Fransızca da biliyordu. Bir gazeteci yıllar boyu her hac farzasında karşılaştığı ve görüştüğü Emin Hüseyini'den çeşitli tarihî bilgi ve öyküleri Türkçe dinlediğini belirtmektedir. Güzel Türkçe konuştuğuna tanıklık eden başkaları da vardır.

duğunu kendisine detaylı bir biçimde rapor etmesini rica eder. O da geniş ve ayrıntılı bir rapor hazırlar. Ancak Amerikalılar, İngilizler, Fransızlar yeni bir cephe açınca durum kötüleşir. Emin Hüseyini de Berlin'i terk edip Mısır'a gider. Böylelikle raporu da sunamaz.

IV.

Kudüs Müftüsü Hacı Muhammed Emin Hüseyini'yi daha yakından tanımak isteyenler için küçük bir okuma listesi oluşturmaya çalıştık.

Burada acı olan, Hüseyini hakkında Türkçe telif bir eserin olmamasıdır. Mevcut iki kitap, İngilizceden tercüme edilmiştir. Yazar ismine göre alfabetik olarak eserleri veriyoruz: Avni Cedve Ubeydi: Safahât min Hayâtî'l-Hâc Emîn el-Hüseyini, Chuck Morse: The Nazi Connection to Islamic Terrorism: Adolf Hitler and Haj Amin Al-Husseini, Hüseyini Edhem Cerrâr: el-Hâc Emîn el-Hüseyini, İsa Halil Muhsin: Filistîn ve Semâhatü'l-Müftiyyi'l-Ekber el-Hâc Muhammed Emîn el-Hüseyini, Jennie Lebel: The Mufti of Jerusalem: Haj-Amin el-Husseini and National-Socialism, Kerîm Matar Hamza, el-Müftî Muhammed Emîn el-Hüseyini ve Eseruhû fi's-Siyâseti'l-İrâkıyye, Philip Mattar: The Mufti of Jerusalem: Muhammad Amin Al-Husayni and the Palestinian Movement, (Türkçesi: Kudüs Müftüsü Hacı Emin El-Hüseyini), Zvi Elpeleg: The Grand Mufti Haj Amin al-Hussaini Founder of the Palestinian National Movement, (Türkçesi: Filistin Ulusal Hareketinin Kurucusu Hacı Emin el-Hüseyini), Müzekkerâtü'l-Hâcc Muhammed Emîn el-Hüseyini, haz.: Abdülkerîm el-Umer.

Hayatını Kudüs ve Mescid-i Aksa'ya vakfeden Hacı Muhammed Emin Hüseyini'nin 21 Ağustos 1969'da Mescid-i Aksa'nın yakılması üzerine yazdığı bir yazının (Mescid-i Aksa ve Siyonizm) Hilâl dergisi (yıl: 1970, sayı: 107, syf. 12-15, 31) tarafından tercüme edilerek yayımlandığına da işaret edelim.

Bu vesileyle merhum dava adamı, lider, Kudüs Müftüsü Hacı Muhammed Emin Hüseyini'yi ve bu uğurda şehit düşenlerin tümünü rahmetle anarım. ■

FİLİSTİN: TARİHİN MÜTEMADİYEN YAZILDIĞI ÜLKE

Prof. Dr. Ahmet KAVAS | İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Birleşmiş Milletlerin 1945 yılındaki kuruluşundan bugüne kadar aradan geçen 72 yıl içinde sıralarına üye olarak oturan nice ülke temsilcisi var ki haritalarda belirtilen isimleriyle geçirdikleri tarihî süreçleri bile iki asır, hatta bir asır dahi geriye götürülememektedir. Ama bir ülke var ki, ona zoraki gözlemci üye konumu ancak 29 Kasım 2012 günü verilebildi. Burasının coğrafi adı Filistin, başşehri tabii olarak Kudüs, halkı da 14 asırdır Müslümandır. Hz. Muhammed'in izinde dinlerinin kendilerine öğrettiği

hoşgörü, tahammül, sabır, hasılı gök kubbe altında birlikte yaşama adetlerine bağlılık adına aralarına Hristiyanı da aldılar, Yahudi'yi de. Oysaki sadece bu ikisi İslamiyet gelmeden önce buralar yaşanmaz hale getirilirken acı çekmenin ne demek olduğunu, hatta bugün İsrail'in yaptığı gibi acı çektirmenin de ne anlama geldiğini yaşamışlar, yaşatmışlardı.

Tarihçiler Filistin adının bu topraklara isim olduğu dönemi tespit için kendilerini çok yormadılar. Elbette ki milattan önceki asırlarda "Filistler" diye bir toplum vardı ve bunların yaşadığı ülkeye de

Filistin denmişti. Fakat Arapların "Bilâdüşşâm" dedikleri bu coğrafyadan geçen kavimlerin, milletlerin, inanış biçimlerinin isimlerini sıralamak bile epeyce zordur. İnsanlık ilk defa bu topraklarda mı doğdu kesin bilmiyoruz, ama nice medeniyetin binlerce yıllık mazisinin buralarda şekillendiği bir gerçektir. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam inançlarının gereği risaletle görevlendirilen nice peygamber ya burada yaşadı ya da burada mutlaka bir müddet bulundu. İçlerinde en önemlileri ise Hz. Musa'nın Mısır'dan buraya hicreti, Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesi ve Hz. Muham-

med'in Mekke'den Mescid-i Aksa'ya, buradan miraca çıkmasıydı. Özellikle henüz Mekke döneminde namazlarını Kâbe'yi önüne alıp Mescid-i Aksa'ya dönmesi ve Medine'ye hicretinden sonra da 17 ay namazlarda Mescid-i Aksa'ya dönerek kılması tüm Müslümanların tarih boyunca buraya büyük kutsiyet atfetmelerine sebep oldu. Öyle ki bu hissiyat sayesinde burayı sadece kendileri için değil, aynı düşündeki diğer iki din mensubuna da daima her türlü tahammülü gösterip birlikte yaşamanın en güzel örneğini gösterdiler.

Dünyada insanlığın neşvünema bulduğu nice merkezi yerler vardır ve oralarda tarih kısa veya uzun asırlar yaşanmış, ama şu anda yazımı durmuş gibi sakin ve sessizdir. Fakat Filistin topraklarında tarih mütemadiyen yazılmaktadır. Yahudiler için milattan önceki asırlar adeta putlaştırılıp o dönemleri yeniden yaşamak uğruna tüm insanlığı yok edecek kadar bu coğrafyayı kendi adlarına ölüm kalım meselesi yapmak artık dinî değerlerin de çok ötesinde bir noktaya ulaştı. Tarihlerinde yaşadıkları ne kadar acı hatıra varsa çok daha fazlasını bugün Filistin halkına gözlerini kırpmadan reva görmektedirler. Kimdir bu acılara maruz kalan Filistin'in mazlum ve masum halkı? Bunlar sadece Arap mıdır? Haçlılar zamanında gelen Batılı toplumların soyundan gelen Hristiyan veya bazı aralıklarla farklı coğrafyalardan buralara göç etmelerine müsaade edilen Yahudiler midir? Aralarında Türkler, Habeşliler, Mağripliler; kısacası Afrika'dan, Asya'dan ve Avrupa'dan gelen başka kimler vardır? İçlerinde sadece Yahudiler hariç hepsi XX. yüzyıla geldiğinde yeni bir kimlik kazanmış ve onlar artık ortak bir isim-

lendirmeye Filistinlilerdir. Çünkü onları XX. yüzyıldan günümüze uzanan zulmün karşısında bu yeni kimlik tutmaktadır. Artık üzerlerinde denenilen tüm zulümleri göğüsleyerek bu topraklarda yaşasalar da, dünyanın öbür ucundaki Latin Amerika ülkelerinde bile yaşamaya zorlansalar da onlar hep Filistinlidir ve böyle isimlendirilmeyi tercih ediyorlar. Batı, siyasetin en hileli oyunlarını geçtiğimiz asır içinde bir kez daha oynamış, bu tarihi coğrafyada Osmanlı adaleti ve merhametini sinsice yok edince bugün Filistinli, Ürdünlü ve İsraili diye üç yeni kimlik ortaya çıkmıştı. Kudüs ise doğu ve batı diye tarihinde hiç olmayan bir şekilde ikiye ayrıştırıldı.

Yahudiler yaklaşık 2000 yıl önce çıkartıldıkları Kudüs için 3000 yıllık başkentimiz demeye başladılar. Arz-ı mev'üd, yani vadedilmiş topraklarda bundan 14 bin yıl öncesine ait izlere rastlamıştır. Filistin'in ilk halkı Samilerdir ve onların soyundan gelen, hatta ilk Arapların da ataları kabul edilen Amalika ve MÖ III. bin yılda burada yaşayanlar Kenanlılardır ve onların adına istinaden bölgeye Kenan diyarı da denmektedir. Kavimler göçü zamanında MÖ 1200'lü yıllarda buraya gelenlere Filistler denmekteydi. Sahil kısmında bundan üç bin yıl önce yaşayan ve zamanla Akdeniz havzasına da yayılan Fenikelilerin ve Aramilerin de ata yurdu bu bölgedir. Hz. Musa ile Mısır'dan göçün de bu asırlarda olduğu, Amâlîka ve Filistlerle çarpıştıkları tarihi olarak anlatılmaktadır.

MÖ XI. yüzyılda ilk İsrail devletinin kurulduğu ve kralları Talut'un yerine geçen Hz. Dâvud'un bugünkü Kudüs'ü alıp bir saray yapıtırıp Amâlîka ve diğer kavimleri

boyun eğdirip 33 yıl idaresinde tuttuğu rivayet edilmektedir. Hz. Süleyman ise MÖ 972-932 yılları arasında buraya altın çağ denilen en iyi zamanını yaşattı. Süleyman Mabedi ve Mescid-i Aksa gibi binalar bu dönemde ilk defa inşa edildi. Onun vefatı ile devleti başşehri Sâmiriyye olan İsrail, diğerininki de Kudüs olan Yahuda adıyla ikiye ayrıldı ve Asurlularca bunlardan ilki MÖ 721'de, diğeri de MÖ 586'da yıkıldı. Halkın çoğu Mezopotamya'ya sürüldü. Bir müddet sonra Pers İmparatoru Kyros önce Bâbil'i ardından da bugünkü Filistin topraklarını ele geçirince İbraniler olarak da bilinen Yahudilerin bir kısmı eski topraklarına dönebildiler. Bâbillilerin yıktıkları Süleyman mabedi ve diğer binaları tekrar onardılar. MÖ 334'te yaşanan bir diğer istila ise Büyük İskender tarafından yapılmış ve Kudüs işgal edilmiştir. Süleyman mabedi ibadete kapatıldığı gibi halk putlara tapmaya zorlanınca büyük isyan çıktı. Romalılar da epeyce kuvvetlenince bu bölgeye uzandılar ve MÖ 63 yılında başlayan istilaları MS 70 yılındaki Roma Kralı Titus'un Kudüs'ü yağmalamasıyla yeni bir döneme girildi. Bu arada Hz. İsa Filistin'in Nasıra şehrinde doğmuştu.

115-117 yılları arasında Roma'ya karşı yaşanan yeni bir Yahudi isyanı sonrasında sayıları iyice azalırken 132-135 yıllarındaki üçüncü isyanlarında buradan bir kez daha sürüldüler. Romalılar yeni binalar inşa ettikleri buranın merkezine Aelia adını vermişler ve Araplar bunu İliya olarak telaffuz ediyorlardı.

Medeniyetlerin başkenti: Kudüs

Yahudilerin en son Romalılar tarafından tam 1700 yıl önce çık-

rıldıkları Kudüs şehri nasıl olur da sadece onların üç bin yıl aralıksız başkentleri olabilir? Hristiyanlara gelince burayı adeta tüm benliklerinin ayrılmaz parçası kabul etmeler de tüm varlıkları 312'de Roma imparatoru Konstantinius'un bu dine girmesi ve bu imparatorluğun 395'te ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma da denilen Bizans'ın idaresinde üç asırdan biraz fazla kalmasıdır. 611 yılında Sasani saldırısına uğrayan Kudüs'te 614'te büyük bir katliam olmuş, 629'da da Heraklius tarafından alınarak tekrar Bizans'ın eline geçmişti. Hz. Ebubekir'in hilafeti döneminde 634'te Amr İbnü'l-As komutasında Filistin'de fetihler başlamış, 638 yılında Ubeyde İbn Cerrâh'ın Müslüman orduları burasını barış yoluyla fethedip bizzat Hz. Ömer'in eliyle teslim aldılar.

İslami döneme girer girmez burada yeni dinin yayılması yanında bilhassa Emeviler döneminde epeyce Arap kabilesinin buraya göçü teşvik edildi. Halife Abdülmelik b. Mervan Kudüs'e çok önem verdiği gibi yerine geçen oğullarından Velid ve Remle'yi Filistin'in başşehri yapan Süleyman da hilafetleri döneminde babalarının izinden gittiler. Kudüs'e Müslüman toplumlar içinde ilk defa büyük değer verenler Emevî halifeleri olmuştur. 90 yıllık iktidarlarında yıkılan Mes-cid-i Aksa'dan Kubbetü'ssahra'ya, şehri çevreleyen surlardan diğer cami ve benzeri binaları yapmalarına kadar onların izlerini taşımaktadır. Abbasilerin kurucusu Ebû Mansur da Kudüs'e aynı şekilde değer vermekteydi.

Müslümanlar 1099-1244 yılları arasındaki 145 yıllık Haçlı işgali hariç 1917 yılına kadar 1134 yıl bilfiil Kudüs'ü Mekke ve Medine

ile birlikte üçüncü kutsal şehir kabul ederek burasına sahip oldular, bazı yöneticiler için vefat edildikten sonra buraya gömülmek bir ayrıcalık kabul edildi. Bu kadar süre Müslümanlarca idare edilen Kudüs "Yahudilerin başkentidir" ifadesinin yaşanmış son iki bin yılda hiçbir karşılığı yoktur.

Günümüzde iki milyarı aşan Müslüman toplum içinde Kudüs konusunda duyarlılık giderek azalmaktadır. Yahudilerin XX. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'ne karşı yıkıcı hamleleri fırsata çevirerek bu mukaddes şehri sadece kendileri için vadedilmiş topraklar olarak dindaşlarına ve dünya kamuoyuna takdim etmektedirler.

Bir Türk-İslam şehri olarak Kudüs

Abbasilerin iktidara gelişinden bir asır sonra Mısır'da devlet içinde devlet olan ve anayurtları dahil yüzünde yayıldıkları tüm coğrafyalardaki ilk Müslüman Türk devleti olarak bilinen ve Ahmed b. Tolun tarafından 868'de Mısır'da kurulan Tolunoğulları 878'de Kudüs'ü idaresine aldı. Türklerin idaresindeki ilk dönemdir. Kurduğu hâkimiyet 905 yılında sonlandıysa da çok geçmeden yine Mısır'da İhşidîler adıyla ikinci bir Müslüman Türk devleti daha doğdu ve Kudüs'e çok önem verdiler, ölen hanedan mensupları buraya defnedilmeyi vasiyet ettiler. 969'da Fatımîlerin Mısır'ı ele geçirip 972'ye kadar Kahire'yi yeni başkent yapmalarından sonra Arap yarımadasına doğru topraklarını genişletince Kudüs'ü de idarelerine geçirdiler ve yaklaşık bir asır ellerinde kaldı.

Büyük Selçuklu Devleti İran'a kadar Kuzey Irak ve Suriye'ye kadar

genişleyen hakimiyet alanlarına kısa zamanda Kudüs'ü de dahil etti ve Müslüman Türklerin üçüncü defa burada idareleri başladı. 1069-1070'de Kurlu Bey Filistin'de bir Türkmen Beyliği kurdu ve onun 1071'de vefatı üzerine yerine Büyük Selçuklu Devleti adına Sultan Melikşah'ın kardeşi Tutuş'un komutanlarından Atsız b. Urak geçti ve 1071'de Kudüs'e gelerek burasını alıp Abbasi Halifesi ve Sultan Alparslan adına hutbe okuttu. 1079'da Suriye Selçuklu devletini kuran Tutuş Kudüs ve civarını Artuk Beye iktâ olarak verdi. 1091'deki vefatından sonra da bunun oğulları Sökmen ve İlgazi 1098'de Fatımîler lehine kaybedene kadar 28 yıl Selçuklu idarelerinde kaldı. Ancak Avrupa'dan yola çıkıp Anadolu'yu baştan başa geçerek gelen birinci Haçlı ordu-sunu Fâtımîler durduramadılar ve 1099'da Kudüs de işgal edildi. Şehri kendilerine teslim eden Fâtımî Valisi İftiharuddevle beraberindeki az sayıdaki askeri ile emân alıp buradan sağ çıkarken çocuk, kadın ve yaşlı demeden tüm Müslüman Kudüs halkı kılıçtan geçirildi. Tüm mabetler ya yıkıldı, ya da kiliseye çevrildi. Onlarla birlikte Yahudilerin de tamamı öldürüldü.

Bu haber Suriye'de ve Anadolu'da Müslümanları ve özellikle Türkleri çok üzdü. Burayı tekrar almak ve huzura kavuşturmak için her fırsatı değerlendirdiler. Şam ve Halep Atabeği olan Nureddin Mahmûd Zengi'nin gerçekleştirmek istediği üç hedefinden birincisi Haçlı kalıntısı Suriye bölgesindeki krallıkları ortadan kaldırmak, ikincisi Mısır'ı Fâtımî idaresinden kurtarmak ve üçüncüsü de özellikle Kudüs'teki Hristiyan varlığına son vermektir. Bunlardan ilk ikisini gerçekleştirdi,

üçüncüsü için de tüm hazırlıklarını yapmasına rağmen 1174'teki vefatı üzerine kumandanlarından Sela-haddin-i Eyyûbî 1187 yılında onun bu muradını Eyyûbiler adıyla kurduğu devleti adına gerçekleştirdi. Ancak onun 1193'te vefat etmesi üzerine Kudüs bir kez daha Haçlıların eline geçti.

1244 yılında Mısır'da Eyyûbî hâkimi el-Melikü's-Sâlih ile anlaşılan ve merkezleri Orta Asya'dan kısa zamanda Anadolu ve Suriye bölgesine kadar gelen Hârizmşahların son temsilcileri Kudüs'ü Haçlılardan geri aldılar ve böylece 145 yıllık zulüm tamamıyla sona erdi. 1250 yılında Mısır'da Eyyûbiler'in yıkılması üzerine kurulan Memlûklü devletin ikinci kurucusu olarak Sultan Baybars kabul edilmektedir. Başta Kudüs olmak üzere bir taraftan bölgedeki Haçlı kalıntılarına karşı mücadele ederken, diğer taraftan da tüm Müslüman alemi için büyük tehlike haline gelen Moğollar'ı 1260 yılında Ayncâlût Savaşı'nda yok edince artık yeni bir dönem başladı. Memlûkler ilk Haçlı istilasından itibaren mahvedilip adeta tüm Müslüman izleri silinen Kudüs'ü adeta yeniden inşa ettiler. Bu şehre o kadar değer verdiler ki devletin sürgüne göndermek istediği önemli şahsiyetler genelde buraya gelmeyi ve vefat ettiklerinde burada defnedilmelerini vasiyet ettiler. Bu mukaddes şehirde tespit edilen 150 tarihi eserin yarıdan fazlası onlar tarafından inşa edildi. Filistin olarak bildiğimiz coğrafyayı Kudüs dahil altı ayrı bölgeye ayırıp yönettiler. Abbasiler zamanındaki vakıf düzenine büyük önem verip daha da geliştirdiler. Şehirde asırlar sonra Müslüman nüfus diğerleri arasında en kalabalık orana ulaştı. Daha önceki dönemlerde buradan

göç eden Hristiyanlar da, Yahudiler de huzur ortamı sağlandığı için gelip tekrar yerleşmeye başladılar.

Osmanlı Kudüs'ü: Üç din mensubu için huzur ortamının adı

Osmanlı Devleti Padişah Yavuz Sultan Selim ile Memlûklerle 1516'de Mercidâbık Savaşı'nı yaptı ve 1517 yılında Mısır'ı ele geçirip bu devlete son verdiğinde Kudüs ve çevresi de İstanbul'a bağlanmış oldu. Kanuni Sultan Süleyman zamanında bölgenin fethi tamamlandı. Kudüs'teki mukaddes mekânları korumak için 868 dönümlük kısmın etrafı surlarla çevrildi. Burasını Arz-ı Filistin ismiyle Şam eyaletine bağlı Kudüs, Gazze, Nablus ve Safed adıyla dört sancağa taksim edip yönettiler. 1798'de Mısır'ı işgal eden Napolyon Bonapart'ın Kudüs'ü işgal niyetini ve yeni bir Haçlı katliamını Cezzar Ahmed Paşa önledi. 1865 yılında Şam ve Sayda vilayetleri Suriye adıyla birleştirilince Kudüs de bir müddet buraya, 1872 yılından itibaren de müstakil mutasarrıflık yapıp doğrudan İstanbul'a bağlandı. 1917 yılındaki İngiliz işgaline kadar da tam 400 yıl Osmanlı idaresinde kaldı. Böylece Tolunoğulları ile ilk defa 878'de başlayıp 27 yıl süren, ardından İhşîdilerle 935'te başlayıp 34 yıl devam ederek toplam 61 yıl Kudüs ve çevresi Müslüman Türklerin idaresinde kaldı. 1071'de Suriye Selçukluları tarafından Fâtımiler'den alınan Kudüs 1099'daki Birinci Haçlı Seferi ile elden çıkana kadar 28 yıl ikinci defa Türkler tarafından yönetildi. Her ne kadar kendisi fethini göremese de komutanlarından Selâhattin-i Eyyûbî'nin 1187'de Kudüs'ü fethetmesi tarihe önemli damga vuran gelişmelerden birisi oldu ve onun 1193'te ölümünden

kısa süre sonra burası tekrar Haçlıların eline geçtiği için sadece 6 yıl yerine geçenlerce elde tutulabildi.

Müslümanlar için mutlaka kurtarılması gereken bu şehri bir daha kaybetmemek üzere 1244'te Haçlılardan Mısır Eyyûbî emirinin desteğini de alarak kurtaran Hârizmşahlar oldular ve kısa süre sonra tüm bölgeyi tek idarede toplayıp 267 yıl idare eden Memlûkler ile toplam 273 yıl üçüncü kez Türklerin idaresinde kaldı. Osmanlı'nın dört asır süren idaresi ile birlikte Kudüs ve çevresi Türkler tarafından 768 yıl idare edildi. Haliyle burası tarihinin hiçbir döneminde Türkler dışında başka bir millet tarafından bu kadar sahiplenilmedi ve huzur ortamı tesis edilemedi. Özellikle Osmanlı dönemi tüm insanlık adına farklı inanç mensuplarının huzur içinde yaşadığı en örnek şehir oldu. Günümüzde Türkiye'nin Kudüs meselesine bu kadar yakın davranmasının ardında Müslüman olmalarından itibaren Mekke ve Medine'den sonra en çok kutsiyet attettikleri şehir olması gerçeği yatmaktadır.

XX. yüzyılda Kudüs ve çevresindeki tüm yerleşim yerlerine tarihlerinin en büyük baskısını uygulayan Yahudilerin neredeyse tamamına yakınının bu topraklarla bağlarını koparan putperest Roma ve devamında Hristiyan olunca müdâvimlerinin birkaç asırlık idaresi, Müslüman Arapların toplam 438 yıllık idareleri de dahil bu topraklar Türkler için daha fazla değer ifade etmektedir. Yahudiler ve Hristiyanlar için ifade ettiği kutsiyetten daha fazlasını Müslüman Türkler için ifa etmektedir ve verdikleri mücadele ile bunu ortaya koymaktadırlar. ■

DOÇ. DR. HALİL ALTUNTAŞ:

“Nihai sorumluluğumuzun Allah’a karşı olduğunu unutmamak gerekiyor.”

Söyleşi: Kaan H. SÜLEYMANOĞLU

Sayın Hocam, Diyanet İşleri Başkanlığında uzun yıllar çeşitli kademe-lerde görev yaptınız. Sizin dünyanızda Diyanet neye tekabül ediyor, ona nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?

Hizmet vermeye çalıştığım uzun yıllar süresince edindiğim tecrübe ve bilgi birikimi elbette benim zihnime de bir Diyanet kurumu fotoğrafı vermiştir. Bugün Diyanet kurumu yapısı, mahiyeti, yapıp ettikleri, topluma verdikleri, veremedikleri ile bu Müslüman toplumun gözü önündedir. İçinde yaşadığımız her türlü ortamda toplumumuzun sahip olduğu dini-manevi değerlerini koruyup bütün sosyal kesimler

arasında bağlayıcı ve bağdaştırıcı bir rol oynamaktadır. Ben böyle görüyorum. Şurası da var ki Başkanlığın yapıp ettikleri masaya yatırılırken çok kere bu kuruma bir örgün eğitim kurumu gözü ile bakıldığı hatasına düşüldüğüne şahit oluyoruz. Oysa temelde bir hizmet kurumu olarak tasarlanan Başkanlığa kitleleri bilgilendirme noktasında verilen görev “aydınlatma”dır. Ben buradan şunu anlıyorum: Devlet kendi eğitim sistemi içinde geniş kitlelere dini öğretir/öğrenme imkânını verir. Toplum nezdinde eksikliği hissedilen yahut zaman içinde orta çıkan dini temelli problemlerin halledilip cevaba bağlanmasında Başkanlık devreye girecek ve görevlerini yürütecektir.

Bu da pratikte olduğu gibi cami kürsü ve minberleri, dini yayınlar, toplantı ve açıklamalar üzerinden yürür ve öyle de olmaktadır. Bu tür faaliyetlerin arzulan etkiyi gösterebilmesi için dini bilginin geniş halk kitlelerine yeterli düzeyde ulaşması gerekmektedir. Kısaca Diyanet İşleri Başkanlığı, din deyince sadece kedisinin akla geldiği bir kurum değildir ve öyle de görülmemelidir.

Göreve nasıl başladınız. Geçmişle mukayese ettiğinizde dünden bugüne neler değişti?

Benim memurluk hayatım öğretmenlikle başladı. 1975 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünden mezun olduktan sonra Giresun İmam Hatip Okuluna meslek dersleri öğretmeni olarak tayin edildim. Bir dönem çalışıp askerlik görevim için ayrıldım. Askerlikten sonra kısa bir süre Bitlis Ortaokuluna tayin edildim. Zamanın şartları sebebi ile burada da fazla kalmayıp istifa ederek ayrıldım. Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğüne bağlı öğrenci yurtlarında müdürlük yaptım. O sıralarda Haseki Eğitim Merkezine giriş için imtihan yapıldığını duydum. Bu imtihana girip ne yazık ki "seçilemediniz" yazısı aldım. Vakıflardaki görevimden de ayrılmak durumunda kaldım. Bir yıl kadar resmi görevim olmadı. Bu süre içinde Haseki Eğitim Merkezinin 4. Dönem için açtığı imtihana girdim. Onun da hikâyesi biraz uzundur, ama burada kalsın. Bu sefer başarılı olduğum yazısı geldi. -O sıralarda Başkanlıkça açılan Müftülük-Vaizlik imtihanlarına girip başarılı olmuştum.- İmtihani yapan hocalar "Kadir (Bozlu) beye git, tayin işlemini yapsınlar." dedi. Böylece Diyanet İşleri Başkanlığı mensubu olmuştum. İlk tayinim de Manisa'nın Gördes ilçesi vaizliği oldu. 2-3 ay sonra 1983 yılında İstanbul'daki eğitim merkezine kursiyer olarak katılmış oldum. Şunu ifade edeyim; bu eğitim merkezine girmek isteyişim, memuriyet ciheti ile değil, oradaki eğitim imkânından yararlanmak arzusu ile olmuştur. Ama takdir başka imiş ve Başkanlık bünyesinde kaldım. Hamdolsun ki öyle oldu. Eğitim merkezinden mezun olduğumuz 1986 yılında ilk dört sırayı alanlar olarak Vahdi Boydaş, ben, Muzaffer Şahin ve Ekrem Keleş, Din İşleri Yüksek Kurulu

Uzmanlığına tayin edildik. İşte o tarihten emekliye ayrıldığım 30 Kasım 2017 tarihine kadar Kurul çatısı altında Kurul Uzmanı ve Kurul Üyesi olarak otuz bir yıl kesintisiz hizmet etme fırsatını nasip etti Allah; O'na hamdolsun.

Geçmişten bugüne neler mi değişti? Göreve başladığım günlerden aklımda kalan ilk sahne 6-7 kişinin bir arada oturduğu bir odada, elimde kurşun kalemle hazırlamaya çalıştığım fetva taslaklarıdır. Din İşleri Yüksek Kurulu iki üç üye ile çalışmaktadı. Faaliyetler tabii ki rutinin ötesine pek geçemiyordu. Şimdiye göre her bakımdan kısıtlı imkânlar söz konusu idi. Kurul Kalem odasına ilk defa bir elektronik daktilo makinesi

girdiğinde birtakım şeylerin değişmekte olduğunu kestirmiştik. Kısa süre sonra bilgisayar ve daha sonra da internet hayatımıza girdi. Klasik sözdür, ama söyleyeyim: "Şimdi her şey çok iyi, eskiden böyle mi idi ki..." Gerçekten de öyle, nimetlere şükür için ne yapacağımızı şaşırmanın gereken bir ortam içindeyiz şimdi. Bu sorumluluk duygusu uyularımızı kaçırmalıdır diye düşünüyorum.

Görev yaptığınız yıllar boyunca unutmadığınız bir anınızı ya da şahitliğinizi bizimle paylaşır mısınız?

Bu noktada söyleyebileceğim ilk şey, göreve başladığım ilk günlerde, vefat ettiğini duyduğum eski Kurul başkanlarından Ahmet Hamdi Kasapoğlu'nun cenazesine katılmış olmamdır. Şahsen görüşme imkânını bulamadığım Hoca'nın cenaze namazına katılmıştım. O günlerden aklımda kalan başka bir hatıra da, Kurul Başkanvekili İrfan Yücel Bey'in yazılı açtığı kullanılmış mektup zarflarının iç yüzlerini yazdığı fetvalara müsvedde kâğıdı olarak kullanmasıdır. Kurul Uzmanları Hüseyin Yılmaz ile Ali Vehbi Cengiz ikilisinin gündelik mesai hayatımızdaki yeri, o dönemde yaşayanların hoş bir ortak hafızası durumundadır.

Akademik çalışmalarınıza nasıl başladınız?

Şu tarihte ve şu şekilde başladı diyemem. Bu noktaya, içimdeki kendimi yetiştirme ilkesinin bir sonucu olarak gelmişimdir belki de. Daha Bursa İmam Hatip Okulu'nun ilk ve ikinci sınıflarında iken Hocalarımı-

“

Bu yola giren bir kardeşimizin defterinden "boş vakit" kavramı silinmiş olmalıdır. "Dinlenmek boş vakit değil, bir ihtiyacı karşılamaktır" ilkesi bize bir örnek ve yol gösterici olabilir. Kütüphaneyi sevmek şart. Ömür kısa, yapılacak iş çok.

”

zın, özellikle Sabahattin Öztürk Hocamızın teşvikleri, önümüze büyük hedefler koymuştu. Kendisine sağlıklı ömürler diliyorum. İsmail Karaçam ve Merhum Ahmet Yayla Hocalarımızı da hatırlamam gerekiyor. Tahsil hayatım boyunca bu hedefi hep güttüm. Diyanette görev almadan önce, 1980 veya 1981 yılıydı, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde açılan Tefsir asistanlığı imtihanına girdim. Başarılı olmuştum. İmtihan komisyonu başkanı rahmetli Mehmet Sofuoğlu Hocamız imtihandan sonra; "Hoca, imtihanın tamam. Nasip olursa tayinin yapılıncı derslere gireceksin. Sakın ha okulda hiçbir grup ve tarafa dâhil olma!" diye tembihte bulunmuştu. O sırada memurluktan istifa etmiş olduğum ve henüz bir kadroya atanmış bulunmadığım için atamam yapılamadı. Anlaşılan Enstitüye açıktan kadro tahsis edilememişti. Nasip değilmiş. Daha önce Ankara İlahiyat Fakültesinde doktora yapmak üzere imtihanına girmiştım fakat iş başka bahara kalmıştı.

Haseki Eğitim Merkezindeki ihtisas eğitiminden sonra Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanlığına tayin edildiğimiz 1986 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne akademik kariyer isteği ile başvurduk. Fakat arzu ettiğim branşlardan imtihan açılmadığı için ertesi yılı beklemek durumunda kaldım.

1987 yılında Tefsir alanında yüksek lisans çalışmasına başladım. Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu Hoca ile çalışmak nasip oldu. Sonrası geldi... Rahmetli Salih Akdemir Hoca ile çalıştık. Bu süreçte derslerin takibi için Kurul Başkanvekili İrfan Yücel Hocamızın desteğini de unutamam.

Hem vazifelerini ifa eden hem de akademik çalışmalarını yürüten çalışma arkadaşlarımıza neler tavsiye edersiniz?

Akademik çalışma fırsat ve imkânı olan her genç kardeşimize tavsiyemizdir. Ancak vazife, rızkımızı kazandığımız iş alanını temsil ediyor. Temel ölçümüz, bugünkü ücretimi hak ettim mi, sorusu olmalıdır. Bu süreçte akademik çalışmayı öncelikle işimizi daha iyi yapabilme niyeti ile yapmak gerekiyor. Yani meslek içi eğitim gibi düşünmek farklı bir bakış açısı ile değerlendirmek gerekiyor. İşgal ettiğimiz mevkiin hakkını vermenin bir gereği olarak düşünmek gerekiyor. Bu yola giren bir kardeşimizin defterinden "boş vakit" kavramı silinmiş olmalıdır. "Dinlenmek boş vakit değil, bir ihtiyacı karşılamaktır" ilkesi bize bir örnek ve yol gösterici olabilir. Kütüphaneyi sevmek şart. Ömür kısa, yapılacak iş çok.

Bir yazınızda Shopenhauer'ın "umutla şaşkına

dönmüş vaziyette ölümün kollarında dans” ifadesine ve sanatçıların “sahnede ölmek istiyorum” sözlerine atıfta bulunarak “zaten hepimiz sahnede ölüyoruz” demiştiniz. Buradan hareketle sormak istiyorum: Perde çekildiğinde ne yapıyor olmak isterdiniz ve neden?

Burada bir nokta tespitinde bulunmak benim için zor. Çünkü “şu halde olmak isterdim” sözü geleceğini şansa bırakmış, elinden bir şey gelmeyen bir dünya görüşünün ürünü gibi görünüyor. İnsan nasıl ve hangi halde perdenin arkasına çekilmek istiyorsa bunu sağlayacak bir hayatı yaşamaya çalışma hesabı içinde olmalıdır. Bu öğüdü Resüllah’ın bize sunduğu hayat felsefesinden alıyoruz. Malum, “nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz” buyruluyor. Bu ilkeyi dikkate almadan şu veya bu halde ölmek isterim demek bana biraz zeminiz temenni gibi geliyor. Müslüman olarak yapmamız gerekeni yapıp gerisini rahmet-i Rahman’a bırakırız diyorum. Rabbülaleminin ilim ve kudreti ile bir saniyesinden bile gaflet etmediği hayat oyununun oyuncularını olarak dünya sahnesindeyiz. Zaten sahnede ölüyoruz, demem de o.

Diyanet İşleri Başkanlığı, müftüler, vaizler ve din görevlileri, Kur’an kursu öğrencileriyle toplumun kılcal damarlarına nüfuz edebilen bir personel imkânına sahip. Son olarak din hizmetlerinde vazife

icra eden arkadaşlarımıza neler söylemek istersiniz?

Din hizmeti düzleminde yer alan her konumdaki insanlar olarak diğer bütün iş alanlarında çalışanlara göre hem çok avantajlı, hem de çok riskli durumdayız. Hakkını verip, sorumluluklarımızı yerine

getirebilir, bu yolda samimi bir niyet ve çaba içinde olursak, işimiz iyidir. Dinimizi yaşarken, hayatımızı da kazanmış oluyoruz. Ama bunun tersi hal bizi, dinimizi geçim alanı olarak görmek durumuna düşürür. Bundan Allah’a sığınmalıyız. Bu yolda hizmet veren insanlar olarak en çok ihtiyaç duyduğumuz şey bireysel nitelik ve kalitedir. İşimizin hakkını verebilmemizin birinci şartı budur. Tabi ihlas ve iyi niyetle desteklenen bir kaliteden söz ediyoruz. Karşılaşabileceğimiz birtakım zorluklar ve olumsuzluklar bu hedefle bizim aramızda bir mazeret, bir engel, bir bahane oluşturmamalıdır. Herkes bulunduğu zeminin şartlarına göre davranmalı. Nihai sorumluluğumuzun Allah’a karşı olduğunu unutmamak gerekiyor. Bu tutum, şartlar ne

olursa olsun, bizi kendi iç dünyamızda yüceltecek; ihtiyaç duyduğumuz enerjiyi kendi içimizde üretme imkânını sağlayacaktır. Her akşam başımızı yastığa koyarken “Bugün ne yaptım?” sorusu ve bunun gereği rehberimiz olmalı.

Bana bu fırsatı verdiği için Diyanet Aylık Dergi’ye şükranlarımı arz ediyorum. ■

Akademik çalışma fırsatı ve imkânı olan her genç kardeşimize tavsiye-mizdir. Ancak vazife, rızığımızı kazandığımız iş alanını temsil ediyor. Temel ölçümüz, bugünkü ücretimi hak ettim mi, sorusu olmalıdır. Bu süreçte akademik çalışmayı öncelikle işimizi daha iyi yapabilme niyeti ile yapmak gerekiyor.

1952’de Trabzon Araklı’da doğdu. 1970’te Bursa İmam-Hatip Okulunu ve İstanbul Zeytinburnu Lisesini (dışarıdan) bitirdi. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünden mezun olduğu 1975’te Giresun İmam-Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmenliğine tayin edildi. 1977’de atandığı Bitlis Ortaokulu Din Bilgisi öğretmenliğinden kısa bir süre sonra ayrıldı. Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı Bursa ve Biga Öğrenci yurtlarında müdürlük yaptı (1977-1982). 1983’te başladığı Manisa Gördes vaizliği görevi devam ederken Diyanet İşleri Başkanlığı Haseki Eğitim Merkezi kursiyerliğini kazandı. 1986’da buradan dördüncü dönem kursiyeri olarak mezun oldu ve Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu uzmanlığına atandı. Bu görevini sürdürürken Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Kürsüsünde yüksek lisansını tamamladı (1989). 1994’te doktor ve 2001’de doçent unvanlarını aldı. 1991’de Diyanet Gazetesi’nin yerine yayınlanmaya başlayan Diyanet Aylık Dergi’yi ilk hazırlayan ekipte yer aldı. 2001 yılı Nisan ayında Din İşleri Yüksek Kurulu üyeliğine seçildi. 2008’de yapılan seçimlerle yeniden üyeliğe seçildiği Din İşleri Yüksek Kurulunda, Dinî Yayınlar Komisyonu üyeliği ile Dinî Konuları İnceleme ve Soruları Cevaplama Komisyonu üyeliği görevlerini yürüttü. 2015’de atandığı Başkanlık Müşavirliği görevinin ardından 2017 yılı Aralık ayında emekliye ayrılmıştır.

BU VATAN SİZE MİNNETTAR

Yasemin ÇATI | Malatya Müftülüğü Kur'an Kursu Öğreticisi

Daha salona adımımızı atar atmaz içerideki manevi atmosferin sükûneti etkisi altına almaya başladı bizleri. Kırmızı beyaz tonlarının hâkim olduğu salonda, huzurun ve dinginliğin dalga dalga yayıldığı hemen hissediliyordu. Buram buram şehadet tüten evde, ay yıldız ve hilal figürü her köşede yer edinmişti.

iri ve güzel gözleri yere bakıyordu. Elini tuttum, usulca sokuldum yanına. Saçlarını tıpkı babası gibi okşayacak bir el arıyordu belki de dokunduğu her yürekte...

Emniyet teşkilatı ile ilçe müftülüğümüzün ortaklaşa yürüttüğü şehit evi ziyaretlerinden birine Diyanet mensubu olarak benim refakat etmem istendi. Oldukça duygulanmış ve kendimi bu görev için manen hazırlamaya çalışmıştım.

Emniyet görevlisi Kadriye Hanım bize şehit ailemizle ilgili gerekli bilgileri verdi. "3 çocuklu bir şehit evine gideceğiz." dedi arabada. Çocuklar için hazırlanan hediyeleri kontrol ettik. Millet olarak çetin bir sınavdan geçtiğimiz şu günlerde yapmamız gereken en önemli şey vatanımız uğruna şehit düşen kahramanlarımızın ailelerinin yanında olmak ve onlara sahip çıkmaktı. Bu düşüncelerle kısacık yolda derin ummanlara daldık. Ziyaretine gideceğimiz aileye odak-

lanmış ve onları hayalimizde tasvir etmeye başlamıştık bile.

Eve ulaştık, bizi kapıda karşıladılar. Salonlarına buyur ettiler. Daha salona adımımızı atar atmaz içerideki manevi atmosferin sükûneti etkisi altına almaya başladı bizleri. Kırmızı beyaz tonlarının hâkim olduğu salonda, huzurun ve dinginliğin dalga dalga yayıldığı hemen hissediliyordu. Buram buram şehadet tüten evde, ay yıldız ve hilal figürü her köşede yer edinmişti. Grubumuzun, salonu ve hane halkını

keşfetmeye çalışan gözlemleri devam ederken, ailenin hâlini hatırlarını sorarak sohbeti girizgâh yaptık. Jest ve mimiklerimizi kontrol etmek için büyük uğraş veriyorduk. Matem, tebessümü yüzümüze çok görüyordu. Fakat bakışlarımızda şefkat arayan üç yavru yanı başımızdaydı.

Şehit eşi ve çocuğu olmanın ayrı bir sorumluluğu, farklı bir duruşu olmalıydı. Onurlu ve hüznü ruh hâlinin bakışlarına yansımalarıyla, sözcükleri güç bela bir araya getirip “Hamdolsun iyiyiz, vatan sağ olsun.” diyebildiler.

Sonra evin küçüğü, “Babasının prensesi” yaklaştı, annesinin yanına usulca ilişiverdi. İsmi, okulunu, karnesini sorduk. Buğulu gözleri, ürkek bakışları ile cevapladı sorulanları. Ece’ymiş adı.

Hediyeleri takdim ettik. Küçük kız başta olmak üzere çocukların yüzlerinde gezinen hüznün az da olsa aralandı. Gözleri halelendi. Ece, “Bu dönem karnemi babamın eline veremedim.” dedi sessizce, “Mezarına koştuk annemle. Toprağının üzerine koydum. Bakmıştır değil mi?” diye ekledi. Kalbimi delen bu cümlelerini güçlükle yutkunarak destekledim. “Aferin sana baban seninle gurur duyuyordur.” diyebildim.

Kur’an okumak için müsaade istedik. Tilavetin ardından Ece’nin annesinin özenle hazırladığı şehit köşesine takılı kaldım bir süre. Şehidimizin, vatanın hemen hemen her karışında, görevi başında çekilen fotoğrafları özenle dizilmişti duvardaki panoya. Hepsinde aynı vakur bakış, aynı mağrur duruş vardı. “Ben burdayım, vatanıma gözüm gibi bakıyorum. Düşmana

göz açtırmam, geçit vermem.” diye okunuyordu bütün o fotoğraflar.

Bakışlarına tercümanlık yapmak için yanıma geldi Ece, “Bak burada Diyarbakır’dayız, şurası Mardin, bu da Bingöl...” Şu kısacık hayatında yurdun birçok yerinde babasıyla, el ele, gönül gönüle karşı koymuş düşmana. Minik bedeni diyar diyar gezmiş, her türlü zorluğu görmüştü. “Özlüyorum onu, bakıyorum her gün pencereden, her geçen polis arabasında onu arıyorum. Telsiz sesini bile özlüyorum.” dedi.

Şehit eşi ve çocuğu olmanın ayrı bir sorumluluğu, farklı bir duruşu olmalıydı. Onurlu ve hüznü ruh hâlinin bakışlarına yansımalarıyla, sözcükleri güç bela bir araya getirip “Hamdolsun iyiyiz, vatan sağ olsun.” diyebildiler.

Ece’nin bu sözleri hepimizin yüreğine taş gibi oturmuştu. Vatani ve milletin güvenliği için hayatını veren, fedakârlığın ve kahramanlığın en yücesine sahip bir babanın, bu nazlı evladı da en az vatan kadar değerli, vatan kadar kutsal, vatan kadar onurluydu. Bu yük sadece onun omuzlarında olmamalı diye düşündüm. Omuzuna dokunup saçlarını okşadım.

Annesi söze girdi. “Vatanın her karışını memleket bildik dolaştık.” diye devam etti. “Allah devletimize milletimize zeval vermesin, iki

çocuğuma devlet kadrosu verildi, minik kızımın eğitim masrafları karşılanıyor. Maddi gelecek kaygımız yok hamdolsun, Yusuf’umun eksikliğinden başka.”

Yusuf Polis de o şanlı vatan cenâverlerindendi. Bu şanlı vatanda herkesin bir kahramanlık hikâyesi var, acısı var, hüznü var, onuru var, vakarı var, Ece’nin yanında hepimizin de saygı ve minnettarlıkla yâd edeceği Yusuf polisimiz var.

Ziyaretimizin sonuna gelmiştik. Her türlü ihtiyaç ve sıkıntılarında çekinmeden aramalarını salık verdik. Ece ve annesi, “Yine gelin.” dedi. Bu anlamlı ziyaretten hissemize düşenleri uhdemize aldık, minnettarlığımızı bir bohça yapıp kapıda bırakarak vedalaştık.

Biz sizin yanınıza ne kadar gelsek azdır, dedim içimden. Omuzlarına yalnızlık yükü ilişmemeliydi. Zira vatan uğruna kara toprağa şehit düşen kahraman polisin emanetleri de tıpkı vatan gibi kutsal ve baş tacı olmalı değil miydi? Mübarek ve asil şehitlerimizin hatıraları önünde saygıyla bir kez daha eğilirken biliyorum ki; şehadetleri ile hayat bulan bu kutlu destanı, bu millet asla unutmayacak, asil ve temiz kanları ile sulanan her karış toprak muhafaza edilecek. Bu milletin ruh kodlarına işlenen vatan, millet ve bayrak aşkı, dün olduğu gibi bu gün de istikametle muhafaza edilecek.

Ülkenin birliği ve beraberliği, milletin onuru ve izzeti için toprağa düşen şehitlerin yakınları, gazi ve gazi yakınları ile bir araya daha sık gelmeliyim, diye gönlüme şerh düştüm. ■

Dünyayı kendi hırs ve ideallerine göre şekillendirmek için gücü ve şiddeti küreselleştiren, "Ben nasıl istersem öyle olacak!" kabadayılığı ile kötülüğü ve sömürüyü egemen kılmaya çalışan şeytani güçlerle onların işbirlikçileri dünyanın çivisini söktüler. Yeryüzünü fitne ve fesada boyadılar.

Halep

ÇİVİSİ ÇIKMIŞ DÜNYA

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

"Pusulasız bir hâlde girdik yeni yüzyıla. Daha ilk aylardan başlayarak, dünyanın hepten çivisinin çıktığını düşündüren kaygı verici olaylar meydana geliyor; üstelik bunlar birçok alanda birden gerçekleşiyor – entelektüel dünyanın, finans dünyasının, iklimin, jeopolitiğin, etiğin çivisi çıkmış durumda." Bu sözler Lübnanlı ünlü edebiyatçı Amin Maalouf'un, başlığını ödünç

aldığım 'Çivisi Çıkmış Dünya' adlı kitabından. (2017, 11.)

Pusulayı şaşırان insanoğlu, dünyanın dengesini bozdu. Kötülerin akla ziyan, tahripkâr emelleri yeryüzünü yoğun bir öfke, kin, nefret ve hınç cümbüşüne boyadı. Fanatizm, köktencilik, şiddet ve terörün uğramadığı kapı yok. Herhangi bir işgal, kıyım, iç savaş, nükleer tehdit, cinayet haberi duymadan yatağa girdiğimiz gün yok. Açlık, sefalet, fakirlik ve salgın hastalık-

lardan mustarip yüz milyonlarca insan var.

Dünyayı kendi hırs ve ideallerine göre şekillendirmek için gücü ve şiddeti küreselleştiren, "Ben nasıl istersem öyle olacak!" kabadayılığı ile kötülüğü ve sömürüyü egemen kılmaya çalışan şeytani güçlerle onların işbirlikçileri dünyanın çivisini söktüler. Yeryüzünü fitne ve fesada boyadılar.

Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle kalpleri

taşlaşmış hatta ondan da öte sertleşmiş (Bakara, 2/74.), kötülükleri kendilerini çepeçevre kuşatmış (Bakara, 2/81.) bu kötüler, iflah olmaz bir ikiyüzlülük ve sahte bir inatçılıkla dillerine doladıkları değerleri azgın bir sapkınlıkla ayaklar altına almak ve kirletmekle meşguller. 'Aşk Ahlâkı' isimli klasik eserinde, "Yazık o gafillere ki, uyuşan ruhlarını bir varlık sanırlar; içlerindeki hayvanı doyurmak için dünyayı bir pula satarlar; kör kuvvetin elinde harap olmak onların nasibidir" diyen merhum Hilmi Ziya Ülken Hocamızı rahmetle anmak boynumuzun borcu. (2017, 154.)

Dün Afganistan'da, Libya'da, Somali'de, Irak'ta sahnelenen senaryo bugün Suriye, Filistin, Arakan ve Yemen'de eksiksiz tekrarlanıyor. Emekli Büyükelçi Uluç Özülker'in kitabının başlığı bunu aynen teyit ediyor: 'Küresel Düzendeki Oyun Devam Ediyor.' (İst., 2017.)

Birkaç örnekle meramımızı biraz daha açalım.

2015'ten beri şiddet ve savaş sarmalının girdabında çırpınan Yemen, Arap İslam dünyasının en fakir ülkesi oldu. Adına türkü yaktığımız bu Müslüman beldesinde şimdi bir vekâlet savaşı sürüyor. Kim kiminle savaşıyor diye sorarsanız, fazla teferruata lüzum yok. Müslüman Müslümanla savaşıyor demem trajik durumu özetlemek için fazlasıyla yetecektir. Kardeşlerin birbirinin gırtlığına çöktüğü Yemen'de yeni icat 'vekâlet savaşı' olayının bir örneği sergileniyor.

Kardeş kavgası ne gün biter meçhul, ama inkâr götürmez bir gerçek var ortada: haksız yere cana kıyan, hele hele kan kardeşinin, din kardeşinin kanını döken ne bu dünya-

da ne de ahirette gün yüzü görür. Din, mezhep kim için? Ölürsen insan, çiğnenirse insanlık, kalır mı ortada din? Kurtarır mı mezhep? Bunu Yemenliler de anlasa keşke!

Kültürden gelen bir alışkanlıkla bellerinde taşıdıkları cenbiyelerini kınından çekmeden sorunlarını konuşarak hallederdi Yemenliler. Yemen'den acı kahve gelmiyor artık, gelen kan ve barut kokusu. Binlerce evde feryat figan var. Yemen'de yas var, ölen evlatlarına ağıtlar yakan analar var, evlatlarını gömerken gözyaşları sel olan babalar var. Heyhat, cenbiyeler kınlarından çekildi, kardeş kardeşi doğruyor!

"Havada bulut yok bu ne duman-
dır; mahlede ölü yok bu ne figan-
dır; şu Yemen elleri ne yamandır!"

Kahırlanmamak elde değil.

Yemen'i 1978'den 2012'ye kadar diktatör Ali Abdullah Salih yönetti. Uzun iktidarını sürekli saf değiştirme taktiğine borçlu olduğunu hiç saklamayan Salih, rüzgâra göre eğilen, yön değiştiren, kalıba göre şekil alan yanardöner bir karaktere sahipti. Hile ve dalavereyle yıllarca

iktidarını korudu. Bunun sırrını, "yılanların başı üzerinde dans etmek" deyiimiyle anlatırdı. Ne var ki, su testisi su yolunda kırılırdı, yani kişi amaç edindiği işte kazaya uğrardı, onunki de öyle oldu. Bizzat desteklediği Husiler tarafından feci biçimde öldürüldü.

Salih yaptıklarının hesabını vermek üzere huzur-u ilâhiye intikal ederken ardında harap bir Yemen bıraktı. Bugün, parasızlıktan çöplerin toplanmadığı Yemen'de hali hazırda 300 binden fazla insan bulaşıcı kolera hastası; her gün 7000 kişi bu amansız hastalığa yakalanıyor ve saatte 1 kişi hayatını kaybediyor. Savaşta ölenlerin sayısı 10 bini aştı; 14,5 milyon insan temiz içme suyundan mahrum; 17 milyon Yemenli açlıkla boğuşuyor; savaş 3 milyon insanı evinden yurdundan etti. Heyhat, bir zamanların zengin ticaret merkezi, en fazla Osmanlı / Türk şehidinin yattığı İslam belde-sinde yıkım var.

Dünyanın öbür ucunda, eski adıyla Burma, yeni adıyla Myanmar devletinin ve onun sözde munis görünümlü fanatik ırkçı Budist rahiplerinin elinden başka bir insanlık trajedisi yaşanıyor. İngiliz

The Guardian'ın haberine göre (11.09.2017), Rohingya Müslümanları dünyanın en fazla zulme uğrayan halkı. Birleşmiş Milletler'e göre de, Myanmar ordusunun yaptıkları 'bir etnik temizlik örneği olarak ders kitaplarına girecek cinsten'. Sayısız Müslüman köyü yakıldı ve yağmalandı; yaklaşık 3000 Arakan Müslümanı hunharca katledildi; kadınlar ve genç kızlar sistematik tecavüzlere maruz kaldılar; 800 binden fazla Müslüman komşu Bangladeş'e sığındı ve son derece zor şartlar altında hayat mücadelesi veriyor; sığınmacıların yüzde 60'ı kadın ve çocuklardan oluşuyor. Bu rakamlar her gün artıyor.

1940'lı yıllardan beri Arakan'da temel insani ihtiyaçları, vatandaşlık hakları inkâr edilen, toplumsal şiddetin kurbanı olan Müslüman Rohingya halkına sistemli bir etnik soykırım uygulanıyor.

Safran renkli kıyafetleriyle sokaklarda arzı endam eden, İslam ve Müslüman karşıtı fanatik söylemleriyle Budist halkı ve yönetimi kışkırtan ırkçı Rakhine-Magh rahiplerine en ciddi tepkilerden biri gazeteci Joe Freeman'dan ge-

Birkaç İslam ülkesi haricinde Türkiye ve diğer bütün İslam ülkeleri söz konusu kararı tanımadılar ve açıkça ilan ettiler: "Doğu Kudüs Filistin'in başkentidir." Mesaj yerini buldu, şimdi onlar düşünsün.

lir: "Birileri Bu Burmalı fanatik Budist rahipleri durdurabilir mi?" (www.theatlantic.com, 6 Eylül 2017)

Ruhları kötülükle mayalanmış insan müsveddeleri, insanlığı ve onun değerlerini zaman-mekân gözetmeksizin fırsatını bulduğu her yerde ezip geçiyor.

Geniş Müslüman coğrafyası benzer trajik senaryoları aralıksız yaşıyor. Tarihin, İslam toplumları için fazla bir seçenek sunmayan kısır bir döngüden ibaret olduğu algısı belleklere kasıtlı olarak kazınıyor.

İnanın, başımıza gelen musibetlerin hiçbiri tesadüfi değil.

Ayeti hatırlayalım: "Başınıza gelen her musibet sizin kendi elinizle kazandıklarınız yüzündendir..." (Şûrâ, 42/30.) İslam dünyasının mevcut hali ayeti alenen teyit etmiyor mu?

Miladi 636'da Hz. Ömer fethetti; 1187'de Selahaddin Eyyûbi Haçlı esaretinden kurtardı; 1517'de Ya-

vuz Sultan Selim ebedi Müslüman yurdu olarak tescilledi. Yeryüzündeki ilk kible olan beldeden, Mes-cid-i Aksa'nın ev sahibinden yani Kudüs'ten bahsediyorum.

20. Kolordu'nun Umum Zaiyat Defteri'ne göre, 1914-18 yılları arasında Filistin cephesinde Kudüs-i Şerif uğruna 2768 şehit vermişiz. (Yüzüncü Yılında Kudüs, TTK, 2017.) Evet, tıpkı Yemen gibi, uğruna binlerce şehit verdiğimiz Kudüs'ü kas-tediyorum

Gel gör ki, Kudüs İsrail'in başkenti ilan edildi ve böylece İslam dünyasının böğrüne bir hançer darbesi daha indirildi. 1948'de İsrail devletini kuranlar, 'vaat edilmiş topraklar' (arz-ı mev'ûd) ideallerine akıl-larınca kritik bir eşiği atlatarak bir adım daha yaklaştılar.

Ortadoğu'da bir işgal ve yıkım projesi adım adım yürüyor. Bu manada Siyonist emelin hülyası olan Büyük İsrail projesine somut bir eylem

çerçevesi çizen Oded Yinon Planı'nın içeriğini dikkatle okumanızı öneriyorum. 1980'de yayınlanan bu planın iki temel öncülü var. Birincisi, İsrail var olabilmek için bölgesel güç olmak zorundadır. İkincisi, bölgedeki bütün Arap devletleri parçalanarak çelimsiz devletçiklere dönüştürülmelidir.

Amerikalı siyaset bilimci ve devlet adamı Zbigniew Brzezinski 'Büyük Satranç Tahtası' adlı eserinde bölge ülkelerinin topraklarına yönelik yayılmacı stratejileri üç ana maddede özetler: Ülkeler arasındaki gizli anlaşmalar önlenmeli; güvenlik noktasında bağımlılıkların devamı sağlanmalı; tebaalar itaatkâr kılınmalı; barbarların bir araya gelmesi önlenmeli. (2017, 63.) Bu strateji ekseninde, 1979'daki Bilderberg toplantısında alınan bir kararı da dikkatinize sunmuş olalım: Müslüman Yakın Doğu tamamen Balkanlaştırılmalıdır; aşiret ve din temelinde küçük parçalara ayrıştırılmalıdır.

Dedik ya, hiçbir şey tesadüfi değil.

İslam dünyası üzerine kurgulanan ince planlar perde arkasındaki aktörler tarafından büyük bir titizlikle uygulandı. Yenileri sırada, kimsenin kuşkusu olmasın, Müslümanlar birbirleriyle kapışmaya devam ede dursun. Küresel düzende oyun devam ediyor!

Şimdi lütfen dikkat! Irak ve Suriye savaşı ve işgallerle güç ve takatten düşürüldü, aşiret, etnisite ve mezhep bağlamında parçalandı. Irak'ı işgal edenlerin aşikâr hedefi Irak petrolrollerini kontrol altına almaktır. Bu, buzağının görünen kısmıydı. Görünmeyen kısmı, Siyonizmin 'Büyük İsrail Projesi'ni hızlandırmaktır.

DAİŞ'i kimlerin kurduğu hâlâ bir muamma, değil mi? Bu bilmeceyi bu çerçevede yeniden düşünmenizi öneririm. Kendi halkının kanını döken, dindaşının boynunu vuran, memleketinin topraklarını tarumar eden, şehirlerini yakan yıkan, mirasını tarumar eden bir çapulcu grubunu örgütleyip meydana salanlar mevcut durumdan gayet memnun olmalı. Kalan sağları topladılar ve götürdüler; kim bilir belki, yeni sinsi hamleler için bir yerlerde onlara yeni talimatlar vermekle meşguller. Şehirleri, kasabaları insandan arındırma ve sonra da yeni işgalcilerine sessiz sedasız teslim etme işinde fevkalâde mahir bu örgütler.

Buraya kadar anlattıklarımızın yerine oturması için gelin "Yahudi olduğumu 16 yaşına geldiğimde öğrendim" diyen Münihli Yahudi araştırmacı Armin Langer'e kulak verelim.

"Kudüs'ün başkent ilan edilmesi kimin fikriydi?" sorusunu soran Langer, bu kararı alanlar Amerika'daki Yahudi çoğunluğun fikrini göz ardı edip köktenci Hristiyanları yani Evanjelistleri sevindirdiler der ve devam eder: "Onlar, İsrail'de/Filistin'de kargaşa yaratarak Kudüs için sözde son savaşın, Armagedon'un

vaktini hızlandırmak istiyorlar." Köktencilerin Yahudileri İsrail'e gitmeleri için teşvik ettiklerine dikkat çeken Langer, söz konusu teolojiye göre, Mesih'in gelebilmesi için Yahudilerin İsrail'de toplanmaları şart diyor. Ona göre bu inanç anti-Semitik bir görüntü arz etse de arka planında gizli bir fikri barındırıyor: toplanma tamamlanınca güya 'inatçı' Yahudi topluluğu toptan Hristiyanlığa girecektir, "zira Yahudilik gerçek bir din değildir." ("Whose Idea was That?", en.qantara.de)

Bunları ben söylemiyorum. 'Tarihin Sonu' bir an önce gelsin diyenler var. O hâlde ortada bir 'Medeniyetler Çatışması' yok, bilakis bir 'Menfaatler Çekişmesi' var. Menfaat birlikteliği olanlar aynı safta, ama şimdilik...

Birkaç İslam ülkesi haricinde Türkiye ve diğer bütün İslam ülkeleri söz konusu kararı tanımadılar ve açıkça ilan ettiler: "Doğu Kudüs Filistin'in başkentidir." Mesaj yerini buldu, şimdi onlar düşünsün.

Dünyanın çivisini sökenler için 'Büyük Satranç Oyunu' devam ediyor; yeni bir 'şah' hamlesi çekmekte gecikmeyeceklerdir.

Zira 'sü uyur, düşman uyumaz!' ■

EDEBİYAT NE İŞE YARAR?

Emin GÜRDAMUR

Edebiyata hayatın nobranlığı, kabalığı karşısında ruhun bir savunma refleksiyle geliştirdiği disiplin de denebilir. Doğum ve ölüm arasında sürekli dışsal ve içsel taarruzlara maruz kalan insan, inceltilmiş ve belli bir saydamlığa erişmiş sözlerle kendini teselli etmek ister.

Sözü terbiyeli ve tasarruflu kullanma sanatı olarak edebiyat, denilebilir ki insanlık tarihiyle yaşıttır. Bir yerde söze dair bir rikkat, bir anlam arayışı hâsıl olduğu anda orada artık edebiyatın imkân ve kabiliyetlerine başvurulmuş demektir. Sözün güzelliğini ve etkisini artırmak için gündelik konuşma dilinden daha fazlasına ihtiyaç duyarız. İnsanlar güzel sözlere kulak vermeye meyillidirler. Her şeyin gittikçe daha yavan görselliklere hapsediği, okuyormuş gibi yapmanın okumayı, anlıyormuş gibi görünmenin anlamayı gölgede bıraktığı günümüzde edebiyatın önemi daha da arttı.

Bütün kötülükler, evvela bir üslup kaybindan neşet eder. Üslubun ifsadını esasın ihlali takip eder. İstikamet üzere olmak, sadece bir disipline tabi olmayı değil, aynı zamanda bir ritme, bir düzene riayet etmeyi imler. Vahiy dilinin kendi devrindeki belagate bir meydan okumayı da içerdiğini biliyoruz. Güzel söz, Cenab-ı Hakk'ın razı olduğu, dahası, kullarından istediği üsluptur. Kur'an-ı Kerim'de güzel söz kökü sağlam, dalları semaya yükselen ve her zaman meyvesini veren bir ağaca benzetilmiş, buna mukabil kötü söz ise yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan ağaç olarak tasvir edilmiştir. (İbrahim, 24/24-26.) Güzel söz bereketle, kötü söz ise köksüzlükle itham edilmiştir. Bu

sebeple edebiyat her şeyden önce dini tebliğe memur olanların, vahyi ve onun meramını aktarmaya yeltenenlerin göz ardı etmemesi gereken bir liyakattir. Hakikat çıplak elle tutulmayacak ölçüde yakıcıdır. Onunla ıstıgal söz inceliği ve anlam işçiliği gerektirir. Onu anlamaya ve aktarmaya çalışırken dile ve onun etrafında şekillenen kavrayış zarafetine ihtiyacımız en üst mevkie çıkar.

Edebiyat aynadır. İnsana durup düşünmek, kendisine dair hakikatli bir muhasebe yapmak imkânı sunar. Dışımızda gittikçe artan kakofoni doğal olarak içimize de sirayet ediyor ve bilincimizin ve vicdanımızın sesini boğuntuya getiriyor. Edebiyatın ayna olma işlevi her şeyden önce kendi iç sesimize kulak kesilmemizle alakalıdır. Çünkü sükûnetten uzaklaştıkça kendi sesimizi yitiriyoruz. İnsanın kendi sesini yitirmesi bir zorbalığa işaret ediyor. Kimsenin kimseye hakiki manada kulak vermeyişinin ardında, herkesin kendi sesine sağır kesilmesi yatıyor. Edebiyat belli bir disiplin içinde insanın kendi içine dönmesini sağlar. İçe dönmek eve dönmektir. Bunu bir yaşam tarzı haline getiren insan, çevresindeki koro tarafından aldatılamaz, kullanılamaz ve genel geçer şeylerle meşgul edilemez.

Kalbi sanatla korumak

Modern hayat, kolaylaştırıcı pek çok imkânın yanı sıra dinmek bilmeyen bir gürültüyü de gündelik

yaşamlarımıza ilaştırdı. İşte, evde, okulda bir telaş egemen. Hayat her şeyden güçlü olduğunu ispat etmek için geliyor ve aşındırıyor. İnsana kendi debisini dayatıyor. Bıkmadan usanmadan yeniden inşa ediyor, yeniden şekillendiriyor. Bir bakıma bireyi ve toplumu aynı anda bitimsiz bir değişimin kollarına atıyor. Dışarıdan böylesi bir tazyike muhatap olan insana, ruhunu fırtınalardan korumak için kendi içinde engin denizler ve güvenli limanlar inşa etmekten başka seçenek kalmıyor. Bu inşa sürecinde sanatın payı yadsınamaz. Sanat zaten gerçek anlamını, varoluşsal inşa süreçlerinde insana aşıldığı ilhamla kazanır. Esasında insanı şekilcilikten korumakla kalmayıp soyutlama ve anlama kapasitesini olabildiğince esnetir. Dünyaya gözlerini açtığı ilk andan itibaren fizyolojik ihtiyaçların, biyolojik dürtülerin çekeştirmesine maruz kalan Âdemoğlu, maddi olanın karşısında manevi olanı, dışarıdakinin karşısında içeridekini sürekli beslemek, korumak zorunda olduğunu fark ediyor. Aksi halde kalbi dış dünya tarafından manipüle edilecek, maddi olanın tasallutu altına girecek, denge manevi olanın aleyhine bozulacak. Zaten duyu organlarımız ve içgüdüsel reflekslerimiz, nefsimizin dehlizlerinde saklı paganizmi tetikleyip duruyor. Yontulmadığı takdirde nasıl ki akıl görünenin ötesini tasavvur edemiyorsa ve inanmak, sığınmak gibi ihtiyaçlarını kendi eliyle yaptığı, sadece gözüyle görebildiği heykellere

yaslayabiliyorsa, kalp de sürekli inceliklerle beslenmediği takdirde vücuda kan pompalayan bir organ olarak kalabiliyor. Oysa kalplerimiz hayat yolculuğumuzun nihayetinde, elimizde kalacak amellerin de remzidir. Tıpkı Bağdatlı Ruhi'nin Kur'an'dan mülhem şiirinde belirttiği gibi: "Sanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler / Yevme lâ yenfeu da kalb-i selîm isterler." Bu anlamda sanat bir bütün olarak insanı, aşkın olana davet eder. Tek dünyalılığı reddederek, terazinin kefesini inançtan yana besler. Filmleleriyle pek çok insanı etkileyen ünlü mistik yönetmen Andrei Tarkovsky, sanatın bir yakarma, bir dua biçimi olduğunu söyler ve Tanrısız bir sanata inanmadığını belirtir.

Sanat, dünya ve içindekilerin faniliğine karşı ruhun ebediyete doğru nabız atışı, yeltenişidir. Sanatın hammaddesi hayattır lakin o ilk hareket anından sonra geri dönüp hammaddeye bakmaz. Bu anlamda dünya ve içindekileri kendi fanilikleriyle baş başa bırakıp aşkın olana doğru yol alır.

Edebiyat ve ruh sağlığı

Edebiyata hayatın nobranlığı, kabalığı karşısında ruhun bir savunma refleksiyle geliştirdiği disiplin de denebilir. Doğum ve ölüm arasında sürekli dışsal ve içsel taarruzlara maruz kalan insan, inceltilmiş ve belli bir saydamlığa erişmiş sözlerle kendini teselli etmek ister. Alberto Manguel, Okumanın Tarihi isimli eserinde psikolog James Hillman'ın, çocukluklarında kitap okuyan ya da kendilerine kitap okunanlar için "Daha iyi durumda oluyorlar ve iyileşme olanakları daha fazla." dediğini aktarıyor. Hillman, öykülerle henüz tanışmamış olanların tedavilerinin daha zor olduğunu, yaşama

erken karşılaşmanın yaşama karşı bir bakış açısı, bir bilinç geliştirdiğini, ilk okumaların kişi için yaşamış bir şeye dönüştüğünü ve ruhun kendini yaşamın içinde bulmasını sağlayacak bir yol oluşturduğunu söylüyor. Tecrübe edinmenin pek çok farklı yöntemi vardır ki, tartışmasız bu yöntemlerin başında bizatihi yaşamak gelir. Ama okumak da nitelikli bir tecrübe aktarımıdır. Çünkü okur ilk sayfadan itibaren metinle baş başa kalacaktır. Bu baş başalık, çoğunlukla yazarı bile dışta bırakır ve metinle okur arasında yeni bir tasarımın, yeni bir muhayyilenin doğmasına sebep olur. Bir bakıma eser, her okur için yeni baştan yazılır. Her kelimenin dünyadaki insan sayısınca anlamı, çağrışımı olduğu yerde bütün yollar insanın biricikliğine hizmet eder. Biriciklik demek bir parça da yalnızlık demektir. İşbu yalnızlık, metne ait dekoru okurun kendi dağarcığından derlediği malzemelerle zihin dünyasında kodlamasının bir sonucudur. Süreç okuru, yabancı olmaması, aksine müdahil olduğu çoğul bir sonuca götürür ki, okuyarak aktarımın güçlü bir tecrübe bilgiye dönüşmesinin altında yatan sebeplerden biri de budur.

Milletlerin yapıtaşı: Kelimeler

Milletlerin istinat duvarı dilleri, dilin istinat duvarı edebiyattır. Dilin toplumlar için yalnızca bir iletişim aracı olmadığını, meydanlarda mağlup olduğu halde bir dil etrafında kenetlenmeye devam ettiği için tekrardan kolayca ayağa kalkabilen milletler üzerinden tarih bize defalarca göstermiştir. Ortak bilinç, gözle görülmeyen bir bağ gibi, gevşek ama derinlikli duyumsamalarla insanları birbirine bağlar. Çünkü nasıl ki insanın düşünce kabiliyeti bildiği kelimelerle sınırlıysa, düşünce biçimi

ve istikameti de dolaşımdaki kelimelerle mukayyettir. Dil, edebiyat sayesinde gizli bir yontucu olarak toplumsal bilinci karmaşık ve ince süreçlerden geçirerek şekillendirir. Örneğin, diğer büyük imparatorluk dilleri gibi yayıldığı hinterlandtan sözcükler devşiren, böylece zengin bir dil varlığı oluşturan Türkçede yedi bin civarında Arapça kelime olduğu bilinmektedir. Bu kelimeler daha çok dini inanç ve pratikler kanalıyla Türkçeye dâhil olmuşlardır. Türkçe konuşan bir kişinin gerçek anlamda gayri İslami konuşabilmesi ne kadar mümkündür? Dili daraltmadan, cümleleri dini anlamları mündemiç sözcüklerden arındırmadan yapılacak böyle bir konuşma her şeyden ziyade gülünç olacaktır. Medeniyetler kendilerine emsal havzalara karşı kolektif dirençlerini sanat, dil ve edebiyat marifetiyle ortaya koyar. Edebiyatla başkaldırır, edebiyatla savunur, edebiyatla haykırırlar. Edebiyat içe doğru bireyi, dışa doğru toplumu inşa eder, korur ve güçlendirir. Milletler tecrübelerini asırlar boyu şiir, mani, menkıbe ve mesnevi gibi edebi formlara emanet ederek gelecek nesillere aktarabilmişlerdir. Bu noktada Necip Tosun'un Edebiyat ve Hayat başlıklı yazısına kulak vermeden edemeyiz: "Edebiyat olmasa Yunus gibi inancımızı, Köroğlu gibi başkaldırımızı, Şeyh Galib gibi aşkımızı anlatamazdık. Edebiyat olmasa Moğol yağmasının açtığı yaraları Mevlânâ ile saramaz, atlatamazdık. Edebiyat olmasa emperyalistlere olan öfkemizi Mehmet Akif vasıtasıyla haykıramazdık. Edebiyat olmasa Binbir Gece biriktirdiğimiz hakikatleri birbirimize aktaramazdık. Masumların kanı ve sömürü üzerine oturmuş emperyalist bir dünyanın farkına ancak edebiyatın sezgileri ve keşifleriyle varırız." ■

Lütfi BERGEN

BUĞDAY KABUĞUNUN ÖTESİ

Buğday' filmi Batı'nın bilgi / teknoloji / kapitalizm ile yakalandığı buhrandan çıkış arayışının hikâyesini anlatmaktadır. Bu arayış başlangıçta aklın mutlak egemenliğine boyun eğmiş bilim adamının (Prof. Dr. Suat Erin) kariyerinden vazgeçmiş başka bir bilim adamındaki (Cemil Akman) bilgiyi işgal etmesi, sökülüp alması niyeti taşımaktadır. Kendisini özel güvenli alana çekerek yoksullardan ve aşağı gördüğü ırklardan ayıran bir gelecek toplumunda ortaya çıkan kıtlık, beşeriyetin salt bilgiyle, kartezyen akılla fitrata müdahalesinin sürdürülemezliğini kanıtlar. Batılı bilgi paradigması, ruhu inkâr ettiği için su üstünde yüzen cesetlere dönüştürdüğü insanlardan oluşan bir toplum kurmuştur.

Genetiğiyle oynadığı gıdalar nedeniyle saf tohumlarını kaybeden ileri teknoloji toplumunun toprağın ölümüne sebebiyet verebileceği varsayımını temellendiren Semih Kaplanoğlu'na göre Batı dışı toplumlar Batı'nın distopyasını yaşamaktadır. Filmin distopya olmadığı, Batılı distopyaya ayna tutmakta olduğu, kendisini başka bir dil alanında konumladığı söylenebilir.

Saf buğdaydaki 'M parçacığı'na deneysel-metodolojik bir bilgiyle erişildiğini düşünen Suat Erin, Cemil Akman'ın yanındaki yolculuğu sırasında bilgiyle ilişkisinin problemli olduğunu fark eder. Filmde 'insan parçacığı' ya da 'M maddesi' olarak verilen bir 'öz'den bahsedilmektedir. Bu 'öz'ün tasavvuftaki 'Hakikat-i Muhammedî' düşünceyle mutabık olduğunu düşünüyoruz.

Semih Kaplanoğlu, insanın buğdaydaki 'öz'e müdahale etmesinin aslında kendisinin bozulmasından kaynaklandığını anlatır. Bu hususu "Başınıza gelen herhangi bir musibet ellerinizle işlediklerinizden ötürüdür." (Şûra, 42/30.) ayeti kapsamında düşünmek mümkün ise de, Kaplanoğlu sadece sıradan insanın kendisini bozmasına dair bir işarete bulunmamıştır. 'M maddesi' ya da 'insan parçacığı' kavramına yapılan vurgu, mutasavvıfların itibar ettiği "levlake lemma halaktül eflak" (sen olmasaydın eflak/alemi yaratmazdım) beyanına dayanmıştır. Bilindiği üzere Zünnûn-i Mısırî (155-245/772-859) "yaratılanların aslı Muhammed'in nûrudur" fikrini savunmuş, zaman içinde bu düşünce 'Hakikat-i Muhammedî' nazariyesine dönüşmüştür. Bu

radaki tartışmaya girmeyeceksek de "Seni başka değil, âlemlere bir rahmet olmak için elçi gönderdik." (Enbiya, 21/107.) ayetinde zikri geçen "âlemler" in sadece kartezyen aklın gördüğü dünyevî âlemi değil kalb aklının temâşâ ettiği kâinatı ve gayb âlemini de içerdği söylenebilecektir. Zira Kur'an'ın sadece görünür âleme gelmediği, insan algısının hissedemediği âlemdeki varlıklara da tebliğ edildiği (Ahkâf, 46/29.) ayetle sabittir. Ayette cinlerin de Kur'an dinleyip iman ettikleri ve kavimlerini uyarmaya döndükleri anlatılır. Ancak insanın elinden çıkan kötülüklerin kainatın bozulmasına neden olabileceği bildirilir (Rûm, 30/41.) ve insana varlıklar hiyerarşisinde bir yer verilir.

Buğday filmi, Batılı epistemolojinin 'M parçacığı'nı bozması meselesini Anadolu'ya dönerek, yani Hacı Bektaş Velî - Yunus Emre meselindeki 'buğday mı istersin, nefes mi' sorusundan hareket ederek anlatmakta; hayatın sadece bedenin taleplerini yerine getirmekten ibaret olmadığına işaret etmektedir.

Filmde bu hususun açıklıkla ilgili bir sahnede vurgulandığı görülmektedir. Buna göre açlığa tahammül edilebilecek, ancak kalp aklının

temâşsız kalması büyük buhranlara sebebiyet verecektir. Bilindiği üzere ‘temâşâ’ kavramı, ‘maşy’ kökünden gelmekte ve ‘yürüme’, ‘gezinti’, ‘seyran’ anlamları taşımaktadır. Midesinden (şehvetinden) kopan insanlar için basir açılmakta ve onlar seyr (görme) ile seyran (gezme, gezinti) üzere zamansal – mekânsal bir âleme geçebilmektedir. Böylece açlık, karnı doyurmak dışında başka bir yolla bastırılabilir.

Filmde Cemil Akman’ın Suat Erin’in aklıktan yakınması üzerine muhatabının karnına taş bağladığı görülür. Hz. Peygamber (s.a.s.) de Hendeک Savaşı’na hazırlık sırasında yaşanan açlık zamanında karnına taş bağlamıştır. Bir rivayette Hz. Câbir (r.a.) kazılan siperde kıramadıkları bir kayadan şikâyet edince Allah Rasulü’nün aklıktan karnına taş bağlamış olduğu hâlde hendeğe indiği, kazmayı eline alarak kayaya vurduğu ve kayanın kırıldığı ifade edilmiştir. Bir başka rivayette yine benzer şekilde karna taş bağlandığı anlatılır: “Ebû Talha (r.a.) anlatıyor; “Rasulüllah Efendimiz’e aklıktan şikâyet ettik ve karınlarımızı açıp gösterdik. Herkes karnına bir taş bağlamıştı. Rasulüllah da karnını açtı. Baktık ki onda iki taş vardı.” (Tirmizî, Zühed, 39.)

Cemil Akman’ın Suat Erin’den toprak torbalarını taşımasını istemesiyle ilgili sahneler, Mehmet Muhiddin Efendi (Üftade) ile Aziz Mahmut Hüdai arasındaki müşşid – mürid ilişkisini hatırlatmaktadır. İtibarlı bir statüsü olan Suat Erin’in mekânsal tecrite uğratılmış bölgede toprak taşıması, Azîz Mahmud Hüdâyî’nin dergâha kabul edilmek için tuvalet temizlemesine benzer.

Bir sahnede Cemil Akman’ın ko-

nakladığı bölgeyi çizgiyle daire içine aldığı, ‘içeri’ girerken ayakkabılarını çıkardığı gözlenmektedir. Bilindiği üzere Musa (a.s.), Tur Dağı’nda “ayakkabılarını çıkar” (Tâhâ, 20/12.) buyruğu almıştır. Müslümanların evlerinde ayakkabılarını çıkarması da aynı emirle ilişkili görülebilecektir. İslam düşüncesinde beyt/ev, dünyanın merkezi sayılmakta olup, ilahî olanla irtibatın gerçekleştiği bir mekândır. Cemil Akman’ın yaşadığı bölgeyi daire içine almasına ilişkin görsel metafor da böyle okunmalıdır. Daire çizgisiyle ‘içer alinan’ mesken, mahrem’i, dokunulmaz âlemi temsil etmektedir.

Diğer taraftan çizgiyle sınırları belirlenen mahrem alan “Andolsun ki; Biz semada burçlar kıldık. Ve bakanlar için onu süsledik. Göğü bütün kovulmuş şeytanlardan koruduk.” (Hicr, 15/16-17.) ayetlerine de atıf yapar. Bu sahne, Cemil Akman’ın şeytanların şerrinden Allah’a sığınmaya dair fiili bir duada bulunduğu, Hakikat-i Muhammedî sırrının çemberine şeytanın giremeyeceği, Allah’ın buna izin vermediği şeklinde de yorumlanabilir.

Nitekim filmde elif’in “kadınla erkeği, Adem’le Havva’yı, ruhla bedeni hem bölen/ayıran hem birleştiren bir çizgi” olduğu, buğday tanesinin üstünde bu çizginin bulunduğu ifade edilir. Anadolu’da ekmeğin hamuruna fırına verilmeden önce elif çizilmesi, rızkını sahi-bini işaret ettiği gibi yolu da (sırat-ı müstakim) sembolize etmektedir.

Başka bir sahnede, Suat Erin’in de çadırının etrafını daire içine aldığı ve ayakkabılarını çıkararak ‘içeri’ girdiği görülür. Gece, yerleşim bölgesine gelen bir kurt, daire dışında uzun süre devriye gezdiği halde giremez. Bu sahneyi yukarıdaki yorum kapsamında okuyup okuya-

mayacağımızı Semih Kaplanoğlu’na sorduğumda kendisinin bize verdiği cevap şu olmuştur: “Kurt konusu Hamidullah’ın siyerindeydi yanılmıyorsam Efendimiz sahraya çıktığında çadırların kurulacağı yerin etrafında dolaşır kurda kuşa yılana akrebe ‘Biz geldik size dokunmaya çağız siz de bize dokunmayın diye seslenirmiş.’ O konuyu böyle tefekkür etmiştim.”

Filmin bitimine yakın sahnelerinde karınca yuvasının çevresine çizilen daire–çizgilerin ‘Hayat ağacı’nı sembolize ettiğine dair yorumum Semih Kaplanoğlu tarafından kabul edilmemiş ve o sahneler şöyle izah edilmiştir: “Son sahnedeki daire ve içindeki şekiller. Bir yörük nine anlatmıştı. Kıtık zamanı ekecek tohum kalmadığında karınca yuvalarındaki tohumları alırlarmış. Karıncaya ve yuvaya zarar vermemek için de üste yuvanın planını çizer sonra sadece yuvanın ambarını kazar tohumları alırlarmış.”

Semih Kaplanoğlu hidayet filmlerinin ‘davetçi’, ‘didaktik’, ‘inanç vaz edici’, hudut ve hüküm bildirici retoriğinden uzak bir sinema dili kurmakta, çalışmaları sufi düşüncedeki ‘dört kapı’ düsturunun marifet ve hakikat kapılarına işaret etmektedir. Sufi seyr’de bu kapılardan ancak ‘talip’ olanların ve çileye tahammül edenlerin geçeceği bilinmektedir.

Buğday filmi, anasır-ı erbaanın dört kapı düşüncesindeki karşılığını hatırlatmaktadır. Hakikat kapısını toprak simgelemektedir.

Filmde temiz toprağa vurgu yapılmakta; toprağını ve gıdasını koruyan bir toplum umudu diri tutulmaktadır. Fitratını ve gıdasını (tohumlarını) bozmamış insanlar gelince bu toprak uyanacaktır. ■

İmran ELÂĞÖZ TAŞKIN | İstanbul Ümraniye Başvaizi

KIŞA GELEN BAHAR

“Kış müminin baharıdır.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 75)

Mevsim değişikliklerinin insanlar üzerinde hem fiziksel, hem ruhsal etkileri olduğunu söylüyor uzmanlar. Zorluklarla fırsatlar, güzelliklerle sıkıntılar hep bir aradadır mevsimlerde; tıpkı hayatta olduğu gibi! İlkbaharda, doğaya bir canlılık ve neşe gelir; ağaçların yaprakları yeniden çıkar, bahar dalları, erguvanlar gözlere bayram ettirir. Günlerin uzaması, havaların ısınmasıyla dışarıda geçirilen saatler artar. Ruha bir coşku gelir, içi içine sığmaz insanın. Bu mevsime karşı dikkatli olmakta fayda vardır; zira bahar çarpabilir ve yanlış kararlar almaya sebep olabilir. Orhan Veli'nin "Beni bu güzel havalar mahvetti" mısraıyla dile getirdiği gibi...

Sıcak yaz akşamları evleri bunaltır. Gece yarılarında kadar parklarda, deniz kenarlarında, balkonlarda, varsa evin bahçesinde, aileyle, dostlarla oturulur, çaylar içilir, sohbetler edilir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Ne güzel geçti bütün yaz, /Geceler küçük bahçede..." dediği o küçük bahçede, gündüzler boş durulmaz, güneşli günler en güzel şekilde değerlendirilerek, kış hazırlıkları yapılır. Ihlamur, adaçayı, papatyalar toplanıp kurutulur, domatesler, fasulyeler konserve edilir, patıcanlar, biberler közlenir, pekmezler kaynatılır, turşular kurutulur, marmelatlar, reçeller, tarhanalar yapılır. Dışarıda lapa lapa kar yağarken, üzerinde buharlar tüten bir kase tarhana çorbası içmek insanın içini ısıtır.

Sonbaharla birlikte çatıların kiremitleri aktarılır, bacalar temizlenir, kombilerin bakımı yaptırılır, odun-kömür hazır edilir. Elbise dolaplarında kazaklar, mantolar, kabanlar arziyandam etmeye başlar. Arabaların kış lastikleri de takılmışsa artık kış gelmiş demektir.

Doğuda yerden aylarca kalkmayan karın, haber değeri yoktur! Büyük şehirlerde yere iki santim kar düşmeyegörsün gazetelerin, ana haber bültenlerin başköşesinde yer bulur kendine. Metropollerde gün gün, bazen saat saat, hava durumunun takip edildiği mevsimdir kış. Karın adı duyulur duyulmaz bir korku kaplar yürekleri; trafik daha bir içinden çıkılmayacak hale gelir, anneler elleri yüreklerinde, dudakları kıpır kıpır duada, okul servislerini bekler pencere önlerinde. Kar uyum sağlanacak değil savaşılabilecek bir tabiat olayıdır büyük şehirlerde; geleceği haber alındığında, belediyelerin karla mücadele ekipleri, tam teçhizatlı olarak hazırda. Bütün çabalara rağmen kazaanan, sessizce yağan kardır.

Ziya Osman Saba, "Çiçeğin rengi soldu, bitti şarkısı kuşun./Yol تنها, dal mecâlsiz, su durgun./Tabut yapılan tahta, ev ev taşınan odun./Bahar, ümit yerine, ey kış, içimde korkun!/Allahım! Kararmasa şu göğün.../Dal senin, ağaç senin, döktüğün/Yapraklarla, mevsimlerle, gün gün./Geçip gidişi ömrün..." diyor Güz şiirinde. Psikologlar ağaçların yapraklarını dökmesi, güneşin yerini bulutlu, yağmurlu, kapalı havalara bırakmasıyla insan ruhunda bir karamsarlık duygusunun oluşabileceğini söylüyorlar. Hatta sonbahar ve kış mevsiminde depresyona girme riskinin arttığı, güneşin az görüldüğü ülkelerde intihar oranlarının daha fazla olduğunun bilimsel olarak kanıtlandığını da eklemeyi unutmuyorlar.

Oysa kara değildir kış, kar da yağmur da rahmettir. Müslümanın ibadet hayatında çiçekler açar bu mevsimde. Kısa günler kolaylığın eşlik edeceği oruçla, uzun geceler namaz ve Kur'an ile bereketlenir.

Kaza orucunuz mu var? Belki evlatlarınızın doğumuna denk gelmişti o sene Ramazan, belki de ciddi sağlık sorunlarınız olmuş, içiniz rahat etmese de tutamamıştınız orucunuza. Yıllar sonra hatırladığınız altmış bir keffaret ya da bozmak zorunda kaldığınız yeminlerden dolayı oruç borcunuz mu var? Tam zamanı ödeme yapmanın! Hiç de takvaya aykırı değil yazdan kalan borçları kışın ödemek. Bütün günler Allah'ındır ve O, kulları için zorluk değil, kolaylık diler. (Bakara, 2/185.) Farz oruç borcu olmayanların Hz. Peygamberin yaptığı gibi pazartesi ve perşembe günlerini oruçlu geçirmeleri ne güzel bir sünnete ittibâ olur.

Uzun kış geceleri teheccüt kılmak, tezekkür, tesbihat ve dua etmek için bulunmaz fırsattır. Gündüzün kargaşasından, koşturmasından, gürültüsünden uzak, Rabbi ile başa kalma imkanı verir kişiye ve onu manevi olarak olgunlaştırır. İbadetlerinde hep aradığı ihlas ve samimiyeti, huşu gece namazlarında bulma imkânına kavuşur mümin. Okuduğu Kur'an ayetleri üzerinde düşünür, zihnine yerleştirir ve hayatında uygulama yoluna gider, gündüz karşılaştığı problemlerle daha kolay baş etmesinde yardımcı olur gece ibadetleri. (Müzzemmil, 73/1-7.) Müslüman için gecesiyle, gündüyle bereketlidir kış mevsimi.

Bütün mevsimleri uzun bir ömürde tekrar ve tekrar yaşamak ne güzel! Ancak hayatın mevsimlerinin tek tek geride kalması ve insanın kendisini bir anda kış mevsiminde bulması kaçınılmazdır. Yaşı kemale ermiş ve hayatına çekidüzen vermek isteyenler için, son fırsattır ömrün kış günleri.

Kışını bahara çeviren ve ak bir alınlı Rabbine kavuşanlara ne mutlu! ■

TEŞKİLATIMIZA “DİYANET” ADI NASIL VERİLDİ?

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BULUT | DİB Başkanlık Müşaviri

**Günümüzde sunduğu hizmetlerin kapsamını göz önünde tutu-
ğumuzda, Başkanlığımızın “diyanî” işler yanında önemli ölçüde
“dinî” işler de deruhte ettiğini söylemek yanlış olmaz.**

Dinî nitelikli hizmetler Osmanlı döneminde Şeyhülislamlık çatısı altında oluşturulan birimler aracılığıyla yürütülmüştü. Ankara’da oluşturulan Büyük Millet Meclisi hükümetleri döneminde (1920-1924) bu hizmetler, kabinelerde yer verilen Şer’iyye ve Evkaf Vekâleti aracılığıyla yerine getirildi. Cumhuriyetin ilânını müteakip adı geçen vekâletin 3 Mart 1924 tarihinde lağvedilmesiyle, uhdesindeki hizmetlerin bir kısmını yerine getirmek üzere, bugün adı Diyanet İşleri Başkanlığı olan “Diyanet İşleri Reisliği” kuruldu.

Bilindiği gibi, günümüzde seçkin ve devasa bir teşkilat olarak Diyanet İşleri Başkanlığı, kamuoyunun gündeminde yoğun bir şekilde yer almakta; bu ad, her gün yüzlerce kez söylenip yazılmaktadır. Üç kelimeden oluşan bu kavramda anahtar kelime ise ‘Diyanet’tir. Fakat “Diyanet” ne demektir, bu yeni teşkilata bu ad niçin verilmiştir? Doğrusu pek çoğumuzun bir çırpıda ve isabetli bir şekilde bu soruyu cevaplandırabilmesi çoğu kez mümkün olmamaktadır, günlük konuşmalarımızın bir parçası olduğu halde...

429 sayılı Başkanlığımızın kuruluş kanunu tasarısının TBMM’de gö-

rüşülmesi sırasında, üzerinde müzakere cereyan eden tek hususun “Diyanet” kavramı olması da konunun hassasiyetini ortaya koyar. Hemen belirtelim ki, bu mefhum tesadüfen seçilmemişti ve kurucu neslin tesis etmek istediği müesseseyi tam olarak ifade ediyordu. O halde önce kavrama bu neslin yüklediği manayı anlamaya çalışalım.

Kanun tasarısının ilk maddesinde, kurulması öngörülen teşkilatın adı “Umûr-i Diyâniyye Riyaseti” olarak yazılmıştı. Madde müzakereye açıldığında, Meclis Reisliğine bir değişiklik teklifi verilerek bu terkinbin “Umûr-i Diniyye” olarak değiştirilmesi önerildi. Gerekçesini Konya Mebusu Mustafa Feyzi Bey (muhtemelen teklifi kendisi vermişti) şöyle açıkladı: “Diyanet kelimesi, malumu aliniz masdardır. Masdar, ism-i mensub olamaz; yani fiildir, fiile karşı nispet lisanen muvafık değildir. Yalnız bu manayı ifade etmek için bir isim vardır, yani tahsis edilmiş bir isimdir ki, o da ‘din’dir. Eskiden maruf ve meşhur olarak ‘umûr-i diniyye, ulûm-i diniyye, muamelât-ı diniyye’ denilirdi. Diyanet, yeni bir tabirdir, muvafık değildir. ‘Umûr-i Diniyye’ demekte de zaten bir beis yoktur.”

‘Umûr-i Diyâniyye’ ve dolayısıyla ‘Diyanet’ kavramını kısa; ama esaslı bir şekilde izah ederek kurulmakta olan teşkilata bu adın veril-

mesini savunan kişi ise Çanakkale Mebusu Samih Rifat Bey oluyordu. İzahatını çok az sadeleştirerek alıntılıyorum: “Arapçayla, fıkıhla ve hukuk ilimleriyle iştigal etmiş olan zevatça malumdur ki, ‘din’ ile ‘diyanet’ arasında fikhî bir fark vardır. Din, kazaî olsun, iftaî olsun; inanç, ibadet ve muamelata dair olan her şeyi içine alır. Hâlbuki kazâyâ dâhil olmayan ahkâmı; iftayı, itikat ve ibadetleri kendi mana ve mefhumu altında cemedan bir fikhî tabir vardır ki, o, ‘Diyanet’tir.”

Samih Rifat Bey’e göre gelinen noktada ifta, inanç ve ibadetler dışında kalan iktisadi, içtimai, inzibati ve eğitime ilişkin işler, artık devlet teşkilatındaki farklı birimler tarafından yerine getirilecektir. Geriye dinin inanç ve ibadetlere ait olan hükümleri kalmaktadır ki, bu alan, işte kurulacak ‘Umûr-i Diyâniyye Riyaseti’ne ait olacaktır ve ‘Diyanet’ kelimesi tamamıyla bu manada kullanılmıştır.

Sonuçta, “Umûr-i Diniyye” şeklindeki değişiklik teklifi Meclisçe kabul edilmedi; kabul edilseydi bugün Başkanlığımızın adı belki de “Dinî İşler Başkanlığı” olacaktı.

Pekâlâ, taslaktaki ilk şekliyle uygun görülen “Umûr-i Diyâniyye Riyaseti” terkinbinin, “Diyanet İşleri Reisliği” şeklinde sadeleştirilmesi nasıl oldu? Cevabı şu: Bu sadeleş-

tirme, Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey’e aittir. O, müzakereler sırasında “Diyanet İşleri” varken “Umûr-i Diniyye” ne oluyor diye sitemde bulunmuş ve bu önerisi de kabul edilmişti. Tabi ki, bu öneride bir sadeleştirme kaygısı vardı. Buna bağlı olarak maddelerde zikredilen “Umûr-i Diyanîyye Reisi” tabirleri de “Diyanet İşleri Reisi” olarak değiştirildi.

“Diyanet” sözünü semantik ve kavram olarak detaylı bir şekilde ele almak, bu bağlamda “kazaî-diyânî

hüküm” ayrılığı üzerinde durmak bu makalenin hacmini taşırır. Esasen teşkilatımıza ad olan “Diyanet” kavramı, Samih Rifat Bey’in yukarıya aldığımız sözlerinde manasını bulduğu gibi, sözü edilen kanunun ilk maddesinde geçen ve Diyanet İşleri Reisliği makamının, “Türkiye Cumhuriyetinde muamelât-ı nâsa dair olan ahkâmın teşri ve infazı Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun teşkil ettiği hükümete ait olup dîn-i mübîn-i İslâm’ın bundan maada itikadat ve ibadeta dair

bütün ahkâm ve mesalihinin tedviri ve müessesât-ı dinîyenin idaresi için” tesis edildiğini ifade eden cümle de bu kavramın tanımı gibidir. Buna göre Diyanet, İslâm’ın inanç ve ibadetleriyle ilgili işlerini yürüten, cami ve mescitlerle din hizmetlilerinin idaresine bakan bir idari teşkilattır. Dinin muamelelat konuları, bu teşkilatın görev ve yetkisi dışında bırakılmıştır. Şu var ki, bu madde ile İslâm’ın kazaî hükümleri yok ya da geçersiz sayılmıyor; bu nitelikteki hükümlerin “teşri ve infazı”nın TBMM ile onun teşkil ettiği hükümete ait olduğu ifade ediliyordu. 1924 Anayasasına da giren bu hüküm, artık laikliğe doğru yol alan yeni rejimde ancak sembolik olarak bir süre muhafaza edilecektir.

1950’de teşkilat kanununda yapılan değişiklikle “Diyanet İşleri Reisliği” adı, “Diyanet İşleri Başkanlığı” olarak değiştirildi. Ancak o tarihten itibaren de teşkilatımızdan söz edilirken “Reislik” -ki şahsen bana daha munis gelmektedir-, hatta “Riyaset”; Başkanı için de “Reis Bey” tabirleri de kullanılmaya devam etti.

Günümüzde sunduğu hizmetlerin kapsamını göz önünde tuttuğumuzda, Başkanlığımızın “diyanî” işler yanında önemli ölçüde “dini” işleri de deruhte ettiğini söylemek yanlış olmaz. Bir örneklerle meramımı açıklığa kavuşturmak isterim: Bugün Başkanlığımızın ilgili mercileri, “bu, muamelat konusuna girer, yetkimiz dışındadır” diyerek, mesela İslâm’ın faizle ilgili hükümünü açıklamaktan geri durmaz; ama, 1960’lı yılların sonuna, hatta daha geç bir döneme kadar yasal düzenlemelerdeki bu sınırlandırıcı hükümler sebebiyle, bu ve benzeri gereklıklar ileri sürebiliyordu. ■

MEDİNE MÜDAFAASI “SON KALE”

Mustafa Mirza DEMİR

Gözleri kendisine yalan söylüyor olabilir miydi? Okudu, inanmadı; tekrar tekrar okudu. Yanlış okumuyordu.. Kabullenemese de okudukları doğruydı. Ruhu incindi, kalbi kanadı, dizlerinin takati kesiliverdi. Sadrazam Ahmed İzzet Paşa tarafından

gözyaşları dökülerek yazılıp imzalanmış, yazıldıktan ancak iki gün sonra eline ulaşmış olan bu emirde; İtilaf Devletleriyle bir anlaşma imzalamak zorunda kaldıkları yazıyor ve bu anlaşma gereği Hicaz, Asir ve Yemen'deki garnizonların en yakın İtilaf Devletleri komutanına teslim olmaları isteniyordu. Emir kesin

olsa da onun bu emre itaat ederek Osmanlı'nın son kalesini bırakmaya, bu kutlu belde de dalgalanan Türk sancağını indirmeye niyeti yoktu. Şimdilik bu haberi saklamak en iyisi diye düşündü. Öyle de yaptı; gizledi ve oyaladı.. Kutsal toprakları bu denli sahiplenene, “Bu asker, Medine'nin enkazı ve niha-

yet Ravza-i Mutahhara'nın yeşil türbesi altında kan ve ateşten dokunmuş bir kefenle gömülmedikçe, Medine-i Münevvere kalesinin burçlarından ve Mescid-i Saadet minareleriyle yeşil kubbesinden al sancak alınmayacaktır!" diyen Peygamber ve Medine sevdalısı bu yiğit komutan; İstanbul ve Anadolu'da "Medine Kahramanı" diye anılacak olan, İngilizlerin ve asi bedevilerin "Türk Kapları", baş düşmanı Lawrence'ın "Çöl Kapları" dediği, Gazi Mustafa Kemal'in, kendisinden "Daha sağlığında adını tarihe altın harflerle yazdıran kumandan" diye sitayişle bahsedeceği Ömer Fahreddin Türkkân Paşa'dan başkası değildi.

Yüzyıllardır hoşgörü ve adaletle hüküm sürdüğü Balkanlar'da ve Afrika'da ağır yaralar alarak kaybı yaşadığı bir dönemde, 1914'te I. Dünya Savaşı'na giren Osmanlı Devleti'ni, Hicaz topraklarında da İngilizlerle ve Şerif Hüseyin tarafından ayaklandırılacak olan asi bedevilerle zorlu mücadeleler bekliyordu.

Balkan Savaşı'nda, Çatalca savunmasında gösterdiği üstün başarı ile Edirne'nin geri alınmasında büyük rolü olan ve 1914'te Erkan-ı Harp Yarbayı olarak başında bulunduğu 12. Kolorduyu Musul'dan Halep'e getiren Fahreddin Paşa, mevcut vazifesine ilaveten Suriye'de bulunan ve Kanal taarruzuna hazırlanan 4. Ordu Kumandan Vekilliğine getirildi. Medine Muhafızı Basri Paşa'nın, Mekke Şerifi Hüseyin ve oğullarının isyan hazırlığında oldukları haberini iletmesi üzerine; Fahreddin Paşa, 4. Ordu Kumandanı Cemal Paşa tarafından, Hicaz demiryolunu denetlemek ve Hz. Peygamberin (s.a.s.) kabrini ziyaret bahanesiyle Medine'ye gönderildi.

Maiyetindeki askerlerle beraber 31 Mayıs 1916'da Medine'ye varan Fahreddin Paşa, Şerif Hüseyin ve oğullarının, İngilizlerle beraber hareket ettiklerini ve halkı; İngiliz casusu Lawrence'ın altınları ve vaatleriyle kandırmak suretiyle Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmaya hazırlığında olduklarını bizzat görmesi üzerine kumandayı ele aldı.

Arap yağmacıların eline düşmesinden korktuğu için, bugün Topkapı Sarayında bulunan ve "Kutsal Emanetler" diye bilinen muazzez hediyeleri 2000 askerin korumasında, önünde "Esselâmu Aleyke Ya Rasulallah" yazılı trenle İstanbul'a göndermesi onun öngörü, edep ve zekâsını gösteren bir hamledir.

Ayaklanmalar Mekke, Taif, Cidde, Yenbu, Vech ve Hicaz'ın diğer yerlerinde 10 Haziran 1916'da başladı. İngilizlerin verdiği büyük destek sayesinde, 16 Haziran'da Cidde, 9 Temmuz'da Mekke, denizden de İngiliz gemisinin saldırısına uğrayan Yenbu 26 Temmuz'da asiler tarafından ele geçirildi. Cidde ile eş zamanlı olarak Taif kışlasına saldırıya geçen bedeviler, ilk saldırılarında Türk birlikleri tarafından püskürtülse de burada da

savunma çok uzun sürmedi ve Taif 21 Eylül 1916'ya kadar dayanabildi. Son olarak Taif'in de düşmesiyle, Osmanlı Devleti'nin Hicaz'daki tek kalesi Medine kalmıştı.

Daha sonra Hicaz Kuvve-i Seferiyesi adlı askeri birliklere kumandan olarak atanacak olan Fahreddin Paşa'nın Medine'ye varışından beş gün sonra (5 Haziran 1916'da), Şam'dan gelen bir trene asiler tarafından ateş açılmasıyla ayaklanma, buna mukabil Medine'nin şanlı müdafaası da başlamış oldu. Medine'yi savunabilmek için İstanbul'dan takviye kuvveti isteyen, ancak beklediği takviyeyi alamayan Fahreddin Paşa; isyan ve taarruza karşı kısıtlı imkânlarıyla bazı tedbirler aldı. Osmanlı Devleti'nin, Hicaz'ı kısmen boşaltma kararı alması üzerine; Medine ulemasından aldığı bir fetva ile İngiliz ve Arap yağmacıların eline düşmesinden korktuğu için, bugün Topkapı Sarayında bulunan ve "Kutsal Emanetler" diye bilinen muazzez hediyeleri 2000 askerin korumasında, önünde "Esselâmu Aleyke Ya Rasulallah" yazılı trenle İstanbul'a göndermesi onun öngörü, edep ve zekâsını gösteren bir hamledir. Kuşatmadan önce kaleyi tahliye etmesini teklif eden İstanbul Hükümetine, "Medine Kalesi'nden, Türk'ün sancağını ben kendi elimle indiremem, eğer mutlaka tahliye edecekseniz buraya başka bir kumandan gönderin" cevabını veren asil kumandan, koşulların zorluğuna rağmen Medine-i Münevvere'yi bırakmamaya kararlıydı.

Silahlı baskınlarla Medine'ye giremeyeceğini anlayan isyancılar demiryoluna ve istasyonlara, Türk askerinden sayıca çok fazla kuvvetlerle saldırılar düzenlemeye başladılar. Tebük-Medain arasındaki

Müdevvere istasyonunu ele geçirmeleriyle işleri kolaylaşan isyancılar Medine Kalesini kuşattı.

Bütün ulaşım ve haberleşme imkânları Lawrence'in kandırdığı asiler tarafından tamamen bitirildiği için hiçbir şekilde yardım alamaz duruma gelen, açlıkla, susuzlukla, ilaçsızlıkla ve hayatlarında isimlerini bile duymadıkları hastalıklarla mücadele eden Fahreddin Paşa ve cesur askerlerinin, destanları kışkırtan direnişleri iki sene yedi ay sürdü. Askerler yorgun ve çok hastaydı, hayvanlar açlıktan ölüyordu. Çöl hayatı her geçen gün daha da acımasızlaşıyordu. Su kuyuları asiler tarafından zehirleniyor ve tahrip ediliyordu. Askerin iaşesi ve hayvanların yemi tükeniyordu. Gündüzleri, çadır içinde elli dereceye varan sıcaklar ve erzak yokluğu bazı askerlerin dirençlerini kırmıştı. Hatta Arap askerlerden, çamurlu suları içmek zorunda kalan, hurmadan başka yiyecek bir şey bulamayan ve nihayetinde Şerif Hüseyin ve taraftarlarının altın yıldızlı vaatlerine kanarak firar edenler, asilere katılanlar oldu. Öfkesinden deliye dönen paşa, he-

men, firar edenlerin yakalanana-ncı idam edileceği emrini duyurdu. Fahreddin Paşa, her şeye rağmen, "Karanlık gecelerin sonu aydınlıktır. Ümitliyiz. Maneviyatımız sağlam, gayretimiz de büyüktür. Allah yardımcımız, Peygamber sığınagımızdır" diyordu. Şehrin açlık yüzünden düşmesini istemeyen paşa sürekli yeni çareler aradı; yedikleri hurmaların çekirdeklerini öğütüp ekmek yaptılar, çekirge istilasını gökten yağın nimet olarak gördüler. Çöl Kaplanı Fahreddin Paşa, cesur, azimli ve başarılı bir komutan olduğu kadar, ehli kalemli de. Askerin ilk başta çekirge yemeyi yadırgaması üzerine; çekirge yemenin sünnet olduğuna, çok faydalı ve lezzetli olduğuna, serçe kuşundan bir farkı olmadığına, bedevilerin sağlıklı ve çevik oluşlarının çekirge yemelerinden kaynaklandığına dair bilgiler veren, hatta pişirme tarifleri dahi yazan uzunca bir "Çekirge Talimatı" ile askeri çekirge yemeye teşvik etti. Fahreddin Paşa düzenlediği Hacıvat-Karagöz oyunlarıyla gündelik hayatın zorluklarını hicvetti; din, vatan, namus, bayrak gibi değerleri de askere aşılamaı ihmal etmedi.

Şecaati artırmak, askerin savaşçı ruhunu zinde tutmak için, eli kalem tutan askerler arasında şiir ve kompozisyon yarışmaları düzenledi. Dereceye girenleri ödüllendirdi. Sadece askerin şevkini ve azmini artıran bu tür edebi ve sosyal faaliyetlerle de yetinmedi; Medine müdafaası boyunca, çarpışmalar ve saldırılar, açlıkla mücadele bir yandan devam ederken, şehrin imarı, ağaçlandırma ve çiçeklendirme, tarım ve ziraat, su kuyularının bakımı gibi işlerle de uğraşan paşa, Ravza-i Mutahhara'nın temizliğini de bizzat yaptı. Bazı subaylar, bunca sıkıntıyla boğuşurken, paşanın bir de imar işleriyle uğraşmasını hoş karşılamadı. Düşmana bırakılması muhtemel bir şehre yol yapmanın gereksizliği gibi söylentiler yayılmaya başladı. Fahreddin Paşa, kulağına gelen bu tür dedikodulara dört sayfalık El-Hicaz gazetesi aracılığıyla cevap veriyordu: "...Duyuyorum ki savaş esnasında imar faaliyetleri bazılarınızın hoşuna gitmemiş. Hâlbuki bu bizim ne kadar geniş ve derin bir ufka malik olduğumuzun delilidir... Dost da düşman da bizim savaşta dahi neler yaptığımızı görecektir ve dost-

Fahreddin Paşa'nın vizöründen Medine

Fahreddin Paşa, her şeye rağmen, “Karanlık gecelerin sonu aydınlıktır. Ümitliyiz. Maneviyatımız sağlam, gayretimiz de büyüktür. Allah yardımcımız, Peygamber sığınağımızdır” diyordu. Şehrin açlık yüzünden düşmesini istemeyen paşa sürekli yeni çareler aradı; yedikleri hurmaların çekirdeklerini öğütüp ekmecek yaptılar, çekirge istilasını gökten yağan nimet olarak gördüler.

larımız sevinecek, düşmanlarımız üzülecektir...”

Osmanlı Devleti'nin mağlubiyetinden ve 31 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesinden, iletişim yollarının kapanması sebebiyle geç haberi olan Fahreddin Paşa, muhtelif tedbirlerle bu işi mümkün olduğunca geciktirmeye, zaman kazanmaya çalıştı. İstanbul'dan gelen emre: “Hükümetimin gönderdiğini iddia ettiğiniz emri aldım. Ancak bu emir İtilaf Donanmasının telsizleriyle değil de hükümetimin bir subayı ile gelmelidir” şeklinde karşılık verdi. Harbiye Nazırının yazdığı emri Yüzbaşı Ziya Bey'in elinden aldığı; “Medine yalnız askeri bir kale değildir. Bütün Müslümanları ilgilendiren, hilafet bakımından son derece önemli

bir yerdir. Padişah Hazretlerinden İrade-i Seniyye gelmeden teslim edemem” dedi. Beklediği İrade-i Seniyye geldiğinde ise “Padişahımız bu iradeyi hür bir şekilde ve kendi başına vermedi. Bilakis, düşman baskısı ve çaresizlik yüzünden vermiştir. Sularında düşman gemilerinin yüzdüğü padişah hür olamaz!” diyerek iradeyi de kabul etmedi ve “aman paşam, ben padişaha ne derim?” diyen haberciye, “Size dediklerimi harfiyen aktarın, Her yanı düşman tarafından kuşatılmış olan komutanınız hürriyetin ne olduğunu iyi bildiğinden, iradenizi kabul etmemiştir deyiniz!” dedi. Fahreddin Paşa gibi düşünmeyen, teslim olmaktan yana olan subayların sayısı az değildi ve muhalefet kazanları da bir taraftan kaynamaya başladı. Artık Lawren-

ce'in bile iyice hayran olduğu Çöl Kaplanı, kendisine muhalefet eden subaylarına, “karşımızdaki isyancıların azminden utanalım, dört beş sene harp ettik, dört beş hafta daha sabrederim” diyordu. Peygamber (s.a.s.) Efendimizin huzurunda topladığı kendisine inanan askerleriyle beraber “son nefes, son nefer, son damla kana kadar, biz seni bırakmayız Yâ Rasûlâllah” diye yemin etti. Medine-i Münevver'e'de geçirdiği son zamanlarında, yatağını yorganını Ravza-i Mutahhara'nın yanı başına serip orada yatmaya başlayan, kendisini al ve yeşil sancaklarla sarmalayan, yıllar sonra bile gözü yaşlı “Ah Medine” diyerek o günleri özlemle anacak olan paşa; Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) Efendimize verdiği sözüne sadık olan ve heyhat ki bazı muhalif subayların çevirdiği oyunlar neticesinde teslim olmak zorunda bırakılan Ömer Fahreddin Türkkan Paşa'nın; Mondros Mütarekesinden yetmiş iki gün sonra, 13 Ocak 1919'da teslimi ile Medine'de 400 yıl hüküm süren Türk hâkimiyeti sona erdi. ■

İSLAM'IN VE ÜMMETİN ŞİÂRİ EZAN

Yrd. Doç. Dr. Abdullah AYGÜN | Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

N

amaz vaktini haber veren ve ona bir çağrı olan ezan, Ümmet-i Muhammed'e mahsus şîar-

lardandır. Ezan, bildirmek, duyurmak, çağrıda bulunmak, ilan etmek demektir. Farz namazların vaktinin geldiğini, nasla belirlenen sözlerle

ve özel şekilde müminlere duyurmayı ifade etmektedir.

Kur'an'da ezan kelimesi "Allah ve Resulünden insanlara bir bildiridir" (Tevbe, 9/3.) ve "İnsanlar arasında haccı ilan et" (Hacc, 22/27.) ayetlerinde ilâm etmek, bildirmek anlamlarıyla kullanılmıştır. İki ayette

ise nidâ köküyle (Mâide, 5/58; Cuma, 62/9.) terim anlamına işaret edilmiştir.

Hicretten önce Mekke döneminde ezan yoktu. Hicret sonrası Medine'de ilk zamanlar namaza çağrı için "es-salâh, es-salâh" diye çağrıda bulunulduysa da yeterli olmuyor-

du. Hz. Peygamber, namaz vaktini haber veren, herkes tarafından duyulup anlaşılabilir bir yöntemle ihtiyaç olduğundan, namaza nasıl toplanılacağı hususunda sahabe ile istişare yapmıştır. Bazıları, Hristiyanların çanı gibi bir çan kullanılmasını teklif etmiştir. Bazıları da Yahudilerin borazanının kullanılmasını önermiştir. Hatta vakit girince ateş yakılması veya bir bayrak dikilmesi ve onu görenlerin birbirine haber vermesi bile gündeme getirilmiştir. Fakat bu önerilerin çoğu, Yahudi ve Hristiyanlara ait oldukları için Hz. Peygamberin hoşuna gitmemiştir. Bir kısmı da uygun bulunmamıştır. Yapılan istişarelerden sonra, Abdullah b. Zeyd el-Ensârî'ye rüyasında bilinen ezan sözleri öğretilmiştir. Hz. Ömer de aynı rüyayı gördüğünü söyleyerek ezan kararının pekişmesini sağlamıştır. Hz. Peygamber de ezan okuma ve kâmet getirme görevini Bilâl-i Habeşî'ye vermiştir. Böylece ezan hicri 1. (622) veya bir rivayete göre de 2. (623) yılda okunmaya başlamıştır. Ezan, sünnet yoluyla meşru kılınmakla birlikte, Kur'an tarafından "Siz ezan ile birbirinizi namaza davet edince, o Yahudiler ezan ve namazı alay ve eğlence konusu yaparlar." (Mâide, 5/58.) ve "Ey iman edenler! Cuma namazına çağırıldığınız zaman derhal Allah'ı anmaya/namaza koşun" (Cum'a, 62/9.) ayetleriyle tasdik ve teyit edilmiştir.

Yahudilerin ezanı alay konusu yapmalarına dair rivayetlere göre müezzin ezana başladığında, "kalktılar, kalkmaz olasicalar, kıldılar, kılmaz olasicalar" gibi sözler söyleyerek istihza ederlerdi. "Geçmiş ümmetlerde duymadığımız bir şey uydurdun. Kervancıların bağırıp çağırması gibi böyle bağırıp çağırmayı nerden çıkardın? Bu ne kadar çirkin bir ses ve ne kadar kötü bir iştir." diyerek alay

ederlerdi. Yahudiler, ezan okundığında aralarında gülüşür, istihza için birbirlerine kaş-göz işaretleri yaparlardı. Bununla da namaz kılanları cahil gördüklerini ifade etmek ve diğer insanları namazdan, namaza çağrıdan uzaklaştırmak isterlerdi.

Hz. Peygamber, "Namaz vakti geldiği zaman, içinizden biri sizin için ezan okusun." ve "Müezzinin sesini duyan insanlar, cinler ve diğer varlıklar onun için kıyamet gününde şahitlik yapacaktır." buyurarak,

Mana ve muhtevası bakımından ezan, hem namaz hem de İslam için bir çağrıdır. Ezanla, İslam'ın üç temel ilkesini oluşturan Allah'ın varlığı ve birliği, Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğu ve asıl kurtuluşun ahiret mutluluğunda bulunduğu gerçeği açıklanmış olur.

ezanın önemine ve faziletine dikkat çekmiştir.

Ezan yukarıda geçen ayetler ile onaylanmıştır. Hz. Peygamber'in uygulamaları ve hadisleriyle ezana dair usul ve esaslar belirlenmiştir. Müslümanlar da ittifakla, O'nun belirlediği şekilde ezanı aynen devam ettirmiştir. Böylece ezanın meşruiyeti, Kur'an, sünnet ve ümmetin icması ile ortaya konmuştur.

Ezan Arapça aslı sözleriyle okun-

malıdır. Arapçadan başka bir dilde okunması sahih değildir. Ezan, dâr-ı İslam ile dâr-ı küfrün arasını ayıran bir alamettir. Ezan ve kâmet, İslam'ın zahirî şîârlarındandır. İslam alimlerinin bazılarına göre farz, bazılarına göre de sünnettir. Müslüman beldelerde ezanın okunmasının farz-ı kifâye olduğu ve bazılarının yerine getirmesiyle diğerlerinden bu farziyetin düşeceği de belirtilir. İslam'ın şîârı ve Müslüman varlığının sembolü olarak kabul edilen ezanı ve kâmeti bilerek terk etmede söz birliği içinde bulunan Müslüman bir belde halkına karşı, ağır yaptırımlarda bulunulabilir.

Mana ve muhtevası bakımından ezan, hem namaz hem de İslam için bir çağrıdır. Ezanla, İslam'ın üç temel ilkesini oluşturan Allah'ın varlığı ve birliği, Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğu ve asıl kurtuluşun ahiret mutluluğunda bulunduğu gerçeği açıklanmış olur. Ezan namaz vakti girdikten sonra okunmalıdır. Vaktinden önce okunursa iadesi gerekir. Beş vakit namaz için ezan ve kâmeti terk etmek mekruhtur. Fakat bu namazlar iade edilmez. Yeni doğan bebeğin sağ kulağına hafif sesle ezan, sol kulağına kâmet okumak menduptur. Yangın ve savaş esnasında ezan okumak menduptur. Ezan ve kâmetin cemaate duyurulması, sözlerindeki tertibe riayet edilmesi şarttır.

Nihayet ezan, sahabe ve Hz. Peygamber tarafından tespit edilip, ilk müezzin Bilâl-i Habeşî tarafından okunmalı ve Kur'an tarafından da onaylanmalı, değişmeyen lafızları, özel okunuş usulleri ile Müslümanların ortak bir parolası olarak bütün İslam coğrafyasında namaz vakitlerini haber vermeye, namaza davet etmeye devam etmektedir. ■

TOPLUMSAL EMANET: KİMSESİZ ÇOCUKLAR

Fatih BEHÇET

Söz konusu çocuk olunca hiçbir söz, hiçbir fikir ve eylem önemsiz olmaz. Çocuğu ilgilendiren, onu temelden etkileyen eğitimden sağlığa, sosyal hayattan arkadaş ortamına her konu, her alan ayrı ayrı önemlidir. Birinin tekâmülü diğerinin eksikliğini gideremez. İşte bu noktada önem sırasına koymadığımız hususları, pek tabii iç-

timai hayatımıza etkilerini dikkate alarak öncelik sırasına koyabiliriz. Çünkü her ülke kendi toplumunun geleceğini düşünmek zorundadır. Güçlü, huzurlu ve geleceğe güvenle bakan bir ülke olabilmek yalnız ve yalnız çocuklarını iyi yetiştirebilen bir toplum olmakla mümkündür.

Çocuk için en önemli hususlardan biri aile bütünlüğüdür. Bu yön-

den bakıldığında her alanda ailenin önemine değinen devasa bir literatür karşılar bizi. Bu literatür nihayetinde der ki; aile bir çocuk için her şeyin başlangıcıdır ve yoksunluğu telafi edilemeyecek kadar hayatidir. Bu açıdan ebeveyn yoksunluğu bir çocuk için zorlu bir yaşamın başlangıcıdır. Çocuk için bu sürecin fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan derin etkileri olmakta ve çocukluk dönemi ile sınırlı kalma-

yıp tüm yaşamı derinden etkilenmektedir. Bu sürecin etkilerini en aza indirmek ise onun yakın çevresinden başlayarak tüm toplumun ahlaki mesuliyetleri arasındadır.

Kimsesiz çocuklar ve kimsesiz çocukluk ilk nerede başladı, ilk kimin başına geldi bilmiyoruz. Ancak kendi yakın tarihimize baktığımızda Osmanlı'nın uzun süren savaşlar ve salgın hastalıklar sebebiyle toplum olarak yetimlik olgusunu derinden yaşadığını görüyoruz. Devlet-i Âli bu çocuklara emanet şuuruyla hizmet etmek istemiş, hizmet kurumları olarak Darüleytamlar, Himaye-i Etfal Cemiyetleri gibi birçok müesseseyi hayata geçirmiştir. Nitekim bu hizmet Cumhuriyet döneminde de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adıyla devam etmektedir.

Geleneksel yapıda Osmanlı'da "kimsesiz çocuklar" kavramı daha çok savaşların etkisiyle ebeveyn yoksunluğu şeklinde kendini göstermiştir. Her ne kadar devlet bir çözüm sunma çabasında olsa da toplumun geleneksel yapısı içerisinde geniş aile, bu ihtiyacı gidermiş ve mesele toplumsal bir soruna dönüşmemiştir. Ne var ki kentleşme, sanayileşme ve modernleşme ile her şey yeniden biçimlenmiş ve kimsesiz çocuklarla ilgili seyir de başkalaşmıştır. Kentlere göç ve göçün ardından gelen parçalanmış aile, ekonomik yoksunluklar, değişen toplumsal yapı kimsesiz çocukların daha dramatik süreçlere maruz kalmasına zemin hazırlamıştır. Yetim ve öksüz çocuklar, bu değişimle birlikte korunmaya muhtaç çocuklara dönüşmüştür. Anne ve babası olduğu hâlde kimsesiz kalan çocuklar da modernitenin getirdiği sınırsız ferdiyetçilik cereyanına maruz kalmış, gelenek-

sel toplumun kırık kalpli çocukları modern toplumun ayrıksı otları görülmüştür.

Korunmaya muhtaç çocuklar bugün devletin yurt ve yuvalarında her türlü maddi gereksinimleri karşılanarak yetiştirilmektedir. Ne var ki bu çocuklar aile yoksunluğunu en derin şekilde yaşamaktadırlar. Devletin sosyal gayretleri ve sağladığı fiziki imkânları, çocukların anne ve babaya olan ihtiyaçlarını elbette giderememektedir. Ne acıdır ki toplum da bu çocuklara

Yetim bulunup barındırılan bir peygamberin ümmeti olarak vicdanlarımız her yetim çocukta Peygamber kokusunu hissedebilmelidir. Bu çocukların bizler için nasıl bir nimet ve aynı zamanda nasıl bir imtihan olduğu bir an olsun unutmamalıdır.

çoğu zaman mesafeli durmakta; uzaktan vicdan azabıyla yetinmekte ama onlarla münasebete geçildiğinde umursamaz davranmaktadır. Örneğin yurttan kalan bir çocuğun okulda kendi çocuğuyla aynı sırayı paylaşmasını istemektedir. Her çocukta görülebilen yaramazlıklar, kimsesiz çocuklarda gözlemlendiği zaman, bir yuva şefkatinden ve ebeveyn ilgisinden mahrum yetişen çocuklar kontrolsüzce azarlanabilmektedir.

Günümüzde kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar yurt ve yuva bakımı yerine "çocuk evleri" modeli ile daha sağlıklı bir imkâna kavuşmuştur. Bu modelle kamu, topluma güven duyduğunu göstermiş, emanetin bir ucundan da toplumun tutmasını dilemiştir. Artık bu çocuklar alt komşumuz, çocuğumuzun mahalle arkadaşı, camilerimizin arka saflarında gülüşen melekler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu çocuklardan sıcak bir tebessümü, içtenliği, şefkati mahrum etmememiz gerekmektedir. Çünkü annesi, babası ölen ya da terk edilen masum bir çocuğun ihtiyacı olan tek şey kabul edildiği, azıcık olsun sevildiği, güvende hissedebildiği bir sosyal çevredir.

Yetim bulunup barındırılan bir peygamberin ümmeti olarak vicdanlarımız her yetim çocukta Peygamber kokusunu hissedebilmelidir. Bu çocukların bizler için nasıl bir nimet ve aynı zamanda nasıl bir imtihan olduğu bir an olsun unutmamalıdır.

Peygamber Efendimizden insanlığa sâri olan, oradan medeniyet coğrafyamızın duru sinesinde yeniden filizlenen mesuliyet şuurumuz nasıl ki tarih boyunca dine, vatana ve insana hizmet etmekle maruftur, bugün de bizim aynı sorumluluk duygusuyla hareket ederek, dünyayı kimsesiz çocukların tebessümleriyle doldurması elzemdir. Toplumumuz ancak bu çocukların çehresinde değer kazanacaktır. Kimsesiz çocukların hepimize, önce Allah'ın sonra peygamberin bir emaneti olduğunu her an hatırd tutarak onların yaşadığı, oynadığı, ders çalıştığı velhasıl nefes aldığı her yeri sevinç saraylarına dönüştürmekle memuruz. ■

TÜRKİSTAN VE OTRAR NOTLARI

Doç. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Hoca Ahmed Yesevi Türbesi

ilahiyat Araştırmaları Merkezi'mizin istikrarlı ve başarılı bir şekilde 7 yıldır sürdürdüğü Uluslararası Öğrenci Sempozyumu, "İslam Medeniyetinin Yapı Taşları" üst başlığıyla 10-13 Mayıs tarihinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde gerçekleşmişti. Bu sempozyumun yurt dışındaki ayağı ise Kazakistan'ın Türkistan kentinde, Uluslararası Ahmed Yesevî Üniversitesi yerleşkesinde 26 Ekim 2017 tarihinde icra edildi. Bugün sizlere

atalar diyarına yaptığımız bu seyahatimizi anlatmaya çalışacağız.

24 Ekim salı günü akşamı bindiğimiz uçağımız, ertesi sabah erken vakitlerde Kazakistan'ın Çimkent havalimanına inmişti. Bizi bekleyen otobüsle Türkistan kentine bir buçuk saat sürecek olan yolculuğumuz başladı. Bir gün önce yola çıktığımız için grubumuzdaki hemen herkes gibi yorulmuş, buna rağmen güneşin çölden doğuşunu belirli aralıklarla da olsa takip etmeye çalışmıştım.

Türkistan şehrine girerken sağlı sollu müstakil binalar gözümüze çarpıyordu. Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî'nin (ö. 562/1166) muhteşem türbesini görünceye kadar bu böyle devam etti. Kısa süre sonra önümüzdeki birkaç gün boyunca kalacağımız, üniversite misafirhanesine gelmiştik. Şanslıydım, odam türbeyi görüyordum.

Türkistan kelimesi burada bir şehrin adı olmuş. Halbuki Türkistan olarak adlandırılan coğrafya Ortaçağlarda Mâverâünnehir olarak

kaynaklarımızda geçmekte olup, bugün hemen hemen Özbekistan topraklarını ihtiva eden, Ceyhun ve Seyhun nehirleri arasında kalan yaklaşık 660.000 km²'lik coğrafyaya denilmektedir. Zaten bugünkü Türkistan şehri, Kazakistan'ın en güneyindeki şehri olup, Özbekistan topraklarına da sınırdı.

Odalarımıza yerleşip kısa bir istirahat sonrasında yürüyerek Hoca Ahmed Yesevî'nin türbesine yönelidik. Malum olduğu üzere Hoca Ahmed Yesevî Türkler için oldukça önemli bir şahsiyettir. Divân-ı Hikmet onun şiirlerinden oluşan, Türkçe yazılmış önemli eseridir. Bilhassa sınır boylarındaki Türk topluluklarına, Türkçe hitap eden Ahmed Yesevî ve tesis ettiği tarikatı, bölgede Nakşibendilik tarikatı yaygınlaşınca kadar Türklerin yoğunlukla intisap ettikleri bir tarikat olmuştu. Bilindiği üzere Yesevîlik'te toplu ve sesli olarak icra edilen zikre "Zikr-i Erre" adı verilmektedir. Zikrin ilerleyen aşamalarında kelimelerin kaybolup, sadece boğazdan testere sesini andıran bir hırıltının çıkmasından dolayı buna Farsça'da "testere zikri" denilmiştir. Bu zikir eski Türk kamlarının icralarından mülhem olsa gerektir. Zira henüz Müslümanlığı benimseyen göçebe Türkler'in eski adet ve inanışlarını bir anda bırakmaları söz konusu değildi. Bunlar bir şekilde İslamî kültür içerisinde de varlığını sürdürerek devam etmiş olmalıdır.

Yolculuğumda Ahmed Yesevî'nin Divân-ı Hikmet'ini yanıma almıştım. Daha önce birkaç defa okuduğum hikmetlerini, şimdi Ahmed Yesevî'nin türbesinin hemen yanında, bir gece sıcak odamda yeniden okumaya başlamış, sabah erken vakitlerde ancak bitirebil-

Arslanbaba Türbesi

Fotoğraf: Doç. Dr. Fatih Erkoçoğlu

miştim. Hikmetlerinden birkaç dördlüğü sizlerle paylaşmak istedim.

"Bismillah'la başlayarak hikmet söyleyip
Tâliplere inci, cevher saçtım işte
Riyâzeti katı çekip, kanlar yutup
Ben defter-i sâni sözünü açtım işte"

"Altmış üçe yaşımda yetti, geçtim gâfil;
Hak emrini muhkem tutmadım, kendim câhil;
Oruç, namaz kaza kılıp oldum kâhil
Kötüyü izleyip iyilerden geçtim işte"

"On sekiz bin aleme server olan Muhammed
Otuz üç bin ashaba rehber olan Muhammed
Çıplaklık ve açlığa kanaatlı Muhammed
Âsi, cânî ümmete şefaathı Muhammed
Gece yatıp uyumaz, tilavetli Muhammed"

Otelimizin hemen yanında yer alan geniş ve boş arazi, tarihi Yesi kentinin arazisi olsa gerekti. Kazaklar eski şehre temsili bir şehir kapısı yapmışlar ve oradan geçip bir zamanlar şehir olan bu boşluktan ilerleyerek türbeye vardık. Türbenin solunda şehir surlarından bir miktarı onarılmış halde duruyordu. Uzaktan oldukça cesim olan türbe bizzat Timur tarafından inşa edilmişti. Bu yapı Buhara ve Semerkant'takiler gibi oldukça gösterişli bir külliye idi. Dışarıdan bakıldığında oldukça büyük yekpare bir abide yapı görünüyordu. 18 metre yüksekliğindeki giriş takından kazanlık denilen tekke meydanına ulaştık. Külliye'nin kuzeybatı köşesinde mescit, batısında kütüphane, kuzeydoğu köşesinde ve doğuda aksaray denilen hükümdar ve şeyh maksureleri bulunuyordu. Bunların bir kısmının içinde muhtelif eşyalar teşhir ediliyordu. Türbe ise kuzeyde yer alıyordu. Atamızın ve bütün ölmüşlerimizin ruhlarına Kur'an-ı Kerim okuduktan sonra külliye'nin yanında yer alan dehliz ve kubbeli mescit ile çilehanesini ziyaret ettik. Onun yanında muhtelif etnografik malzemenin yer aldığı bir küçük müze vardı.

Otrar Köprüsü

Külliyeye takriben bir kilometre mesafede yer alan, bölgeye ve ziyaret ettiğimiz türbenin mimarisine uygun olarak yapılan çifte minareli bir cami dikkatimizi çekmişti. Ertesi günü bir grup hocamızla bu caminin yanına vardığımızda, burada bulunan bir levhada yazılanlar çok hoşumuza gitmişti. Levhada bu caminin, Türk kardeşlerinden, Türkistanlı kardeşlerine (Kazaklara) bir hediye olduğu yazılı idi. Milletimin bu kadirşinas davranışından dolayı mutlu olmuş ve gurur duymuştum.

Kısa türbe ziyareti sonrasında Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Üniversitesi'ni ziyaret ettik. Bize ikram edilen yemekleri yedik ve mihmandar hocalarımızın eşliğinde, muhtelif üniversite binalarını gezdik. Bu esnada yanımda getirdiğim bir kutu çifte kavrulmuş lokumu girdiğimiz kütüphanedeki görevliye, orada bulunanlarla afiyetle yemeleri için takdim ettim.

Ertesi gün “Geçmişten Günümüze Din Anlayışı Farklılıklarını Belirleyen Etkenler” konulu sempozyumumuzu, lisans ve lisansüstü eğitimi devam eden tebliğci ve müzakereci 29 Türk ve Kazak öğrencimizin iştiraki ile gerçekleştirdik. Dr. Fatih Koca, açılış sonrasında küçük bir tasavvuf musikisi konseri icra etti. Akşam program bittiğinde ise Kazak öğrenciler, bize dombra dinletisi ve Türkiye’den çeşitli ezgiler sundular.

Akşam yemeğinde Hoca Ahmed Yesevî Üniversitesi idaresi heyetimize bir sürpriz yapmıştı. Oteli-mizde aldığımız yemeğimizde, at eti de ikram edilmişti. Daha önce Kırgızistan’da yiyememiştim, fakat bu sefer nasip olmuştu. Ardından daha önce Atatürk Havalimanı’nda karşılaştığımız ve bizim gibi Türkistan şehrine gelen, aynı gece soframızda bulunan şair Yavuz Bülent Bakiler’den aşk şiirleri ve bir kısım anılarını dinleme fırsatımız oldu.

Yemek programı sonrasında Fatih Koca’nın udu eşliğinde bir miktar türkü ve şarkı okuduk. Seslerimizi Türkistan havalisinde çınlattık.

Ertesi günü sabah erkenden, daha önce planladığımız gibi bir otobüs dolusu öğrencimizle birlikte Otrar kentine gittik. Takriben 70 km. çölün içinde yol kat ettik. Yol boyunca gördüğümüz ise sadece toprak ve arada bir birkaç tane deve idi. İlk ziyaret yerimiz Hoca Ahmed Yesevî’nin hocası Arslan Baba’nın türbesi idi. Geniş bir mezarlığın ortasında kalan büyük türbeyi ziyaret sonrasında Otrar’ın bir müzesine gittik. Şansımıza müze kapalı idi. Avluda birkaç fotoğraf çektikten sonra, rehberimiz Ankara İlahiyat’ta doktorasını yapan Prof. Dr. Dosay Kenjetay hocanın teklifi ile küçük, fakat önemli başka bir müzeye gittik. Bu müze Farabî ile ilgili ve bölgedeki etnografik bazı objeleri içeren önemli bir müze idi. Görevli hanımın sunumu ile kısa

Otrar

zamanda müzeyi gezdik ve fotoğrafladık.

Son durak yerimiz ise tarihi Otrar kenti açık hava müzesi idi. Çölün ortasında, uzaktan bir kurgan gibi yükselen bir kum tepesi gibi andıran Otrar benim için ziyaret edilmesi gereken önemli bir kentti. Fazla vaktimiz yoktu, fakat ısrarım üzerine buraya da bir teşehhüt miktarı uğradık. Ücreti mukabilinde etrafı tel örgüyle çevrili şehre girmiş, hızlıca bir zamanlar sur olduğunu düşündüğümüz, ama yağmur, kar ve kışın etkisiyle erimiş olan toprak yükseltisine, temsili olarak yapılmış bir şehir kapısından girdik. Kazaklarla ilgili daha önce Türkistan şehriyle ilgili söylediğimiz husus burada da geçerliydi. Onların imkan dahilinde buralarda arkeolojik kazılar yaptıkları ve gelecekte yapacakları anlaşılıyordu.

Otrar bizim için neden önemli bir kent? Hemen söyleyeyim, Moğollar'ın tarih sahnesine çıkmalarıyla birlikte ilk uğradıkları ve tahrip ettikleri şehir olması bakımından önemlidir. Zira Cengiz Han'ın 450 kişilik bir kervanı bu şehirde Harezmsahlara valisi tarafından

kılıçtan geçirilmiş, ardından şehre gönderilen Moğol elçileri de katledilmişti (1218). Moğollar bunun intikamını çok acı aldılar. İslam coğrafyasının uç şehirlerinden olan Otrar, Moğol saldırılarından ilk nasibini alan kent oldu (1219). Kısa süre içinde Sıgnak, Hucend, Buhara ve Semerkant şehirleri Moğollar'ın eline geçmişti.

Tarihî Otrar kentinde dolaşmaya fazla vaktimiz yoktu. Nereye baksanız hemen her yerden kemik fişırıyordu. Şaşırmıştım. Tepeye çıktığımızda, şehrin Ulu caminin planı ortaya çıkarılmıştı. Çıktığımız yükseltiden etrafı fotoğraflama imkânı bulmuştum. Daha öncesinde İslam tarihinin pek çok olayının cereyan ettiği birçok yeri ziyaret ederek, fotoğraflama imkânını bulmuştum. Artık Otrar da bu mekânlar arasına girmişti. Sevinç ve dahi hüznün de olduğu bir kısım karışık duygularla şehirde bir miktar vakit geçirdik. Bu mekânları bana gösterdiği için Rabbim'e hamt ettim.

Türkistan pazarlarında da bir miktar gezinme imkânı bulduk. Şehir merkezindeki pazar yerinde otantik, el yapımı bazı hediyelik eşya

bulurum diye çok çırpındım, fakat nafile idi. Buna rağmen bir miktar hediyelik eşya alabildim. Özellikle son gün, bilhassa Hoca Ahmed Yesevî'nin türbesinin yanında yer alan alış veriş merkezinde, kalan son paramı (tenge) tüketmeye çalıştım. Bu arada 100 doların 33.500 tenge olduğunu söyleyeyim. Satıcı Kazak kadınlar, neredeyse hiç pazarlığa yanaşmıyorlardı. Hava iyice kararmıştı. Dükkanlar kapanmak üzere idi. Çarşıda ben ve arkadaşım Kenan Demirtaş vardık. İsmi Güzel olan bir bayan ise hiç pazarlığa yanaşmadı. Beni kızdırınca ona "bak ülkeme dönüyorum, bu elimdeki paraları çıkar sokaktaki dilenciye veririm" dedim. Daha sonra onun komşusu olan bayandan bir iki hediyelik satın aldım. Koşumlu, eyerli hoş bir at maketi 1000 tenge idi. Dört tane alınca 750 tengeden 3000 tenge ödedim. Son kalan paramı harcayacak yer bulamayınca da tekrar bir at almak istediğimi söyledim, aynı satıcı bayan bu defa yine atın fiyatının 1000 tenge olduğunu söylemesin mi? Artık bir daha pazarlık da yapmadı. Az önce aynı kadından dört at almıştım, fakat kadın beşincisini bana, yeniden 1000 tengeden satmak istiyordu. Hayretler içinde kaldım. Buna rağmen dört at, bir çadır, bir bıçak, bir kırbaç, dört adet deri cüzdan, birkaç tane maskot şeklinde dombra, ahşap dombra, buz dolabı süsleri ile Hoca Ahmed Yesevî ve Arslan Baba'nın mühürlerinin olduğu ahşap panellerden birkaç tane satın alabildim. Ayrıca eskiden baharat yolu üzerinde bulunan bu şehrin pazarından sembolik de olsa bir miktar ceviz, üzüm ve baharat alarak ata yurdu topraklardan ayrılıp Türkiye'ye döndüm. ■

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan eser; ahlak ve ahlaka dair hususların ayrı ayrı işlendiği yirmi iki ayrı konudan -yazarın başlıklandırması ile yirmi iki ayrı ders-ten- mürekkep bir hâlde karşımıza çıkıyor. Her ders, kendi içerisindeki anahtar kelime/kavramlara ait alt başlıklarla tafsilatlı bir şekilde anlatılıyor.

AHLAK DERSLERİ

Muhammed Kâmil YAYKAN

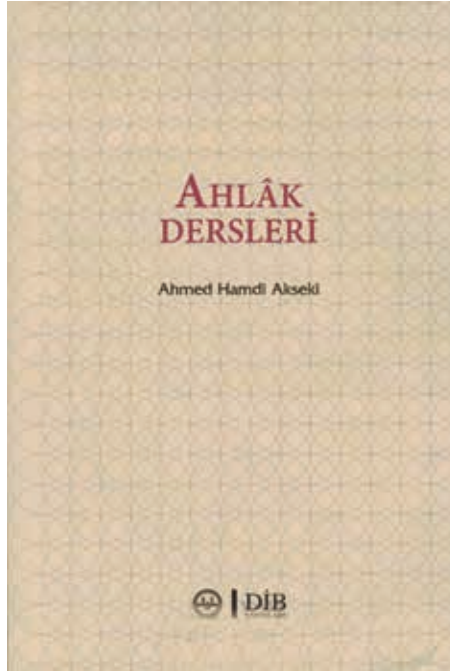
İnsan ne garip bir hilkate malikdir? Onun hasaisini tetkik edenler için ukuli, idrak mahiyetinde hayran bırakacak harikalar görmemek efkâra dehşet veren birtakım halâta şahit olmamak kabil değildir."

Bu cümlelerle başlıyor, Ahlak Dersleri kitabının müellifi Ahmed Hamdi Akseki konuya. Ve sebep-i telife dair şu kıymetli sözleri sarf ediyor: "Bu derslerimizde ahlak mesâilini konuşacağız. Ferdî ve ictimâî vezâîf-i ahlâkiyemizi tetkik edeceğiz."

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan eser; ahlak ve ahlaka dair hususların ayrı ayrı işlendiği yirmi iki ayrı konudan -yazarın başlıklandırması ile yirmi iki ayrı dersten- mürekkep bir hâlde karşımıza çıkıyor. Her ders, kendi içerisindeki anahtar kelime/kavramlara ait alt başlıklarla tafsilatlı bir şekilde anlatılıyor. Kitap; her dersin sonunda tıpkı bir öğretmeninki dersi toparlayıp özetlemesi benzeri "Ders Hûlasaları" başlıklı, ilgili konuda anlatılanların öz bir bilgi hâlinde, madde madde sunulduğu metinlerle âdeti bir sınıf ve o sınıfta bir öğrenme ortamı oluşturuyor biz okuyuculara.

Ahlak'ın tarifi, mahiyeti, insandaki tabiatı ve ahlakın nihayet gayesinin anlatıldığı ilk dersten sonra tümevarım yöntemi ile işlenen dersler, kişi özelinden hareketle toplum ve medeniyet ahlakının doğru bir şekilde nasıl teşekkül ettirilebileceği üzerinde derin

fikirler ihtiva ediyor. Eserde; vicdan, toplumsal görevlere riayet etme, kişi hak ve hürriyetlerini her şart altında koruma, irade, sabır, edep, hayâ, iffet, doğru sözlü olma, aile hayatında ahlakın önemi, çalışanların hakkının korunması ve onlara haklarının eksiksiz teslim edilmesi, kötü söz, gıybet, iftira, haset, koğuculuk, hayvanlara karşı şefkatli olma ve ismini zikredemediğimiz ahlaka dair her husus hakkında kapsamlı bilgiler yer alıyor.

Ahlakı yalnızca kendi toplumu bağlamında ele almayan, ahlakın evrensel bir değer olduğunun altını ısrarla çizen Ahmed Hamdi Akseki; eserinde "Ahlak Felsefesi" denildiğinde akla ilk gelen isim olan Alman Felsefeci Immanuel Kant'ın görüşleri üzerinde de değerlendirmelerde bulunur ve Kantçı Felsefe'nin düzenlenmesi icap eden pek çok hususu üzerinde fikri mülahazalarını beyan eder. Buradan hareketle diyebiliriz ki: Ahlak Dersleri kitabı sadece İslami toplumlara ait bir ahlak anlayışı ve düzeni tesis etmekle kalmıyor beynelmilel ahlak hususlarının nasıl olması ve ne şekilde işletilmesi gerektiği

konusunda evrensel değerler içeren bir eser olarak karşımıza çıkıyor.

Diyanet İşleri Başkanlığımızın üçüncü başkanı olan Merhum Ahmed Hamdi Akseki'nin kendi döneminde kaleme aldığı bu eser; muhteiyatından ve bahse konu olan hususların titizlikle işlenmesinden mütevellit, zamanını aşarak günümüz insanına kuvvetli bir avazla seslenmeye devam ediyor. ■

Kendisine ayetlerimizden
bir kısmını gösterelim diye
kulunu (Muhammed'i)
bir gece Mescid-i
Haram'dan çevresini
bereketlendirdiğimiz
Mescid-i Aksa'ya götüren
Allah'ın şanı yücedir. Hiç
şüphesiz O, hakkıyla
işitendir, hakkıyla görendir.

(İsrâ, 17/1.)

FİYATI: 7 TL